

Česká republika

Odborné vzdělávání v Evropě - Přehledová zpráva

2010

Tato přehledová zpráva je součástí souboru zpráv o odborném vzdělávání a přípravě, které vypracovávají všechny členské státy EU, Norsko a Island, tyto země jsou členskými státy sítě ReferNet, kterou zřídil Cedefop (Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání).

Názory uváděné v této zprávě nejsou nutně názory Cedefop.

Upozorňujeme, že zprávy Refernet jsou vypracovávány na základě společné šablony a jsou určeny pro použití v internetové databázi na adrese:

http://www.cedefop.europa.eu/etv/Information_resources/NationalVet/

Z toho důvodu je možné, že se v textu mohou určité části opakovat.

Příprava této zprávy byla spolufinancována Evropským společenstvím.

Název: Česká republika. Odborné vzdělávání v Evropě - Přehledová zpráva 2010

Vypracoval: ReferNet Česká republika

Abstrakt:

Toto je přehledová zpráva o systému odborného vzdělávání a přípravy v České republice. Informace jsou uspořádány podle následujících témat:

1. Všeobecný kontext - rámec pro společnost vědění
2. Rozvoj vzdělávací politiky - cíle, rámce, mechanismy, priority
3. Odborné vzdělávání a příprava v době krize
4. Legislativní a institucionální rámec - poskytování vzdělávacích příležitostí
5. Počáteční odborné vzdělávání a příprava
6. Další odborné vzdělávání a příprava dospělých
7. Vzdělávání pedagogických pracovníků v odborném vzdělávání a přípravě
8. Sladování nabídky odborného vzdělávání s potřebami trhu práce
9. Poradenství v oblasti vzdělávání, volby povolání a profesního rozvoje
10. Financování - investice do lidských zdrojů
11. Národní statistika odborného vzdělávání a přípravy - alokace programů

Tato přehledová zpráva byla vypracována v roce 2010 a jejím referenčním rokem je rok 2009. Podobné zprávy z předchozích let je možné nalézt na adrese:

http://www.cedefop.europa.eu/etv/Information_resources/NationalVet/Thematic/

Podrobnější tematické informace o systémech odborného vzdělávání a přípravy EU lze nalézt na adrese:

http://www.cedefop.europa.eu/etv/Information_resources/NationalVet/Thematic/analysis.asp

Terminologie:

Systémy odborného vzdělávání a přípravy; počáteční odborné vzdělávání, další odborné vzdělávání; celoživotní učení; rozvoj politiky odborného vzdělávání a přípravy; finanční krize a politika odborného vzdělávání a přípravy; legislativní a institucionální rámec odborného vzdělávání a přípravy; uznávání neformálního vzdělávání a informálního učení; učitelé a školitelé; předvídaní kvalifikačních potřeb; poradenství v oblasti volby povolání; finanční mechanismy odborného vzdělávání a přípravy; alokace národních programů odborného vzdělávání a přípravy; národní a mezinárodní soustavy kvalifikací.

Zeměpisný název:

Česká republika

OBSAH

1	VŠEOBECNÝ KONTEXT - RÁMEC PRO SPOLEČNOST VĚDĚNÍ	6
1.1	Politický a sociálně ekonomický kontext	6
1.2	Obyvatelstvo a demografie	6
1.3	Ekonomika a ukazatele trhu práce	8
1.4	Vzdělanostní úroveň populace.....	11
1.5	Definice	14
2.	ROZVOJ VZDĚLÁVACÍ POLITIKY - CÍLE, RÁMCE, MECHANISMY, PRIORITY.....	17
2.1	Cíle a priority rozvoje národní politiky v oblasti odborného vzdělávání	17
2.2	Nejnovější vývoj v oblasti evropských nástrojů	23
3.	ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVA V DOBĚ KRIZE.....	26
3.1	Přehled	26
3.2	Dopady krize na odborné vzdělávání a příslušná opatření.....	26
3.3	Dlouhodobější důsledky a budoucí opatření	28
4.	LEGISLATIVNÍ A INSTITUCIONÁLNÍ RÁMEC - POSKYTOVÁNÍ VZDĚLÁVACÍCH PŘÍLEŽITOSTÍ	31
4.1	Historická východiska	31
4.2	Legislativní rámec pro počáteční odborné vzdělávání	31
4.3	Institucionální rámec pro počáteční odborné vzdělávání.....	32
4.4	Legislativní rámec pro další odborné vzdělávání.....	34
4.5	Institucionální rámec pro další odborné vzdělávání	35
5.	POČÁTEČNÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVA	37
5.1	Východiska systému počátečního odborného vzdělávání a schéma vzdělávacího systému	37
5.2	Nižší sekundární úroveň počátečního odborného vzdělávání	42
5.3	Počáteční odborné vzdělávání na vyšší sekundární úrovni (poskytované školami a alternační)	43
5.4	Učňovské vzdělávání	48
5.5	Ostatní vzdělávací programy pro mladé a alternativní možnosti získání vzdělání	48
5.6	Odborné vzdělávání na postsekundární (neunivezitní) úrovni	49
5.7	Odborné vzdělávání na terciární úrovni	50
6.	DALŠÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVA DOSPĚLÝCH.....	54
6.1	Formální vzdělávání	54
6.2	Neformální vzdělávání.....	58

6.3	Opatření na pomoc nezaměstnaným a skupinám ohroženým vyloučením z trhu práce ...	66
7.	VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ V ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ	69
7.1	Typy učitelských a lektorských povolání v odborném vzdělávání a přípravě.....	69
7.2	Typy pedagogických pracovníků v počátečním odborném vzdělávání a přípravě	71
7.3	Typy pedagogických pracovníků v dalším odborném vzdělávání a přípravě	73
8	SLAĎOVÁNÍ NABÍDKY ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ S POTŘEBAMI TRHU PRÁCE	76
8.1	Systemy a mechanismy předvídání kvalifikačních potřeb (v odvětvích, povoláních, úrovni vzdělání).....	76
8.2	Přizpůsobování nabídky odborného vzdělávání kvalifikačním potřebám	79
9.	PORADENSTVÍ V OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ, VOLBY POVOLÁNÍ A PROFESNÍHO ROZVOJE	83
9.1	Strategie a poskytování	83
9.2	Cílové skupiny a formy poskytování kariérového poradenství	86
9.3	Personální zajištění služeb kariérového poradenství	88
10	FINANCOVÁNÍ: INVESTICE DO LIDSKÝCH ZDROJŮ	90
10.1	Financování počátečního odborného vzdělávání a přípravy.....	90
10.2	Financování dalšího odborného vzdělávání a přípravy, a vzdělávání dospělých.....	98
10.3	Financování vzdělávání nezaměstnaných a skupin ohrožených vyloučením z trhu práce	101
10.4	Obecná opatření a mechanismy financování.....	102
11.	NÁRODNÍ STATISTIKA ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVY - ALOKACE PROGRAMŮ.....	104
11.1	Klasifikace národních programů odborného vzdělávání.....	104
11.2	Obory vzdělání	106
11.3	Vazby mezi národními kvalifikacemi a mezinárodními kvalifikacemi nebo klasifikacemi	110
12.	AUTORSKÝ KOLEKTIV, PRAMENY, BIBLIOGRAFIE, ZKRATKY A AKRONYMA	111
	PŘÍLOHA I - MEZINÁRODNÍ DEFINICE (PRAMEN: CEDEFOP)	120

1 VŠEOBECNÝ KONTEXT - RÁMEC PRO SPOLEČNOST VĚDĚNÍ

1.1 POLITICKÝ A SOCIÁLNĚ EKONOMICKÝ KONTEXT

Česká republika (ČR) vznikla v roce 1993 rozdělením České a Slovenské Federativní Republiky. Státním zřízením se ČR řadí mezi parlamentní demokracie, v čele státu stojí prezident. V roce 2004 se Česká republika zařadila mezi země Evropské unie. Je členem Severoatlantické aliance (NATO). Z hlediska správního členění je ČR od roku 2000 rozdělena do čtrnácti územně správních celků nazývaných kraje (NUTS 3). Tyto celky jsou řízeny místními samosprávami: krajským zastupitelstvem, které je voleno občany a má rozhodovací pravomoc. Rada kraje je volena zastupitelstvem a má výkonnou moc, v jejím čele stojí hejtman.

1.2 OBYVATELSTVO A DEMOGRAFIE

Rozloha České republiky činí 78,9 tis. km², počet obyvatel v roce 2010 dosáhl 10,5 milionů. Po změně společenského systému po roce 1989 došlo k prudkému poklesu porodnosti, která je od poloviny 90. let na evropském i světovém minimu. Přestože se počet narozených dětí v posledních letech mírně zvyšuje, míra porodnosti i nadále zůstává hluboko pod mírou reprodukce (počet narozených dětí na jednu ženu v reprodukčním věku v roce 2009 dosahoval hodnoty 1,49). Existuje dlouhodobý pozitivní vývoj ukazatele naděje dožití (v roce 2007 byla průměrná délka života mužů 74,2 let a ženy se v průměru dožívaly 80,1 let). Důsledkem nízkého počtu narozených je přirozený úbytek obyvatelstva, jen částečně korigovaný migračním ziskem do roku 2003. Teprve v roce 2003 dochází poprvé po devíti letech k celkovému populačnímu přírůstku díky pozitivnímu saldu migrace, ale od roku 2006, i díky mírnému a pravděpodobně pouze dočasnému přirozenému přírůstku obyvatelstva. Celkový přírůstek obyvatelstva představoval přibližně 0,83 % v roce 2008, v roce 2009 však poklesl na 0,37 % v důsledku zastavení nárůstu přirozeného přírůstku a také v důsledku nižší imigrace způsobené globální hospodářskou krizí.

TABULKA 1 - POČET OBYVATEL				
	2003	2006	2009	2010
EU-27	486 647 831	493 226 936	499 723 520(p)	501 259 840
ČR	10 203 269	10 251 079	10 467 542	10 512 397

Pozn.: p = prozatímní, pramen: Eurostat, poslední aktualizace: 15. 4. 2010, extrakce dat: 2. května 2010

Z hlediska dlouhodobých vývojových trendů předpokládá demografická prognóza Eurostatu (EUROPOP 2008 - střední varianta) změnu struktury obyvatelstva v neprospěch mladších věkových skupin. Důsledkem je stárnutí populace se závažnými sociálními i ekonomickými dopady. Stárnutí populace se projevuje v indexu stáří (podíl obyvatel 65+ na 0-14 let), který vzroste z hodnoty 109 v roce 2010 na 179 v roce 2030. Současně se bude zvyšovat zátěž ekonomicky aktivního obyvatelstva vyjádřená indexem závislosti (viz Tabulka 2) z hodnoty 22 v roce 2010 na 36 v roce 2030. Do roku 2040 bude index závislosti v České republice vykazovat nižší hodnoty než v EU-27. Tento vývoj bude způsoben především silnými populačními ročníky 70. let v ČR, které budou do roku 2040 stále v ekonomicky aktivním věku. Po roce 2040, kdy většina z nich dosáhne důchodového věku, však začne česká populace ve srovnání s průměrem EU-27 stárnout výrazně rychleji.

TABULKA 2 - PROJEKCE INDEXU ZÁVISLOSTI %											
	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050	2055	2060
EU-27	25,9	28,3	31,1	34,2	38,0	42,1	45,4	48,0	50,4	52,5	53,5
ČR	21,8	26,5	31,1	33,8	35,7	37,8	42,7	50,2	54,8	58,8	61,4

Pozn.: Tento ukazatel je definován jako podíl předpokládaného počtu obyvatel věkové skupiny 65+ na věkovou skupinu 15-64 let. Když se podíváme na země EU-27, zjistíme, že v roce 2010 bude tento podíl 1 : 4, což představuje 1 důchodce na 4 zaměstnané/ekonomicky aktivní obyvatele; zatímco v roce 2060 bude tento poměr 2 : 2, tedy 2 důchodci na 2 zaměstnané/ekonomicky aktivní obyvatele.

Pramen: Eurostat; extrakce dat: 30. 4. 2010

Stárnutí populace bude mít dopad na systém odborného vzdělávání a přípravy. Význam vzdělávání dospělých se výrazně zvýší. Na druhé straně se školy (především základní a střední) budou potýkat s nízkým počtem žáků a studentů. K tomuto vývoji již postupně dochází a střední školy odborného vzdělávání v jejich snaze budovat svoji kapacitu pro vzdělávání dospělých podporují regionální i národní orgány a také evropské strukturální fondy.

TABULKA 3: OBYVATELSTVO A JEHO PROJEKCE PODLE VĚKOVÝCH SKUPIN										
VĚKOVÁ SKUPINA	POČET OBYVATEL (000)					STRUKTURA OBYVATELSTVA (%)				
	2009	2010	2015	2020	2025	2009	2010	2015	2020	2025
0 - 24	2 824,8	2 760,8	2 633,4	2 517,8	2 505,3	27,0	26,6	25,1	23,9	23,8
25 -59	5 379,2	5 311,3	5 259,2	5 242,1	5 095,5	51,4	51,1	50,1	49,7	48,5
60 +	2 263,6	2 322,0	2 604,0	2 783,5	2 914,7	21,6	22,3	24,8	26,4	27,7
CELKEM	10 287,2	10 394,1	10 496,5	10 543,4	10 515,5	100	100	100	100	100

Pozn.: Počet obyvatel k 1. lednu. Pramen: ČSÚ 2007: Věkové složení obyvatelstva v roce 2009 (4003-10); Demografická projekce Eurostatu pro období 2010-2025 - EUROPOP 2008 - střední varianta, extrakce dat 30. 4. 2010

Ačkoli z dlouhodobého hlediska podíl mladých lidí v populaci klesá, ve střednědobém hledisku bude zřetelná silná populační vlna dětí, jejichž rodiče pocházejí ze silných ročníků 70. let. Ke kumulaci vysoké porodnosti do několika málo let přispělo i odložení rozhodnutí mít děti do pozdějšího věku. Tato populační vlna bude krátkodobě klást zvýšené požadavky na kapacitu především základního, ale i středního školství.

TABULKA 4: PROJEKCE POPULACE VE ŠKOLNÍM VĚKU PODLE VĚKOVÝCH SKUPIN

VĚK	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024	2026	2028	2030
0-5	609,6	635,8	644,0	627,1	612,2	595,9	579,1	561,4	541,9	521,0	500,9	484,9
6-14	867,2	830,6	849,5	894,0	931,6	957,3	969,2	957,8	928,4	903,1	876,7	849,1
15-19	644,8	613,2	542,5	482,4	460,4	467,4	483,6	513,3	547,7	557,8	543,2	530,8
20-24	691,1	681,2	672,9	654,5	601,0	533,2	485,9	482,9	491,9	515,8	552,4	573,9
0-24	2 812,6	2 760,8	2 708,9	2 658,1	2 605,2	2 553,8	2 517,8	2 515,3	2 510,0	2 497,8	2 473,1	2 438,6

Pramen: Projekce Eurostatu - EUROPOP 2008 - střední varianta, extrakce dat 30. 4. 2010 - počet obyvatel k 1. lednu

1.3 EKONOMIKA A UKAZATELE TRHU PRÁCE

Struktura české ekonomiky se výrazně změnila po roce 1989. Dochází k poklesu podílu zemědělství a průmyslu a naopak k růstu podílu služeb. Ve srovnání s EU-27 však Česká republika dosud vykazuje přetrvávající strukturální rozdíly. Výrazně vyšší je v ČR podíl průmyslu a stavebnictví na hrubé přidané hodnotě a zaměstnanosti. Rovněž podíl velkoobchodu a dopravy je v ČR mírně vyšší, což má s vysokým podílem průmyslu přímou souvislost. Naopak ČR zaostává v hodnotách podílu sektoru služeb. Vysoký podíl průmyslu má v ČR své dlouhodobé historické kořeny již od konce 19. století. V období komunismu byl silně podporován rozvoj zejména těžkého průmyslu. Po přechodu na tržní hospodářství se ČR stala cílem mnoha zahraničních průmyslových investic - zejména do odvětví automobilového a elektrotechnického průmyslu. Zahraniční investoři v ČR nacházeli kombinaci dobré úrovně technického vzdělání pracovní síly a nízkých nákladů práce. V současnosti však některé konkurenční výhody - zejména nízké mzdové náklady - ČR ztrácí, což vede k odlivu méně kvalifikovaných procesů průmyslové výroby dále na východ.

TABULKA 5: ZAMĚSTNANOST PODLE EKONOMICKÉ AKTIVITY, VĚKOVÁ SKUPINA 15+, MUŽI A ŽENY, PODLE ODVĚTVOVÉ KLASIFIKACE EKONOMICKÝCH ČINNOSTÍ (NACE REV.1.1 - 2008 Q2)

ODVĚTVOVÁ KLASIFIKACE EKONOMICKÝCH ČINNOSTÍ - NACE REV.2		EU-27		ČR	
		POČET OSOB (000)	PODÍLY	POČET OSOB (000)	PODÍLY
PRIMÁRNÍ SEKTOR	A_B_D_E	15 192,8	7,0 %	317,5	6,4 %
ZPRACOVATELSKÝ PRŮMYSL	C	35 068,2	16,1 %	1 242,7	25,2 %
STAVEBNICTVÍ	F	17 290,9	7,9 %	496,7	10,1 %
DOPRAVA	G_H	57 470,5	26,4 %	1 276,8	25,9 %
OBCHOD A DALŠÍ SLUŽBY	I_N	38 557,9	17,7 %	656,4	13,3 %
SLUŽBY NEOBCHODNÍHO CHARAKTERU	O_U	53 201,2	24,4 %	943,2	19,1 %
CELKEM		216 781,5	100,0 %	4 933,3	100,0 %

Pramen: Eurostat, extrakce dat 30. 4. 2010

Míra zaměstnanosti v České republice dosud převyšuje úroveň EU-27, nicméně od roku 1989 s menšími výkyvy soustavně klesá. Tento pokles byl od druhé poloviny 90. let spojen s nárůstem nezaměstnanosti a rovněž počtu ekonomicky neaktivních zejména u mladších ročníků v důsledku jejich zvyšující se míry účasti na vzdělávání (zejména na terciárním vzdělávání). Na druhé straně, míra zaměstnanosti, kterou vykazuje věková skupina 50-64 mírně stoupá následkem postupného zvyšování hranice důchodového věku. ČR vykazuje ve srovnání s EU-27 větší rozdíl mezi mírou zaměstnanosti mužů a žen, tento rozdíl se pohybuje na stabilní úrovni. Hlavním důvodem je nižší hranice důchodového věku u žen a dlouhá mateřská a rodičovská dovolená ve srovnání s ostatními státy EU.

V ČR je ve srovnání s EU-27 velmi nízká míra zaměstnanosti osob s nízkým vzděláním (na úrovni ISCED 0-2). Největší rozdíly jsou však ve věkové skupině 15-24, kde má na míru nezaměstnanosti velký vliv vysoká míra účasti na vyšším sekundárním vzdělávání v ČR. Lidé s nízkým vzděláním však vykazují výrazně nižší míru zaměstnanosti i ve vyšších věkových skupinách. Lidé, kteří mají pouze základní vzdělání, je v ČR velmi málo a ocitají se tak na okraji trhu práce. Nejsou schopni obstát v konkurenci, pokud se ucházejí o pracovní pozice vyžadující kvalifikaci. A často vůbec nejsou motivováni k ekonomické aktivitě z důvodu nízkého mzdového ohodnocení málo kvalifikovaných pracovních míst.

		2003			2006			2009		
		15-24	25-49	50-64	15-24	25-49	50-64	15-24	25-49	50-64
EU-27	CELKEM	36,0 (i)	77,4 (i)	51,5 (i)	36,6	79,1	54,4	35,2	78,8	56,5
	0_2	25,1(i)	66,1(i)	41,9 (i)	24,8	66,9	43,5	22,8	64,1	43,3
	3_4	47,2 (i)	79,1 (i)	54,9 (i)	48,1	80,5	57,9	46,3	80,5	59,5
	5_6	62,0 (i)	88,0 (i)	72,4 (i)	60,5	88,5	74,2	58,4	88,2	74,5
	N/A	14,9 (i)	72,6 (i)	39,1 (i)	5,1	76,0	5,6	5,5	75,6	63,9
ČR	CELKEM	29,8	82,1	57,3	27,7	82,4	58,8	26,5	82,0	59,4
	0_2	3,3	57,6	33,5	3,8	53,8	36,5	4,4	52,3	37,2
	3_4	52,8	83,4	60,1	47,9	83,7	60,4	45,3	83,6	59,5
	5_6	54,8	89,7	79,2	51,1	88,2	78,0	37,6	84,9	82,7

Pozn.: i - viz vysvětlivky, isced 0_2; 3_4; 5_6 jsou úrovně vzdělání podle klasifikace ISCED, 15-24; 25-49; 50-64 jsou věkové skupiny

Pramen: Eurostat, extrakce dat: 30. 4. 2010, poslední aktualizace 23. 4. 2010

Vývoj **nezaměstnanosti** v České republice byl v období transformace značně odlišný oproti ostatním tranzitivním zemím v důsledku opožděné restrukturalizace české ekonomiky. Míra nezaměstnanosti začala totiž v ČR výrazněji narůstat až od roku 1997 (do té doby se pohybovala kolem 4 %). Nejvyšší úrovně zatím míra nezaměstnanosti (podle definice ILO) dosáhla v roce 2000 (8,7 %). Ačkoli po roce 1999 česká ekonomika vstoupila do období růstu, příznivý hospodářský vývoj k poklesu nezaměstnanosti nevedl. V podnicích v tomto období probíhala restrukturalizace, která měla zvýšit produktivitu práce. Po roce 2005 začala vlivem ekonomického růstu, který v letech 2005-2007 dosahoval 6 %, klesat míra

nezaměstnanosti a v roce 2008 představovala 4,4 %. Vlivem ekonomické krize klesl v roce 2009 růst HDP na 4,1 % a vzhledem k tomu, že od počátku roku podniky propustily velké množství zaměstnanců, míra nezaměstnanosti v roce 2009 dosáhla 6,7 %. Toto propouštění se dotklo především méně kvalifikovaných profesí v průmyslových odvětvích - např. dělníků na montážních linkách. Z velké části šlo o zahraniční zaměstnance, ale dopady byly zřetelné i pro české pracovníky.

	ÚROVEŇ ISCED	2003			2006			2009		
		15-24	25-49	50-64	15-24	25-49	50-64	15-24	25-49	50-64
EU-27	CELKEM	18,0 (i)	8,3 (i)	6,6 (i)	17,2	7,3	6,3	19,7	8,2	6,3
	0_2	20,2 (i)	11,6 (i)	7,2 (i)	21,2	11,2	7,5	25,9	14,8	9,1
	3_4	17,7 (i)	8,4 (i)	7,7 (i)	15,4	7,3	6,9	16,9	7,5	6,2
	5_6	12,0 (i)	4,8 (i)	3,7 (i)	13,4	4,3	3,6	15,4	4,8	3,4
	N/A	13,9 (i)	7,8 (i)	7,4 (i)	20,1	:	:	22,0	7,5	:
ČR	CELKEM	16,8	6,8	5,9	17,5	6,3	6,0	16,6	6,0	5,6
	0_2	48,7	22,5	13,8	43,5	28,2	14,5	41,1	27,4	14,3
	3_4	13,9	6,3	5,5	14,9	5,6	5,4	13,7	5,4	5,5
	5_6	13,2	2,1	1,4	13,6 (u)	2,0	2,7	13,6 (u)	2,4	1,5 (u)

Pozn.: (u) - nespolehlivé nebo nejisté údaje, (i) - viz vysvětlivky, isced 0_2; 3_4; 5_6 jsou úrovně vzdělání podle klasifikace ISCED, 15-24; 25-49; 50-64 jsou věkové skupiny

Pramen: Eurostat, extrakce údajů: 30. 4. 2010, poslední aktualizace: 23. 4. 2010

Rozdíly v míře nezaměstnanosti mužů a žen jsou v ČR ve srovnání s EU-27 vyšší. Nezaměstnaností jsou v ČR podobně jako v celé EU-27 nejvíce ohroženi mladí lidé a lidé s nízkým vzděláním. Ekonomický růst posledních let a demografický vývoj měly příznivý vliv na pokles nezaměstnanosti i u těchto skupin, nicméně v době hospodářské krize byli mladí lidé s nízkým vzděláním tou nejvíce postiženou skupinou. V ČR je ve srovnání s EU-27 nezaměstnanost celkově nižší, avšak u lidí s nízkým vzděláním, a to zejména u málo vzdělaných lidí ve věku 15-24 let, je naopak velmi vysoká. V ČR předčasně opouští vzdělávací systém méně mladých lidí než v EU-27, ale jejich postavení na pracovním trhu je v tom případě výrazně horší.

Podíl veřejných výdajů na vzdělávání na HDP se v ČR oproti roku 1996 snížil ze 4,7 % na 3,95 % v roce 1998. Od roku 2000 se opět začal mírně zvyšovat, ale jeho hodnota se měnila každý rok. V roce 2006 představoval 4,6 % a v roce 2007 pak 4,2 %. Ačkoli veřejné výdaje na jednoho studenta se neustále zvyšují, jejich objem (v PPS) je i nadále výrazně nižší než v EU-27¹.

Podíl výdajů na sekundární a postsekundární vzdělávání na HDP v ČR od roku 2001 rostl a v roce 2006 dosáhl hodnot srovnatelných s EU-27. Nicméně vzhledem k tomu, že v ČR do

¹ Zdroj: Eurostat, table educ_figdp, 9. 8. 2010.

sekundárního vzdělávání vstupoval výrazně větší podíl populace než v EU-25, byly výdaje na jednoho studenta ve výsledku nižší. **Výdaje na odborné sekundární vzdělání** tvořily méně než polovinu celkových výdajů na sekundární vzdělávání, to bylo však způsobeno zejména tím, že ISCED 2 je v ČR součástí základních škol a prakticky celý spadá do všeobecného vzdělávání. Na úrovni vyššího sekundárního a postsekundárního vzdělávání (ISCED 3-4) již většina výdajů připadá na odborné vzdělávání (více než 75 %²).

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-27	2,27 (s)	2,32 (s)	2,35 (s)	2,29 (s)	2,25 (s)	2,23 (s)
ČR	2,09	2,23	2,33	2,26	2,23	2,22

Pozn.: s - odhad Eurostatu

Pramen: Eurostat (UOE); extrakce dat: 4. 5. 2010; poslední aktualizace: 13. 01. 2010

1.4 VZDĚLANOSTNÍ ÚROVEŇ POPULACE

Vzdělanostní struktura populace (25-64 let) se v ČR vyznačuje výrazně nižším podílem skupiny se základním vzděláním a nižším podílem skupiny s terciárním vzděláním, oproti tomu je velmi vysoký podíl skupiny s vyšším sekundárním vzděláním (ISCED 3). Nízký podíl skupiny s terciárním vzděláním je připisován zejména velkému důrazu, který je kladen na střední odborné vzdělání, které v minulosti bylo často dostatečnou kvalifikací i pro pozice, které ve většině starých členských zemí zastávají lidé s terciárním vzděláním. Nicméně, jak dále uvádíme, tato situace se začíná v případech nižších věkových skupin měnit.

	2003				2006				2009			
	ISCED 0-2	ISCED 3-4	ISCED 5-6	CELKEM	ISCED 0-2	ISCED 3-4	ISCED 5-6	CELKEM	ISCED 0-2	ISCED 3-4	ISCED 5-6	CELKEM
ČR	11,6	76,5	11,9	100,0	9,7	76,8	13,5	100,0	8,6	75,9	15,5	100,0
EU-27	33,3	45,8	20,9	100,0	30,1	47,0	23,0	100,0	28,0	46,8	25,2	100,0

Pramen: Eurostat (table lfisa_pgaed, extrakce dat: 9. 8. 2010, poslední aktualizace 5. 8. 2010)

Ve srovnání s EU-25 (respektive EU-27) je velmi příznivá pozice České republiky v hodnotách míry předčasného ukončení školní docházky. Podíl populace ve skupině **18-24 let s nejvýše základním vzděláním** a neúčastníci se počátečního ani dalšího vzdělávání dosahuje méně než poloviční úrovně oproti EU-25 (respektive EU-27).

² Zdroj: ÚIV.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-27	17,0	16,6 (b)	16,1	15,8	15,5	15,1	14,9
EU-25	16,6	16,1(b)	15,7	15,5	15,4	14,9	14,8
ČR	5,7	6,5 (b)	6,3	6,2	5,1	5,2	5,6

Pozn.: (b) přerušení série, (:) data nejsou k dispozici, časné ukončování školní docházky se týká respondentů ve věkové skupině 18-24 s nejvyšším dosaženým vzděláním na úrovni ISCED 0, 1, 2 nebo 3c odborné vzdělání bez maturity, kteří prohlásili, že se v posledních čtyřech týdnech před průzkumem neúčastnili žádného typu odborného vzdělávání nebo přípravy (čítatel). Jmenovatel představuje celkový počet populace v této věkové skupině při vyloučení chybějících odpovědí na dotaz „nejvyšší dosažené vzdělání“ a „účast na vzdělávání a odborné přípravě“. Čítatel i jmenovatel byly převzaty z EU Labour Force Survey [Šetření pracovních sil EU]. Pramen: Eurostat, EU Labour Force Survey; extrakce dat: 30.4.2010

Většina populace ČR dosahuje alespoň středního vzdělání, ve skupině 20-24 let je to více než 90 %. Poměrně velká část dospělé populace (40 % populace ve věku 25-64 let v roce 2009) má však vzdělání na úrovni ISCED 3C - odborné vzdělání bez maturity, které neumožňuje přímé pokračování ve studiu na terciární úrovni. Nicméně zájem studentů o tyto obory v poslední době rapidně klesá ve prospěch programů na úrovni ISCED 3A. Ve věku 20-24 let mělo v roce 2009 pouze 24 % populace vzdělání na úrovni 3C. Muži a ženy ve věku 20-24 let dosahují alespoň středního vzdělání přibližně ve stejné míře, mezi ženami je však větší podíl ISCED 3A.

	2002			2005			2008		
	CELKEM	ŽENY	MUŽI	CELKEM	ŽENY	MUŽI	CELKEM	ŽENY	MUŽI
EU-27	76,7	79,3	74,0	77,5	80,2	74,8	78,5	81,3	75,6
ČR	92,2	92,0	92,4	91,2	91,1	91,3	91,6	92,2	91,0

Pramen: Eurostat, extrakce dat: 30. 4. 2010, poslední aktualizace: 26. 4. 2010

Počet absolventů vyššího sekundárního vzdělávání v posledních letech klesá vlivem demografického vývoje. Počet absolventů odborného vzdělávání na této úrovni klesá o něco rychleji než ve všeobecných vzdělávacích programech. Pokles počtu absolventů je způsoben demografickým vývojem a ne tím, že by klesala participace na vyšším sekundárním vzdělávání, ta je na tomto stupni vzdělávání v ČR velmi vysoká a stále roste. Gymnázia (všeobecné vzdělávací programy) mají mezi středními školami nejvyšší prestiž a dávají svým absolventům nejvyšší šance pro přijetí na vysokou školu. Absolutní počet míst na gymnáziích totiž zůstává stále přibližně stejný, a tak se populační pokles projevuje zejména na počtech absolventů odborného vzdělávání. Počty absolventů na úrovni ISCED 4 zůstávají stále přibližně na stejné úrovni. To je velmi pozitivní i vzhledem k tomu, že již i v rámci úrovně ISCED 3 je stále větší podíl absolventů ISCED 3A oproti ISCED 3C, pro které je ISCED 4 primárně určen. Čím dál více absolventů tak končí sekundární vzdělávání s kvalifikací, jež umožňuje pokračování ve studiu na terciární úrovni.

TABULKA 12A - ABSOLVENTI VZDĚLÁVÁNÍ NA ÚROVNI ISCED 3 A 4 PODLE STUPNĚ VZDĚLÁNÍ, TYPU VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU A POHLAVÍ (POČET) V LETECH 2005 A 2007													
STÁT	POHLAVÍ	2005						2007					
		3 VŠEOB.	3 PV	3 OV	4 VŠEOB.	4 PV	4 VET	3 VŠEOB.	3 PV	3 OV	4 VŠEOB.	4 PV	4 VET
EU-27 ^s	C	1 758 863	266 122	2 142,128	45 182	0	404 747	2 264 481	233 681	2 551 014	48 874	0	389 770
	M	743 694	157 951	1 157 304	22 432	0	189 312	965 600	134 924	1 374 844	23 488	0	177 657
	Ž	1 015 169	108 171	984 823	22 749	0	215 435	1 298 881	98 757	1 176 169	25 386	0	212 113
ČR	C	25 449	722	93 168	12 086	:	23 612	27 369	588	88 243	10 965	:	20 419
	M	9 918	292	49 970	4,475	:	12 349	10 893	241	46 826	4 336	:	10 092
	Ž	15 531	430	43 198	7 611	:	11 263	16 476	347	41 417	6 629	:	10 327

Pozn.: ^s celkový počet - data poskytl Cedefop; M = muži; Ž = ženy; C = celkem; VŠEOB. = všeobecné vzdělávání; PV=předprofesní vzdělávání; OV=odborné vzdělávání, původní štítek Eurostatu: educ_grad2-Graduates in ISCED 3 and 4 by age and sex

Pramen: Eurostat (Databáze UOE); extrakce dat: 1. 5. 2010; poslední aktualizace: 13. 1. 2010

V posledních letech ČR zaznamenala vysoký nárůst počtu absolventů na terciární úrovni. Důvodem je zejména zavedení dvoustupňového systému vysokoškolského studia a celkové rozšíření kapacity terciárního vzdělávání, zejména na úrovni bakalářských programů.

TABULKA 12B - ABSOLVENTI VZDĚLÁVÁNÍ NA ÚROVNI 5 A 6 PODLE STUPNĚ VZDĚLÁNÍ, ZAMĚŘENÍ VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU, ÚROVNĚ VZDĚLÁNÍ (1. NEBO 2.) A POHLAVÍ (POČET) V LETECH 2005 A 2007														
ROK		2005						2007						
STÁT	POHLAVÍ	5A FD	5A SD	5B FQ	5B SQ	6	5+6	5A FD	5A SD	5B FQ	5B SQ	6	5+6	
EU- 27 ^s	C	2 113 614	157 093	677 990	11 150	92 525	3 494 481	1 960 132	654 480	545 166	8 163	93 442	3 264 601	
	M	876 113	69 567	270 994	3 441	50 963	1 439 416	792 381	249 218	207 117	3 715	50 700	1 304 118	
	F	1 189 646	87 526	403 026	7 709	39 068	1 993 899	1 114 803	397 431	332 154	4 448	40 736	1 891 803	
ČR	C	38 062	9 904	8 410	975	1 905	59 256	51 419	15 966	6 674	1 249	2 272	77 580	
	M	16 976	4 215	2 380	640	1 248	25 459	22 494	6 697	2 008	668	1 430	33 297	
	F	21 086	5 689	6 030	335	657	33 797	28 925	9 269	4 666	581	842	44 283	

Poznámka: ^sdostupný celkový údaj; S= pohlaví; M=muži; Ž=ženy; C=celkem; FD - úroveň 1, SD - úroveň 2, FQ - první kvalifikace, SQ - druhá kvalifikace. Původní štítek Eurostatu: educ_grad4

Pramen: Eurostat (Databáze UOE); extrakce dat: 1. 5. 2010; poslední aktualizace: 13. 1. 2010

Podíl dospělých účastníků vzdělávání je v populaci ČR dlouhodobě stále pod průměrem EU-27 a nelze v něm bohužel spatřovat žádný jednoznačně pozitivní trend. ČR zaostává za evropským průměrem jak v účasti na formálním, tak neformálním vzdělávání. Ve větší míře se vzdělávají ženy než muži, tato skutečnost platí jak pro EU-27, tak i pro ČR.

TABULKA 13 - CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (PODÍL DOSPĚLÝCH ÚČASTNÍKŮ VZDĚLÁVÁNÍ A ODBORNÉ PŘÍPRAVY) - PODÍL POPULACE VE VĚKU 25-64 ÚČASTNÍCI SE VZDĚLÁVÁNÍ NEBO ODBORNÉ PŘÍPRAVY V POSLEDNÍCH ČTYŘECH TÝDNECH PŘED PRŮZKUMEM (V %)									
	2002			2005			2008		
	CELKEM	ŽENY	MUŽI	CELKEM	ŽENY	MUŽI	CELKEM	ŽENY	MUŽI
EU-27	7,2	7,8	6,6	9,8	10,5	9,0	9,5	10,4	8,7
ČR	5,6	5,4	5,8	5,6	5,9	5,2	7,8	7,9	7,7

Pramen: Eurostat, extrakce dat: 30. 4. 2010, poslední aktualizace: 26. 4. 2010

Souhrnné statistiky o účasti v mobilitních programech odborného vzdělávání nejsou v ČR k dispozici. Publikovány jsou například statistiky o počtech vyslaných studentů do zahraničí v rámci programu ERASMUS, který je jedním z nejrozšířenějších programů zahraniční mobility studentů terciárního vzdělávání. Údaje ukazují, že participace studentů v tomto programu mobility se každoročně výrazným způsobem zvyšuje. Celková míra mobility v oblasti odborného vzdělávání je však vyšší než uvádí tabulka (další studenti vstupují do ostatních mobilitních programů).

TABULKA 14 - ÚČAST V MOBILITNÍM PROGRAMU ERASMUS (STUDENTI VYSLANÍ DO ZAHRANIČÍ)										
ŠKOLNÍ ROK	99-00	00-01	01-02	02-03	03-04	04-05	05-06	06-07	07-08	08-09
POČET VYSLANÝCH STUDENTŮ	1 249	2 001	2 533	3 002	3 589	4 178	4 725	5 079	5 587	6 045
NA 1000 VŠ STUDENTŮ	6,3	9,6	11,4	13,6	14,7	15,8	16,3	16,0	16,2	16,4

Pramen: NAEP (http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=60&view_type_code=document& - 16.4.09) a ÚIV: Vývojová ročenka školství 2002/03-2006/7 a 1995/06- 2004/05 a 2003/4-2009/10

1.5 DEFINICE

VŠEOBECNÉ VZDĚLÁVÁNÍ (GENERAL EDUCATION); všeobecné vzdělávání je zajišťováno školami označovanými jako gymnázia, sestává z humanitních věd, společenských věd, matematiky, přírodních věd a informatiky, je třeba podotknout, že všeobecné vzdělávání v České republice je také součástí vzdělávacích programů odborného vzdělávání.

Definice všeobecného vzdělávání uváděná v [Příloze I](#) neplatí pro Českou republiku.

PŘEDPROFESNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (PRE-VOCATIONAL EDUCATION); vzdělávací systém České republiky tento druh vzdělávání nezahrnuje.

ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ (VOCATIONAL EDUCATION); vzdělávání, jehož cílem je vybavit lidi znalostmi, dovednostmi a kompetencemi, které mohou uplatnit na trhu práce (typy odborného vzdělávání se od sebe liší délkou kurzů).

Definice odborného vzdělávání uvedená v [Příloze I](#) není v podmínkách ČR aplikovatelná, protože v Evropě se převážně používá termín VET (vocational education and training).

ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ (TECHNICAL EDUCATION); vzdělávání, jehož cílem je vybavit lidi znalostmi, dovednostmi a kompetencemi, které mohou uplatnit jak na trhu práce, tak i v terciárním vzdělávání (typy odborného vzdělávání se od sebe liší délkou kurzů).

Definice odborného vzdělávání uvedená v [Příloze I](#) není v podmínkách ČR aplikovatelná, protože v Evropě se převážně používá termín VET (vocational education and training).

TERCIÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (TERTIARY EDUCATION); zastřešující termín pro vzdělávání, které poskytují vyšší odborné školy a vysoké školy.

VYSOKOŠKOLSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ (HIGHER EDUCATION); vzdělávání, které poskytují vysoké školy a univerzity.

DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ (FURTHER EDUCATION); obvykle krátkodobé cílené vzdělávání zpravidla navazující na počáteční odborné vzdělávání, které má za cíl doplnit, zlepšit nebo aktualizovat znalosti, dovednosti a/nebo kompetence získané v průběhu předchozího vzdělávání.

POSTSEKUNDÁRNÍ NETERCIÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (POST-SECONDARY NON-TERTIARY EDUCATION); tyto programy se pohybují na hranici mezi vyšším sekundárním vzděláváním a terciárním vzděláváním, slouží k rozšíření znalostí absolventů vyššího sekundárního vzdělávání a jsou určené k přípravě studentů pro studium na prvním stupni terciárního vzdělávání nebo pro vstup na trh práce, nevedou k získání terciární kvalifikace.

VÝCVIK (TRAINING); krátkodobá, obvykle praktická příprava pro činnost.

POČÁTEČNÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ (INITIAL VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING); všeobecné a odborné vzdělání poskytované v rámci počátečního vzdělávání obvykle před vstupem do pracovního života.

DALŠÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ (CONTINUING VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING); vzdělávání nebo odborná příprava po počátečním vzdělávání nebo vstupu do pracovního života, zaměřené na pomoc jednotlivcům: zlepšit nebo doplnit své znalosti a/nebo dovednosti; získat nové dovednosti pro kariérní postup nebo rekvalifikaci; pokračovat ve svém osobním nebo profesním rozvoji (součást celoživotního vzdělávání).

PROGRAMY ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ (SCHOOL-BASED PROGRAMMES); jsou programy poskytované školami a skládají se z rámcových vzdělávacích programů (národní kurikulum) a školních vzdělávacích programů (školní kurikulum).

ALTERNAČNÍ PROFESNÍ PŘÍPRAVA (ALTERNANCE TRAINING); vzdělávací systém ČR tento druh vzdělávání nezahrnuje.

UČŇOVSTVÍ (APPRENTICESHIP); vzdělávací systém ČR tento druh vzdělávání nezahrnuje.

KURIKULUM (CURRICULUM); širší pojem pro vzdělávací program zahrnující cíle, obsah, metody (včetně hodnocení) vzdělávání a vzdělávacích materiálů a zároveň upravující vzdělávání učitelů.

KVALIFIKACE (QUALIFICATION); úřední záznam (certifikát, diplom) potvrzující úspěšné dokončení odborného vzdělávání a uspokojivý výkon u zkoušky; je předpokladem k výkonu povolání nebo profesnímu postupu.

Definice uváděná v [Příloze I](#) je příliš úzká.

DOVEDNOSTI (SKILLS); znalosti a zkušenosti potřebné k výkonu určitého úkolu nebo zaměstnání.

Definice rozlišující mezi pojmy dovednosti a kompetence, která je uvedena v [Příloze I](#) je zavádějící.

KOMPETENCE, ZPŮSOBILOSTI (COMPETENCES); schopnost uplatnit znalosti, know-how a dovednosti v obvyklé nebo měnící se situaci.

Definice rozlišující mezi pojmy dovednosti a kompetence, která je uvedena v [Příloze I](#) je zavádějící.

2. ROZVOJ VZDĚLÁVACÍ POLITIKY - CÍLE, RÁMCE, MECHANISMY, PRIORITY

2.1 CÍLE A PRIORITY ROZVOJE NÁRODNÍ VZDĚLÁVACÍ POLITIKY V OBLASTI ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

2.1.1 NÁRODNÍ STRATEGIE CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ (CŽU)

Národní strategie CŽU byla vládou schválena v červnu roku 2007. Dokument upravuje jak oblast počátečního, tak i dalšího vzdělávání, obsahuje analýzu současného stavu (včetně SWOT analýzy) a stanoví hlavní strategické cíle rozvoje celoživotního učení: uznávání/prostupnost (včetně uznávání studijních výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení), rovný přístup ke vzdělání, funkční gramotnost, přizpůsobování vzdělávacích příležitostí potřebám trhu práce, stimulace poptávky po vzdělávání, zajištění kvality vzdělávání a rozvoj informačních a poradenských služeb. Strategie zároveň navrhané cíle propojuje s prioritami operačních programů České republiky pro období 2007-2013.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) společně s dalšími rezorty, institucemi a sociálními partnery v současné době (2010) pracuje na zavádění Strategie do praxe. Tento proces by měl být dokončen do roku 2015.

Hlavní priority strategie rozvádí implementační plán do podoby konkrétních opatření:

PRIORITY	SOUHRN HLAVNÍCH PLÁNOVANÝCH OPATŘENÍ
A. PRO OBLAST VYŠŠÍHO SEKUNDÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ:	
PODPORA KURIKULÁRNÍ REFORMY S DŮRAZEM NA ZVÝŠENÍ FUNKČNÍ GRAMOTNOSTI ŽÁKŮ	podpora pro zavádění inovovaných programů a metod, zlepšování výuky klíčových kompetencí; navržení a ověření systému hodnocení účinnosti vzdělávání směřujícího k utváření a rozvoji klíčových kompetencí; implementace standardu požadavků na profesi učitele s ohledem na schopnosti nutné k rozvoji klíčových kompetencí žáků.
SNIŽOVÁNÍ NEROVNOSTÍ V PŘÍSTUPU KE VZDĚLÁNÍ	projekty na prevenci předčasných odchodů a na podporu návratu mladých lidí do vzdělávacího procesu; vytváření různých mechanismů finanční a materiální podpory nadaných a/nebo znevýhodněných jedinců.
PODPORA PROSTUPNOSTI MEZI VZDĚLÁVACÍMI PROGRAMY A PROPOJENÍ NA DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ	vytváření regionálních odvětvových center odborné přípravy, která budou integrovat rozmanité vzdělávací programy různé náročnosti s různými výstupy včetně programů dalšího vzdělávání a spolupracovat se zaměstnavateli; rozvoj modulového systému organizace vzdělávacích programů.
USNADNĚNÍ PŘECHODU ABSOLVENTŮ ZE ŠKOLY DO PRAXE	dokončení Národní soustavy kvalifikací (viz kapitola 2.2 a Box v kapitole 6.2.2), která by měla sloužit jako prostředek komunikace mezi sférou vzdělávání a sociálními partnery. Kvalifikační standardy obsažené v soustavě by měly být využívány při tvorbě jednotných zadání závěrečných zkoušek oborů s výučním listem; zvyšování podílu odborné praxe ve středním odborném školství; systematický rozvoj individualizovaného kariérového poradenství.
B. PRO OBLAST TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ:	
TYTO CÍLE SE USKUTEČŇUJÍ ZEJMÉNA V RÁMCI PŘIPRAVOVANÉ REFORMY TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ (VIZ KAPITOLA 2.1.2)	
ROZVOJ NABÍDKY BAKALÁŘSKÝCH STUDIJNÍCH PROGRAMŮ ZAMĚŘENÝCH DO PRAXE A PODPORA SPOLUPRÁCE SE ZAMĚSTNAVATELI	zavedení krátkých profesních programů s výrazným podílem praxe; hledání způsobů, jak motivovat zaměstnavatele podílející se na realizaci praxí; vyšší zapojení zaměstnavatelů do řízení VŠ, tvorby studijních programů počátečního i dalšího vzdělávání a Národní soustavy kvalifikací pro terciární vzdělávání.
PODPORA FOREM VZDĚLÁVÁNÍ, KTERÉ DOSPĚLÝM UMOŽNÍ STUDOVAT PŘI PLNĚ EKONOMICKÉ A RODINNÉ AKTIVITĚ	podpora nabídky distančních a kombinovaných kurzů a další rozvoj center distančního vzdělávání (viz kapitola 6.1.2.); využití veřejných knihoven pro přístup veřejnosti k vysokorychlostnímu internetu.
PŘEKONÁVÁNÍ BARIÉR PŘÍSTUPU DOSPĚLÝCH K VYŠŠÍMU ODBORNÉMU A VYSOKOŠKOLSKÉMU VZDĚLÁVÁNÍ	je připravován systém finanční podpory studentů, který by měl rozšířit možnosti financování vysokoškolského studia; podpora využívání vysokoškolských stipendií, podpora mobility a posouzení možnosti zavést podniková stipendia.
ZVYŠOVÁNÍ KVALITY VYSOKÝCH ŠKOL	podpora implementace systémů vnitřního hodnocení a vyššího zapojení studentů, absolventů a zaměstnavatelů do procesu hodnocení; posílení role dalšího vzdělávání vysokoškolských pedagogů, která by se měla odrazit v připravovaném zákonu o terciárním vzdělávání (viz kapitola 2.1.2).
ZVÝŠENÍ PROSTUPNOSTI SEKTORU TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ (TÝKÁ SE PŘEDEVŠÍM SPOLUPRÁCE VOŠ A VŠ)	postupné vytvoření Národní soustavy kvalifikací (NSK) pro terciární vzdělávání; analýza možností uznávání znalostí a dovedností získaných mimo vzdělávací systém terciární sférou.
PRIORITY	SOUHRN HLAVNÍCH PLÁNOVANÝCH OPATŘENÍ
C. PRO OBLAST DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ:	
ROZŠÍŘENÍ ÚČASTI NA DALŠÍM VZDĚLÁVÁNÍ, PODPORA ZVÝŠENÍ INVESTIC DO DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	analýza distribuce finančních prostředků vydávaných do oblasti dalšího vzdělávání; návrh systému podporujícího účast obyvatel na dalším vzdělávání včetně finančních mechanismů jak pro jednotlivce (např. daňových pobídek, přímé finanční podpory nebo systému vícezdrojového financování) tak pro zaměstnavatele (daňové úlevy); propojení rekvalifikací (viz kapitola 6.3) s NSK (viz kapitola 2.2 a Box v kapitole 6.2.2), zvýšení kvality a cílenosti rekvalifikací a posílení motivace nezaměstnaných k účasti (zvýšení dávek v rekvalifikaci).

<p>PODPORA UZNÁVÁNÍ RŮZNÝCH VZDĚLÁVACÍCH CEST K ZÍSKÁNÍ KVALIFIKACE</p>	<p>postupná implementace NSK a dokončení Národní soustavy povolání, podpora činnosti sektorových rad (viz kapitola 8); informační kampaň o možnostech uznávání.</p>
<p>VYTVOŘENÍ PODMÍNEK PRO SLADĚNÍ NABÍDKY VZDĚLÁVÁNÍ S POTŘEBAMI TRHU PRÁCE</p>	<p>vytvoření podmínek pro systematické sledování současné a budoucí poptávky po profesích a kvalifikacích na trhu práce (rozvoj odborné kapacity, metodologického aparátu, informačního servisu...); zlepšení systému zjišťování a zpracovávání informací o dalším vzdělávání (navržen systém ukazatelů pro systematický monitoring) - viz také kapitola 2.1 - Projekt Koncept.</p>
<p>ROZVOJ NABÍDKY DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PODLE POTŘEB KLIENTŮ A ZAJIŠTĚNÍ DOSTUPNOSTI VZDĚLÁVACÍCH PŘÍLEŽITOSTÍ</p>	<p>vytvoření koncepce výzkumně-vývojového, metodického a evaluačního pracoviště pro inovace v dalším vzdělávání; rozvoj metodiky vzdělávání znevýhodněných skupin, podpora jejich vzdělávání (např. grantová schémata); návrh systémového řešení, které by umožnilo pokrytí dodatečných nákladů spojených s doprovodnými službami (např. péče o závislé členy rodiny, asistenční služby apod.); podpora rozvoje klíčových dovedností dospělých v oblasti ICT a jazykové průpravy (finanční a organizační podpora, zapojení médií, knihoven, popularizace CVET v těchto oblastech) a zájmového a občanského vzdělávání.</p>
<p>ZVÝŠENÍ ÚROVNĚ VZDĚLÁVÁNÍ ZAMĚSTNANCŮ PODNIKŮ</p>	<p>založení a rozvoj databanky příkladů dobré praxe; podpora rozvoje poradenství a zavádění systémů RLZ, podpora síťování podniků za účelem zajištění vzdělávání zaměstnanců; posílení spolupráce úřadů práce se zaměstnavateli a podniky.</p>
<p>ZVÝŠENÍ KVALITY DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ</p>	<p>vytvoření standardů pro osoby působící v dalším vzdělávání (zejm. lektor ve vzdělávání dospělých); pilotní ověření podpory vzdělávacích institucí pomocí systému sebehodnocení/hodnocení; tvorba kvalifikačních a hodnotících standardů jako základního kritéria pro hodnocení výsledků dalšího vzdělávání.</p>
<p>ROZVOJ INFORMAČNÍHO A PORADENSKÉHO SYSTÉMU</p>	<p>zkvalitnění informačně poradenského systému ve službách zaměstnanosti; zlepšení metodiky práce poradenských služeb s dospělými klienty, včetně proškolení odborných poradců; rozšíření kapacity poradenských služeb, provázání jejich jednotlivých složek včetně provázání různých informačních systémů, zajištění dostupnosti služeb pro všechny.</p>

2.1.2 ROZVOJ VZDĚLÁVACÍ POLITIKY V HLAVNÍCH OBLASTECH ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVY

SPRÁVA A FINANCOVÁNÍ

Veřejná diskuse týkající se organizace a řízení vzdělávacího systému byla do značné míry ovlivňována velmi rychlým demografickým poklesem, ke kterému došlo po roce 2000, a který vyústil v potřebu snížit počet odborných škol. V současné době je situace řešena slučováním škol nebo případně i jejich rušením. V této souvislosti je také podporováno vytváření sítí škol na regionální úrovni, ve kterých je uvolněná kapacita využívána pro poskytování dalšího odborného vzdělávání a případně i k ověřování a certifikaci výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení (viz kapitola 6.2).

V roce 2008 byla přijata Bílá kniha terciárního vzdělávání. Představuje základní strategický dokument nadcházející reformy terciárního vzdělávání, mezi jejíž priority mimo jiné patří:

- inovace struktury terciárního vzdělávání zaměřená na zvýšení diferenciací podle vzdělávacích cílů; kromě převážně odborných středních škol s bakalářskými programy by se měly profilovat i ústavy v podobě klasických vědeckých pracovišť zaměřených na vysoce odborný výzkum a doktorské studijní programy;
- reforma systému financování, která bude školy motivovat k zajištění vysoké kvality výuky, naplňování potřeb zaměstnavatelů a dosahování vynikajících výsledků v oblasti výzkumu a vývoje;
- posílení role a pozice managementu institucí terciárního vzdělávání a zefektivnění řízení vysokých škol.

Další práce by měla vést k přípravě nového zákona o terciárním vzdělávání.

Strategie celoživotního učení (viz kapitola 2.1.1), jejíž implementace byla zahájena v roce 2009, počítá s významnou změnou v oblasti řízení dalšího odborného vzdělávání, kdy by měl být postupně vytvořen systém rozvoje dalšího odborného vzdělávání nahrazující současná izolovaná a nesystémová opatření. Tato změna by měla především zahrnovat systém finančních mechanismů podporujících další odborné vzdělávání, zajištění kvality, systémové přizpůsobování nabídky dalšího odborného vzdělávání potřebám trhu práce, poradenské služby, podporu účasti znevýhodněných skupin na dalším vzdělávání, a monitorovací systém pro další odborné vzdělávání a přípravu. Většina těchto opatření je realizována v rámci projektu Koncepce dalšího vzdělávání - Koncept, který byl zahájen v roce 2009 a je financován ze státního rozpočtu a ESF.

PORADENSTVÍ

Je postupně budován integrovaný informační a poradenský systém, který má za cíl rozšířit nabídku škol a zahrnout do ní i současné pedagogicko-psychologické poradenství a služby kariérního poradenství. Potřebné standardy, zajišťující kvalitu těchto služeb byly již schváleny. Pro potřeby kariérního poradenství byl vybudován i systém poskytující informace o situaci absolventů na trhu práce (viz kapitola 9). V rámci projektu Koncept (viz výše) je vytvářen informační a poradenský systém pro oblast dalšího vzdělávání, který bude integrovat několik aktuálně existujících informačních zdrojů.

VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ

V roce 2009 byla zahájena veřejná diskuse s cílem vytvořit profesní standard pro profesi učitel. Standard by měl sloužit jako opora pro sebehodnocení, hodnocení, kariérní růst a odměňování učitelů a poskytovat vztažný rámec pro obsah jejich počátečního a dalšího odborného vzdělávání.

KURIKULÁRNÍ REFORMA A INOVATIVNÍ PŘÍSTUPY V OBLASTI VÝUKY A HODNOCENÍ

Kurikulární reforma. Je založena především na přechodu od osvojování velkého množství informací k rozvoji klíčových kompetencí, jako je práce s informacemi a informačními technologiemi, jazykové a komunikační dovednosti apod., a na kontaktu škol s trhem práce. Tento trend se odrazí v dvoustupňové tvorbě vzdělávacích programů, kdy rámcové vzdělávací programy³ (RVP) budou celostátně závazné pro určitý stupeň a obor vzdělání. Školní vzdělávací programy⁴ (ŠVP) umožní výraznou individuální profilaci škol, přizpůsobení potřebám jejich žáků a potřebám regionálních trhů práce (viz kapitola 5.3). Od roku 2007 jsou rámcové vzdělávací programy postupně schvalovány a vyhlášovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, tento proces bude ukončen do konce roku 2010.

Péče o kvalitu, monitorování a hodnocení výsledků vzdělávání. Poměrně značný stupeň autonomie škol je nezbytné vyvážit systematickým externím a interním hodnocením dosažených výsledků vzdělávání. Cílem je vytvoření uceleného systému monitorování a hodnocení škol, který využívá nástroje externí evaluace a zavedení systému péče o kvalitu škol založeného na jejich vlastní evaluaci a evaluaci výsledků vzdělávání žáků.

Kromě toho probíhá také příprava reformy ukončování vyššího sekundárního vzdělávání. Závěrečné zkoušky programů odborné přípravy úrovně ISCED 3C se budou zkvalitňovat zavedením objektivizace všech částí závěrečných zkoušek (písemné, ústní a především praktické části, při níž se významně uplatní spolupráce se sociálními partnery). Reforma maturitní zkoušky (na úrovni ISCED 3A) bude probíhat od roku 2011 a bude spočívat v zavedení státní centrálně zadávané a vyhodnocované části a dále pak z odborné/profilovací části maturity, kterou budou zadávat jednotlivé školy a budou také odpovídat za její provedení a vyhodnocení. (Podrobnější informace naleznete v kapitole 5.1.)

STRATEGIE KVALIFIKAČNÍCH POTŘEB

V posledních letech se zintenzivňují aktivity s cílem ustanovit ucelený systém identifikace současných a předvídání budoucích kvalifikačních potřeb a zajistit jeho propojení se systémem počátečního i dalšího odborného vzdělávání a s poradenskými službami. Systém jako takový ještě není funkční, ale některé jeho části již byly vytvořeny. Na rozvoji nových kvalifikací a pracovních profilů, které vychází především z aktuálních potřeb trhu práce, se už 11 let podílejí oborové skupiny podporované Ministerstvem školství, mládeže a

³ Tyto vzdělávací programy jsou někdy označovány jako národní kurikulum.

⁴ Tyto vzdělávací programy jsou někdy označovány jako školní kurikulum.

tělovýchovy (MŠMT), (viz kapitola 8.2). V současné době se metody používané při vytváření nových kvalifikací mění. Postupně jsou jmenovány tzv. sektorové rady (viz kapitola 8.1) tvořené zástupci zaměstnavatelů, tyto rady mají za úkol aktualizovat a ověřit aktuální popisy zaměstnání a podílet se na vytváření a rozvoji nových kvalifikačních standardů. Kromě toho je prováděna identifikace **budoucích** kvalifikačních potřeb, touto činností se zabývá několik na sobě nezávislých institucí v rámci projektů zadávaných MŠMT a MPSV. V rámci projektu Institut trhu práce bylo navrženo systémové řešení předvídání kvalifikačních potřeb založené na kombinaci kvantitativních i kvalitativních přístupů. Na tento návrh navazuje Strategie celoživotního učení, která předpokládá nejprve založení systematické institucionální spolupráce.

UZNÁVÁNÍ NEFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ A INFORMÁLNÍHO UČENÍ

Zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání byl přijat v roce 2006 a jeho hlavní ustanovení vstoupila v platnost 1. srpna 2007. Zákon vytváří legislativní rámec pro uznávání kvalifikací získaných prostřednictvím neformálního vzdělávání a informálního učení. Umožňuje získání všeobecně platného certifikátu o profesní způsobilosti určitého stupně bez ohledu na to, jak byla tato kvalifikace získána. Seznam úplných a dílčích kvalifikací, které mohou být ověřeny a uznány tvoří společně s hodnotícími standardy jádro Národní soustavy kvalifikací (NSK), která je postupně dotvářena. (Podrobněji viz kapitola 2.2 a Box v kapitole 6.2.2).

2.1.3 SOUČASNÁ DISKUSE

Kromě rozvoje vzdělávací politiky v oblastech uvedených v kapitole 2.1.2 se současná diskuse týká především těchto témat:

ZAJIŠTĚNÍ ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ VE VZDĚLÁVÁNÍ

Cílem je vybudovat integrační vzdělávací systém, který bude brát ohled na děti se speciálními vzdělávacími potřebami, sociálně znevýhodněné děti a mimořádně nadané děti. Běžné školy začínají rozvíjet spolupráci se speciálními školami, které se postupně transformují na metodická centra. Dochází k realizaci opatření a projektů, které mají za cíl podporovat vzdělávání Romů a přistěhovalců a předcházet tak patologickým jevům.

ZVÝŠENÍ PROFESNÍCH STANDARDŮ A SOCIÁLNÍHO POSTAVENÍ UČITELŮ

Cílem je zvýšit kvalitu učitelů, zabránit stárnutí pedagogických pracovníků a podporovat jejich zapojení do reformního procesu na školách. Důležitým krokem v tomto ohledu bylo přijetí zákona o pedagogických pracovnících (viz kapitola 4.2), který propojuje oblast dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků s kariérním systémem. V rámci vytváření profesních standardů jsou vymezovány kvalifikace pro výkon učitelské profese a způsob jejich získávání. V souvislosti se zaváděním kurikulární reformy a podporou inovativních přístupů ve výuce jsou zaváděny vzdělávací programy pro učitele.

V současné době také probíhá diskuse o odměňování pedagogických pracovníků, mzdy učitelů jsou poměrně nízké. Ve snaze zastavit odliv mladých učitelů ze školství navrhlo MŠMT zvýšení jejich nástupních platů i přesto, že ve státním rozpočtu aktuálně dochází k rozsáhlým škrtům.

ROZVOJ DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ JAKO SOUČÁSTI CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ

V rámci Strategie ČŽU, která byla přijata v roce 2008, byly formulovány priority pro oblast dalšího odborného vzdělávání, mezi něž patří vytvoření uceleného legislativního rámce,

zvýšení investic do lidských zdrojů a participace na dalším vzdělávání, zavedení mechanismů zajišťujících kvalitu dalšího odborného vzdělávání, podpora škol v poskytování dalšího vzdělávání, dobudování poradenského a informačního systému a vytvoření monitorovacího systému v oblasti dalšího odborného vzdělávání. V roce 2009 zahájilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy projekt Koncepce dalšího vzdělávání - Koncept, jehož cílem je realizace těchto záměrů.

2.2 NEJNOVĚJŠÍ VÝVOJ V OBLASTI EVROPSKÝCH NÁSTROJŮ

ZAVÁDĚNÍ NÁRODNÍ SOUSTAVY KVALIFIKACÍ (NSK)

Národní soustava kvalifikací (NSK) je v České republice vytvářena od roku 2005. Představuje transparentní systém poskytující zaměstnavatelům, školám a všem zainteresovaným ucelené informace o kvalifikacích. NSK bude zahrnovat pouze ty kvalifikace, které jsou žádané na trhu práce. Všechny kvalifikace jsou popsány prostřednictvím kvalifikačních a hodnotících standardů. Na základě těchto standardů a také zákona o uznávání a ověřování výsledků dalšího vzdělávání byla vytvořena nová metodika uznávání předchozího vzdělávání. Koncem roku 2007 začaly v praxi fungovat procesy autorizace osob oprávněných uznávat dílčí kvalifikace. Celý systém NSK začal být naplňován v reálném životě.

Společným jmenovatelem řady procesů nebo aktivit realizovaných v České republice, jako jsou např. NSK nebo Evropský systém přenosu kreditů v odborném vzdělávání (ECVET), a klíčovým článkem jejich koncepce je zaměření na cílové kompetence a odpovídající výsledky vzdělávání.

Nejvyšším orgánem NSK je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV) zřídil v červenci 2008 **Koordináční centrum NSK**. Toto centrum spolupracuje s tzv. **sektorovými radami** (viz kapitola 8), v nichž jsou zastoupeni zaměstnavatelé z daného odvětví (profesní sdružení, odbory, asociace, velké korporace).

Hodnotící standardy představují v rámci NSK **mechanismus zajišťující kvalitu**. Získané dovednosti jsou hodnoceny a uznávány podle standardizovaných metod; zadání standardizovaných částí zkoušek zohledňuje požadavky stanovené hodnotícími standardy. (viz Box v kapitole 6.2.2.)

PŘENOS A SHROMAŽĐOVÁNÍ VÝSLEDKŮ VZDĚLÁVÁNÍ

Struktura NSK v České republice:

ÚROVEŇ NSK	STUPNĚ VZDĚLÁNÍ PODLE ŠKOLSKÉHO ZÁKONA	KATEGORIE VZDĚLÁNÍ PODLE KLASIFIKACE ZÁKLADNÍCH OBORŮ	ÚROVEŇ EQF
Z	ZÁKLADNÍ VZDĚLÁNÍ	C	1
1	STŘEDNÍ VZDĚLÁNÍ	D	2
2	STŘEDNÍ VZDĚLÁNÍ S VÝUČNÍM LISTEM	E	3
3		H	4
4	STŘEDNÍ VZDĚLÁNÍ S MATURITNÍ ZKOUŠKOU	K, L, M	5
5	VYŠŠÍ ODBORNÉ VZDĚLÁNÍ	N	6
6	VYSOKOŠKOLSKÉ BAKALÁŘSKÉ VZDĚLÁNÍ	R	
7	VYSOKOŠKOLSKÉ MAGISTERSKÉ VZDĚLÁNÍ	T	7
8	VYSOKOŠKOLSKÉ DOKTORSKÉ VZDĚLÁNÍ	V	8

V případě mobility v rámci odborného vzdělávání jsou konkrétní výsledky vzdělávání posuzovány vyššími odbornými školami.

Vzorek vzdělávacích modulů vedoucích k získání dílčí kvalifikace byl testován pouze v rámci pilotních projektů. Dále byla vypracována úvodní studie k problematice přenosu kreditů.

PROCES PŘÍRAZOVÁNÍ V RÁMCI EQF - NSK

S podporou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy založil NÚOV v roce 2009 **Koordináční centrum EQF**. Toto centrum spolupracuje s Poradní skupinou pro rozvoj NSK a s Národní radou kvalifikací.

Proces přiřazování v rámci EQF - NSK by měl být v České republice završen v letech 2010-2011.

ZAVÁDĚNÍ JEDNOTKOVÉHO KREDITNÍHO SYSTÉMU

V roce 2008 NÚOV vypracoval analýzu a studii zavádění ECVET v České republice, tento dokument zahrnuje 12 doporučených aktivit, které navrhl implementační tým a postoupil je k posouzení skupině asi 50 externích odborníků. Jednou z těchto aktivit je přiřazení kreditů k dílčím kvalifikacím NSK. To znamená stanovit, popsat a otestovat jednoduchý mechanismus, který bude využívat Národní soustavu kvalifikací a její infrastrukturu. Další aktivitou je přiřazení kreditů ke kombinacím vědomostí, dovedností a kompetencí NSK.

U odborníků dotázaných v rámci studie převažuje názor, že ECVET by měl v souladu s Evropskou strategií celoživotního vzdělávání platit pro všechny formy vzdělávání a učení.

NÚOV se v roce 2009 v rámci programu Leonardo da Vinci účastnil dvou pilotních projektů testování ECVET v odvětví mezinárodního obchodu a chemie.

GEOGRAFICKÁ MOBILITA V ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ

V rámci mobility odborného vzdělávání školy a studenti využívají pro odborné praxe v zahraničí především program Leonardo da Vinci. Záznamy o Europass-mobilitě v České republice zahrnují také dobrovolnickou práci mladých a mobilitu v rámci programu Erasmus, ale i tak její míra každým rokem stoupá. V roce 2009 bylo vydáno celkem 1 721 dokumentů Europass-mobilita⁵. Potvrzení o získání praxe v zahraničí je hlavní výhodou, kterou tento dokument poskytuje a pomáhá tak svým držitelům být úspěšnější na trhu práce.

⁵ Zdroj: Statistika Národního centra Europass ČR, 2010

3. ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVA V DOBĚ KRIZE

3.1 SHRnutí

Krise se v České republice, podobně jako ve většině ostatních zemí, dotkla větší či menší měrou všech oblastí ekonomiky. Výrazně zasažena byla zejména odvětví orientovaná převážně na export, zvláště automobilový průmysl, dále zpracovatelský průmysl, oblast realit a stavebnictví. Konkrétně byli zvýšením nezaměstnanosti krátkodobě nejvíce postiženi řemeslníci a kvalifikovaní výrobci a obsluha strojů a zařízení⁶. Z dlouhodobější perspektivy je problematická zejména pozice osob s krátkou praxí či nižší kvalifikací. Poptávka po kvalifikovaných technících a řemeslnících s praxí bude i v budoucnu poměrně vysoká, důsledky krize pro tyto skupiny na trhu práce budou tedy patrně pouze krátkodobé.

Vliv na související obory odborného vzdělávání, zejména v oblasti počátečního odborného vzdělávání však nelze dosud spolehlivě vyhodnotit, neboť vzdělávání je ze své podstaty dlouhodobé a v ČR relativně nezávislé na vývoji průmyslu a ekonomiky. Nicméně ani oblasti školství se nevyhnou centrální rozpočtové škrty, které jsou zaváděny jako součást výrazně úsporně orientované politiky nastolené v roce 2010.

Mezi rizikové skupiny na trhu práce patří zaměstnaní cizinci (zejména na nízkokvalifikovaných pozicích), jichž bylo vysoké procento v prvních vlnách propouštění. Ohrožení dlouhodobější nezaměstnaností jsou i absolventi, v jejichž případě však dopady krize zmírňuje demografický vývoj (pokles jejich počtu) spolu s rozšiřováním možností pokračovat ve studiu v terciárním stupni.

V rámci dalšího odborného vzdělávání interferují přímé dopady krize s důsledky protikrizových opatření podporujících podnikové odborné vzdělávání, která byla zavedena vládou v roce 2009 (podrobněji viz kapitola 3.2.2 a 3.2.3).

3.2 DOPADY KRIZE NA ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍSLUŠNÁ OPATŘENÍ

V oblasti počátečního odborného vzdělávání dosud nebyly zaznamenány výraznější změny v poptávce po vzdělávání, které by byly přímým důsledkem krize. Je pravděpodobné, že dlouhodobé procesy jakými jsou například demografický vývoj, probíhající reformy vzdělávání atd. budou mít na počáteční odborné vzdělávání mnohem větší vliv než současné zpomalení ekonomiky.

V oblasti dalšího odborného vzdělávání jsou důsledky krize poměrně obtížně určitelné vzhledem k tomu, že další vzdělávání není v ČR systematicky monitorováno a změny v poptávce je možné zjišťovat pouze zprostředkovaně. Lze se však domnívat, že poptávka po dalším vzdělávání, které neprobíhá v rámci státem podporovaných protikrizových programů (viz kapitola 3.2.3), obecně klesla jako důsledek úsporných opatření na straně podniků, vyšší míry nezaměstnanosti a finanční nejistoty občanů.

Objevují se také názory, že z dlouhodobého hlediska by krize mohla stimulovat poptávku po odborném vzdělávání, protože bude nahlíženo jako prostředek k získání a udržení si zaměstnání.

⁶ KZAM 7 a 8

3.2.1. TRENDY V CHOVÁNÍ PODNIKŮ

Podniky se snaží v rámci úsporných opatření racionalizovat své investice do vzdělávání zaměstnanců, to znamená, že ve větší míře využívají své interní lektory na úkor vzdělávacích kurzů zajišťovaných externími dodavateli. Místo vzdělávacích kurzů v oblastech měkkých dovedností jsou spíše pořádány kurzy odborné. Velké podniky, které mají programy rozvoje lidských zdrojů, je i nadále naplňují, ale volí spíše úspornější formu. Malé podniky jsou nucené výrazněji omezovat aktivity v oblasti rozvoje lidských zdrojů. Vzhledem k tomu, že v ČR neexistuje žádný monitorovací systém poptávky a nabídky dalšího odborného vzdělávání, není možné uvést konkrétnější údaje.

Propouštění v podnicích, které omezují výrobu, se dotýká především zaměstnanců s nízkou kvalifikací, jejichž rekvalifikace spadá do gesce úřadů práce.

Podniky ve velké míře využívají pro vzdělávání svých zaměstnanců státem dotované protikrizové programy. Lze se však domnívat, že se v mnoha případech jedná spíše o řešení finančních nebo odbytových problémů firmy, nikoli o snahu strategicky vzdělávat své zaměstnance pro období krize a po krizi (podrobněji viz kapitola 3.2.3).

V ČR zatím nebyl vypracován dlouhodobý záměr pro učňovské školství. Z toho důvodu nebude mít zhoršená situace podniků podstatný vliv na vzdělávací programy počátečního odborného vzdělávání, které dále umožňují získat kvalifikace na úrovni ISCED 3C.

3.2.2. OPATŘENÍ PŘIJATÁ NA ÚROVNI ŘÍZENÍ (NÁRODNÍ, REGIONÁLNÍ, LOKÁLNÍ)

V roce 2010 nastoupila ČR s příchodem nové vlády cestu úspor spojených s výraznými rozpočtovými škrty, které se dotknou i oblasti vzdělávání, včetně počátečního odborného vzdělávání. V současné době (srpen 2010) probíhají politické diskuse o nutnosti snižování mezd ve veřejném sektoru, je však pravděpodobné, že učitelé budou jednou z výjimek, kterých se toto opatření týkat nebude. Jejich mzdy by v souladu s dlouhodobou strategií (viz kapitola 2.1.3) měly dokonce stoupat. Je plánováno zejména mzdově zvýhodnit mladé nastupující učitele, aby se zastavil trend jejich odchodů mimo vzdělávací sektor. Naopak méně finančních prostředků patrně půjde na ostatní provoz rezortu školství. Konečná podoba úsporných opatření však dosud není schválena.

V oblasti dalšího odborného vzdělávání se veřejné služby zaměstnanosti snaží kompenzovat pravděpodobný pokles zájmu o odborné vzdělávání na straně podniků pomocí opatření aktivní politiky zaměstnanosti, která mohou podniky využívat. Kromě toho byly v roce 2009 zavedeny nové nástroje na podporu vzdělávání v podnicích:

A) PROJEKT VZDĚLÁVEJTE SE!

Projekt je zaměřen na zaměstnavatele, kteří v důsledku celosvětové finanční krize a hospodářské recese museli nebo budou muset omezit výrobu ve svých provozech a snížit počet zaměstnanců. V rámci projektu mohou zaměstnavatelé získat finanční prostředky na realizaci vzdělávacích kurzů pro své zaměstnance, kteří jsou ohroženi negativními důsledky organizačních změn podniku v důsledku krize. Zaměstnancům se tak dostane možnosti účastnit se dalšího vzdělávání, zdokonalit si své odborné znalosti, dovednosti a kompetence v oblasti tzv. obecného vzdělávání (tj. vzdělávání poskytující dovednosti ve větší míře přenosné i do jiných podniků a odvětví) a zaměstnavatelé získají prostor pro efektivnější řešení personální situace podniku v období krize.

Výše podpory závisí na velikosti podniku a cílové skupině zaměstnanců, se zvláštním zřetelem na tělesně postižené nebo jinak znevýhodněné zaměstnance. První fáze projektu bude probíhat až do poloviny roku 2011⁷.

B) PROJEKT ŠKOLENÍ JE ŠANCE

Tento projekt je realizován prostřednictvím grantů, v rámci kterých podniky předkládají projekty a žádají o finanční prostředky. V rámci projektu mohou zaměstnavatelé získat finanční prostředky na realizaci vzdělávacích kurzů pro své zaměstnance, tvorbu vzdělávacích programů, včetně přípravy podnikových lektorů a instruktorů, zavádění systému rozvoje a řízení lidských zdrojů a dalších podobných aktivit.

Výše podpory závisí na velikosti podniku a cílové skupině zaměstnanců, se zvláštním zřetelem na tělesně postižené nebo jinak znevýhodněné zaměstnance. Před úzce odborným vzděláváním je dávana přednost tzv. obecnému vzdělávání - tj. vzdělávání zaměřenému na zvyšování přenosných dovedností (jazykové znalosti, ICT, atd.). Cílem tohoto projektu je zvýšení adaptability a mobility pracovní síly⁸.

Kurzy sice zaznamenaly velký ohlas mezi zaměstnavateli, v praxi však v mnoha případech neznamenají skutečný strategický přínos pro rozvoj zaměstnanců. Podniky řeší s jejich pomocí dočasné finanční problémy, není kladen důraz na kvalitu a obsah kurzů, případně jejich prostřednictvím je realizováno vzdělávání, které podnikům ukládá zákon (např. školení bezpečnosti práce).

Instituce poskytující vzdělávání dospělých se na jedné straně snaží reagovat na pokles poptávky snížením cen a rozšiřováním nabídky kurzů s cílem oslovit tak větší počet potenciálních zákazníků. V této situaci však drobní poskytovatelé vzdělávacích kurzů nejsou schopni v konkurenci obstát, což v konečném důsledku vede k posílení pozice velkých poskytovatelů a oživení trhu. Na straně druhé poskytovatelé vzdělávání využívají vysoké poptávky podniků po státem dotovaných vzdělávacích kurzech (viz výše). Vzhledem k tomu, že se jedná o do jisté míry uměle vytvořenou poptávku, vyvstává riziko, jak se poskytovatelé vzdělávání vyrovnají s poklesem poptávky po ukončení dotovaných programů.

V důsledku nepříznivé situace na trhu práce jsou i vyhlídky určitých odvětví a sektorů nejisté. To ztěžuje i rozhodování o tom, do jakých odvětví a profesí směřovat rekvalifikace. Úřady práce a poradenské instituce vykazují větší zájem o informace týkající se budoucího vývoje na trhu práce a kvalifikačních potřeb.

3.3 DLOUHODOBĚJŠÍ DŮSLEDKY A BUDOUCÍ OPATŘENÍ

Zbrzdění průmyslového sektoru, který je v ČR tradičně dominantním sektorem ekonomiky, bude mít patrně za následek posílení dosavadního trendu rozvoje sektoru služeb, což se v dlouhodobém horizontu projeví i ve změněné struktuře poptávky po odborném vzdělávání.

Obecně lze říci, že změny ekonomiky a trhu práce, které budou v důsledku ekonomické krize intenzivnější a obtížněji predikovatelné, spolu s nutností racionalizovat výdaje na vzdělávání ve státní i soukromé sféře, budou mít za následek zejména:

⁷ Zdroj: internetové stránky MPSV, www.mpsv.cz

⁸ Zdroj: internetové stránky MPSV, www.mpsv.cz

- vyšší potřebu rozvoje metod předvídání kvalifikačních potřeb,
- nutnost vytváření a zdokonalování mechanismů zajišťujících co nejflexibilnější přizpůsobování vzdělávací nabídky potřebám trhu práce,
- nutnost celoživotního vzdělávání se, případně změn specializace vícekrát během kariéry,
- nutnost podpory rozvoje klíčových kompetencí zvyšujících flexibilitu a efektivitu pracovní síly.

Lze konstatovat, že ekonomická krize si nevyžaduje zásadní změny deklarovaných cílů vzdělávací politiky. Většina reforem zahájených před počátkem krize má směřovat ke zvýšení flexibility lidských zdrojů, zvýšení schopnosti vzdělávacího systému odpovídat na potřeby trhu práce, důrazu na klíčové kompetence, celoživotní učení apod. (podrobněji viz kapitola 2.1). Vzdělávací politika je proto v období krize a po krizi zaměřena na urychlení již započatých nebo plánovaných reforem.

V OBLASTI POČÁTEČNÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ JDE ZEJMÉNA O NÁSLEDUJÍCÍ ÚKOLY:

- dokončení kurikulární reformy zaměřené na zvýšení funkční gramotnosti studentů;
- zavedení komplexního systému evaluace včetně spuštění jednotné státní maturity;
- tvorba vzdělávacích modulů s aktuálními tématy (např. finanční gramotnost);
- zajištění prostupnosti vzdělávací soustavy;
- podpora pedagogů v oblasti vzdělávání k rozvíjení klíčových kompetencí studentů;
- nastartování reformy terciárního vzdělávání zaměřené na zvýšení kvality, diferenciaci, prostupnosti a vícezdrojového financování vysokých škol.

V OBLASTI DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ JDE ZEJMÉNA O NÁSLEDUJÍCÍ ÚKOLY:

- urychlit vytváření systémového, institucionálního a legislativního rámce pro další vzdělávání;
- rozvoj a další rozšíření procesů uznávání výsledků neformálního a informálního učení;
- rozvoj kariérového poradenství, přičemž důraz by měl být kladen především na aktuální potřeby regionálního trhu práce;
- odstraňování bariér účasti na dalším vzdělávání, a to zejména v případě skupin znevýhodněných na trhu práce;
- rozšíření nabídky dalšího odborného vzdělávání (projekt Koncept - viz kapitola 2.1), další podpora proměny škol v centra celoživotního učení, (projekt UNIV II - viz kapitola 6.2.2);
- podpora získávání znalostí a dovedností prakticky využitelných na trhu práce; sladování vzdělávací nabídky s reálnými potřebami trhu práce;
- systémové zajištění kvality dalšího vzdělávání (projekt Koncept - viz kapitola 2.1);

- návržení a implementace systému monitoringu dalšího vzdělávání (projekt Koncept - viz kapitola 2.1).

4. LEGISLATIVNÍ A INSTITUCIONÁLNÍ RÁMEC - POSKYTOVÁNÍ VZDĚLÁVACÍCH PŘÍLEŽITOSTÍ

4.1. HISTORICKÁ VÝCHODISKA

V souvislosti se společenskými změnami po roce 1989 se změnilo také celkové prostředí práce škol a tedy i spolupráce se zaměstnavateli - podniky, které přestaly povinně participovat na přípravě žáků v rámci odborné přípravy- zejména v učňovských oborech. Přerušení vazeb s podniky přineslo odborným školám také nemalé ekonomické problémy, které se projevily zejména v jejich materiálním vybavení, které začalo zastarávat. Učitelé ztratili kontakt s novými technologiemi a inovacemi ve svých oborech a aktuálnost vzdělávacích programů byla rovněž značně ohrožena. Praktické vyučování se z podniků muselo přesunout do školních laboratoří a dílen.

Postupně se situace v průběhu 90. let minulého století zlepšovala a do koncepce zaměstnavatelů se začala zvolna dostávat i spolupráce s odbornými školami.

Zlom nastal v roce 2001, kdy byl vydán základní strategický dokument MŠMT- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha⁹. Tento dokument upozorňuje na potřebu užší spolupráce mezi školami a zaměstnavateli a jako jeden z důvodů obtížného přechodu absolventů do praxe uvádí omezené možnosti zaměstnavatelů ovlivňovat odborné vzdělávání, které velmi často, i v praktickém výcviku v učebních oborech, probíhá ve školách - odtržené od reálného pracovního prostředí podniků a firem. Tento dokument je zároveň prvním krokem k celkové reformě školství. Prosazuje se odklon od encyklopedického pojetí. Důraz je kladen na klíčové kompetence a zájem vzdělávat se po celý život. Toto pojetí odráží i **nový školský zákon**¹⁰.

Dalším krokem byla současně probíhající reforma, založená na **dvoustupňové tvorbě kurikula**. Jedná se o **rámcové vzdělávací programy (RVP)**¹¹ pro jednotlivé obory, podle nichž si pak školy připravují vlastní **školní vzdělávací programy (ŠVP)**¹². S tvorbou RVP zároveň proběhla i redukce počtu oborů, při které vzniklo z 600 oborů 270 širěji zaměřených oborů. To dává absolventům možnost pružněji se přizpůsobit měnícím se podmínkám a potřebám praxe. Od poloviny 90. let se snižovaly počty absolventů učebních oborů a zaměstnavatelé nemohli nalézt vyučené řemeslníky, které potřebovali. Proto začali vyvíjet různé aktivity (propagace, exkurze, stipendia), aby žáky získali do oborů vzdělání, které jejich podniky potřebovaly. Ve školním roce 2009/2010 poprvé po mnoha letech nepatrně vzrostl celkový podíl žáků v učebních oborech.

4.2 LEGISLATIVNÍ RÁMEC PRO POČÁTEČNÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVU

Počáteční odborné vzdělávání až po úroveň vyšších odborných škol je právně upraveno zákonem o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání - tzv. školským zákonem. Od 1. 1. 2005 platí nový školský zákon, který stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání uskutečňuje ve školách a školských zařízeních, vymezuje práva fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství. Současně začaly platit také ministerské vyhlášky a další normy, které blíže specifikují podmínky stanovené zákonem.

⁹ <http://www.msmt.cz/bila-kniha/narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-bila-kniha-2001>

¹⁰ Celý název: Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (č. 561/2004 Sb.)

¹¹ Označované také jako národní kurikula.

¹² Označované také jako školní kurikula.

Vysoké školy (VŠ) se řídí **zákonem o vysokých školách**, který upravuje zakládání, správu a financování soukromých i státních vysokých škol. Tento zákon dále zajišťuje základní rámec pro způsob poskytování vzdělávání, akreditaci studijních programů, postavení pedagogických pracovníků a vlastní realizaci studia.

Od roku 2009 probíhá příprava nového zákona o terciárním vzdělávání, který by měl nahradit stávající zákon o vysokých školách a nově definovat terciární odborné vzdělávání. Výsledkem by tak měl být jeden legislativní rámec pro celý sektor terciárního vzdělávání.

Administrativní rámec počátečního odborného vzdělávání byl také zásadně ovlivněn **zákonem o vytvoření vyšších územně správních celků (krajů)**, který nabyl účinnosti 1. 1. 2000. Tímto zákonem byly některé klíčové pravomoci v oblasti počátečního odborného vzdělávání a přípravy převedeny na regionální orgány (viz 4.3).

K 1. 1. 2005 vstoupil v platnost **zákon o pedagogických pracovnících**, který nově definoval postavení pedagogických pracovníků a upravil předpoklady pro výkon jejich činnosti, další vzdělávání a kariérní systém.

V České republice **kolektivní smlouvy** nehrají příliš důležitou roli v oblasti počátečního odborného vzdělávání. Mezi školami a zaměstnavateli jsou uzavírány smlouvy o obsahu, rozsahu a podmínkách praktické přípravy. Jejich obsah - především místo odborné přípravy, časový harmonogram a odměňování žáků - upravuje školský zákon a vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy¹³. Smlouvy se liší od odvětví k odvětví, zejména pokud jde o úroveň zapojení sociálních partnerů a atraktivitu služeb a spolupráce, které školám nabízejí.

4.3. INSTITUCIONÁLNÍ RÁMEC PRO POČÁTEČNÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVU

NÁRODNÍ ÚROVEŇ

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy je na národní úrovni hlavním orgánem odpovědným za počáteční odborné vzdělávání, mezi jeho klíčové úkoly v současnosti patří:

- vytvářet národní vzdělávací strategii včetně reformních procesů a priorit;
- vytvářet národní vzdělávací politiku především ve formě dlouhodobého záměru rozvoje vzdělávání a vzdělávací soustavy a metodickým vedením a koordinací vytváření dlouhodobých záměrů rozvoje vzdělávání v jednotlivých krajích;
- stanovit kurikulární politiku a starat se o kvalitu ve vzdělávání, a to na základě stanovení cílů a obsahu vzdělávání prostřednictvím schválené soustavy oborů vzdělání a rámcových vzdělávacích programů (RVP); zajistit systém monitorování a evaluace výsledků žáků i škol;
- koordinovat veřejnou správu a financování v oblasti vzdělávání včetně komunikace se sociálními partnery na národní úrovni; vydávat vyhlášky upravující podmínky vzdělávání ve školách; zajišťovat rozvojové a inovační programy apod.

¹³ Vyhláška č. 13/2005.

REGIONÁLNÍ ÚROVEŇ

Na úrovni krajů vznikly **samosprávné orgány - krajské zastupitelstvo a rada kraje**. **Krajské zastupitelstvo**, které má rozhodovací funkci, povinně vytváří komisi pro vzdělávání a zaměstnanost, která se vyjadřuje např. ke struktuře sítě škol a vzdělávacích programů, ke kvalitě škol, k otázkám financování vzdělávání v regionu apod. **Rada kraje** (9-11 členů) je volená zastupitelstvem a má výkonnou funkci. Vytváří komise složené z profesionálů v příslušné oblasti, které mají poradní funkci. Jedna z komisí se zpravidla věnuje problematice mládeže a vzdělávání. Regionální samosprávné orgány mají přímou odpovědnost při zřizování a rušení škol a školských zařízení odborného vzdělávání.

Regionálním orgánem státní správy je **krajský úřad**, který má rovněž odbor pro školství, mládež a tělovýchovu. Je odpovědný za výkon státní správy v regionu a jeho hlavní úkoly v oblasti vzdělávání spočívají zejména ve zpracování krajského dlouhodobého záměru rozvoje vzdělávání a vzdělávací soustavy a ve zpracování výroční zprávy o stavu vzdělávání v regionu. Krajský úřad navíc poskytuje školám finanční prostředky ze státního rozpočtu na mzdy pedagogických pracovníků a přímé náklady na vzdělávání a kontroluje jejich využití.

Poradní funkci na regionální úrovni má také komise pro vzdělávání a rada pro rozvoj lidských zdrojů.

LOKÁLNÍ ÚROVEŇ

Vzhledem k rozšíření autonomie škol mají jejich **ředitelé** významné pravomoci. Jsou zodpovědní za tvorbu a implementaci školních vzdělávacích programů vytvářených na základě schválených rámcových vzdělávacích programů, za kvalitu pedagogické práce a personální politiku i za řízení školy a efektivní vynakládání finančních prostředků. Při škole je zřízena **rada školy**, kterou tvoří zástupci zřizovatele, pedagogických pracovníků a rodičů (příp. i zletilých žáků).

V České republice mohou sociální partneři v daném oboru na národní i regionální úrovni ovlivňovat jak koncepci cílů odborného vzdělávání, tak i jeho obsah a organizační rámec a to především tak, že se podílejí na přípravě kurikulárních materiálů.

Řízení a správa počátečního odborného vzdělávání a přípravy

Funkce Úroveň	rozhodovací	výkonná	poradní
národní	Parlament	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	
regionální	Krajské zastupitelstvo	Rada kraje (samosprávný orgán) Krajský úřad - Odbor pro školství, mládež a tělovýchovu (přenesená působnost)	Komise pro vzdělávání Krajská rada pro rozvoj lidských zdrojů
lokální	Ředitel (veřejné školy) Ředitel + rada školy (soukromé školy)	Ředitel školy nebo školního zařízení	Rada školy (veřejné školy)

4.4 LEGISLATIVNÍ RÁMEC PRO DALŠÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVU

V oblasti dalšího odborného vzdělávání neexistuje v ČR ucelená právní úprava. Existují pouze dílčí předpisy (zákony nebo vyhlášky), které pokrývají některé jeho oblasti nebo předpisy pro podporu určitých oblastí, ale dotýkají se různých aspektů dalšího odborného vzdělávání. Předpisy upravující tuto problematiku je možné rozdělit do tří skupin:

Zákony upravující počáteční odborné vzdělávání, které definují poskytování vzdělávání pro dospělé na školách různého stupně: formální vzdělávání je upraveno školským zákonem pokrývajícím základní (ISCED 0-2), střední (ISCED 3 a 4) a vyšší odborné vzdělávání (ISCED 5B) a dále zákonem o vysokých školách pokrývajícím vysokoškolské vzdělávání (ISCED 5-6). Zákony stanoví podmínky přijímacích řízení na různých stupních vzdělávání, možnosti uznání předchozího vzdělání, způsoby ukončování studia a vydávání dokladů o něm, organizaci studia apod.

Právní předpisy upravující problematiku zaměstnanosti a výkonu práce: zákoník práce, zákon o zaměstnanosti a závazná vyhláška o rekvalifikaci uchazečů o zaměstnání a zaměstnanců; zákon o investičních pobídkách a nařízení vlády o hmotné podpoře vytváření nových pracovních míst a rekvalifikace zaměstnanců;

Další zákony a vyhlášky (např. zákon o pedagogických pracovnících; zákon o technických normách a zákon o státním odborném dozoru; zákon o podmínkách týkajících se získávání a uznávání odborné a profesní způsobilosti k výkonu povolání lékaře, zubního lékaře a magistra farmacie; zákon o živnostenském podnikání apod.).

Krok vpřed představuje **zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání**, který byl přijat v roce 2006 (jeho hlavní ustanovení nabyla účinnosti 1. 8. 2007). Zákon vytváří právní rámec pro uznávání kvalifikací získaných prostřednictvím neformálního vzdělávání a informálního učení. Dospělí mohou získat vyšší sekundární nebo terciární kvalifikaci ISCED 5B prostřednictvím získání všech dílčích kvalifikací, potvrzení o odborné způsobilosti pro

provádění všech pracovních aktivit v rámci profese a prostřednictvím složení závěrečné zkoušky (ISCED 3C), složením maturitní zkoušky (ISCED 3A) nebo absolutoriem (ISCED 5B). (Podrobněji viz kapitola 6.2). Zároveň byla zahájena práce na ustavení nezbytných institucionálních podmínek pro uvedení zákona v platnost, což zahrnovalo především vytvoření Národní soustavy kvalifikací (NSK) - seznamu národních kvalifikací včetně kvalifikačních a hodnotících standardů, zřízení sítě institucí oprávněných uznávat kvalifikace a vydávat příslušná osvědčení, atd. (Viz Box v kapitole 6.2.2).

Kolektivní smlouvy mohou být uzavírány na úrovni podniků, ale také na vyšších úrovních, mohou být závazné pro celý sektor. Avšak v oblasti dalšího vzdělávání nehrají příliš velkou roli. Pouze asi třetina kolektivních smluv obsahuje ustanovení upravující právo zaměstnanců na profesní rozvoj nad zákonem stanovený rámec, jinak bývají tato ustanovení formulována pouze v obecné rovině. Kolektivní smlouvy, které uzavírají odbory v podnicích nebo instituce s větším vlivem státu (zdravotnictví, školství, věda a výzkum, železniční doprava, poštovní a telekomunikační služby, apod.), obsahují ustanovení upravující podmínky profesního rozvoje ve větší míře (60-70 %). Nicméně pouze zanedbatelná část smluv uvádí konkrétní specifické programy (v průměru ve všech sektorech je to méně než 2 % kolektivních smluv)¹⁴.

4.5 INSTITUCIONÁLNÍ RÁMEC PRO DALŠÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVU

NÁRODNÍ ÚROVEŇ

Odpovědnost za další odborné vzdělávání je roztržena a dělí se o ni několik ministerstev. Vzdělávání dospělých zajišťované středními školami a vyššími odbornými školami spadá do působnosti **Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)**. Vzdělávání dospělých poskytované vysokými školami, tj. distanční a celoživotní vzdělávání včetně tzv. „univerzity třetího věku“, je v kompetenci vysokých škol (VŠ). V roce 2005 MŠMT převzalo celkovou odpovědnost za oblast získávání kvalifikací v rámci dalšího odborného vzdělávání a přípravy včetně jejich ověřování a uznávání.

Odpovědnost za rekvalifikace nese **Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)**, které stanovuje podmínky, za kterých vzdělávací organizace mohou poskytovat rekvalifikační kurzy (poskytovatelé rekvalifikačních kurzů musí získat akreditaci vydávanou MŠMT). Rekvalifikace jsou zajišťovány prostřednictvím **úřadů práce**, které v závislosti na potřebách regionálního trhu práce nebo potenciálních zaměstnavatelů, stanovují typy a charakter pořádaných kurzů.

Systémy normativního vzdělávání (viz kapitola 6.2.2) v rámci jednotlivých rezortů jsou spravovány ministerstvy a upraveny zákony, předpisy a vyhláškami příslušných ministerstev (např. Ministerstvo zdravotnictví odpovídá za vzdělávání zdravotnického personálu, Ministerstvo vnitra má v gesci vzdělávání úředníků veřejné správy, MŠMT řídí vzdělávání pedagogických pracovníků). Obdobná situace je i v oblasti odborného vzdělávání určitých profesních skupin prostřednictvím celostátně působících subjektů (např. energetika). Tyto předpisy jsou závazné pro všechny zaměstnavatele.

Poskytování **vzdělávacích služeb na komerční bázi** nepodléhá žádnému řídicímu orgánu. Jedinou výjimku tvoří instituce, které chtějí poskytovat certifikáty dalšího profesního vzdělávání s celostátní platností (ty žádají o akreditaci rezortně příslušný orgán) a instituce poskytující jazykové vzdělávání (ty žádají o akreditaci MŠMT).

¹⁴ Zdroj: Informační systém o pracovních podmínkách: Pravidelné roční šetření o mzdových a pracovních podmínkách, 2009, http://www.kolektivnismlouvy.cz/download/2009/ISPP_2009.pdf.

V rámci postupné implementace Strategie CŽU (viz kapitola 2.1.1) by měla být formulována koncepce výzkumně-vývojového, metodického a evaluačního pracoviště pro inovace v dalším vzdělávání.

REGIONÁLNÍ ÚROVEŇ

Na regionální úrovni působí krajské rady pro rozvoj lidských zdrojů, které mají poradní, iniciační a koordinační funkce v oblasti strategického řízení lidských zdrojů včetně rozvoje dalšího odborného vzdělávání.

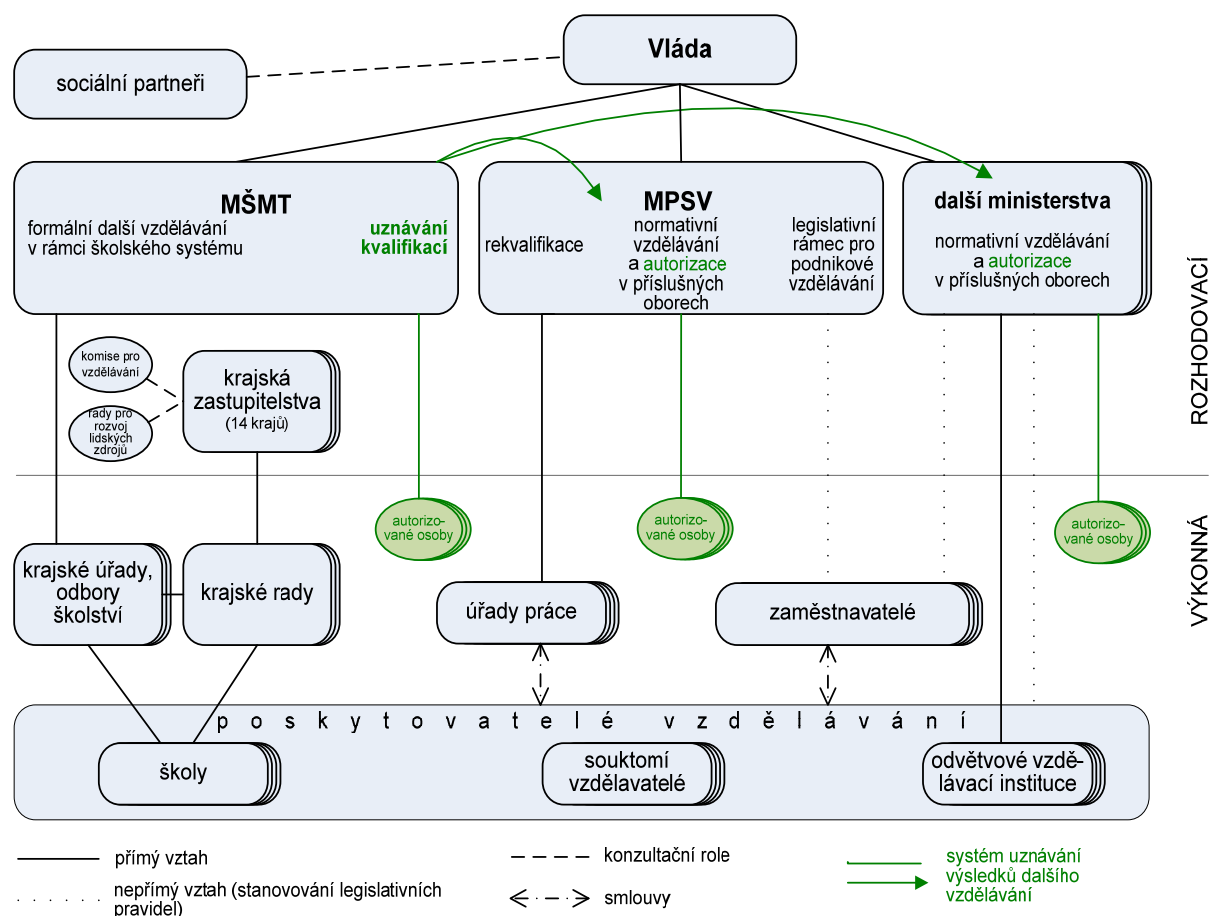
LOKÁLNÍ ÚROVEŇ

Na základě zákona o ověřování a uznávání výsledků dalšího odborného vzdělávání mohou instituce, stejně jako jednotlivci požádat o udělení autorizace k provádění zkoušek v souladu s tímto zákonem (viz Box v kapitole 6.2.2). Tak je postupně vytvářena síť tzv. autorizovaných osob, která bude také součástí Národní soustavy kvalifikací.

ROLE SOCIÁLNÍCH PARTNERŮ

Sociální partneři nemají sami o sobě žádné rozhodovací ani výkonné pravomoci, nicméně v rámci tripartitních jednání se účastní důležitých rozhodovacích procesů na národní úrovni, stejně jako na úrovni jednotlivých sektorů a podniků.

ORGANIGRAM INSTITUCIONÁLNÍHO RÁMCE DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVY

5. POČÁTEČNÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVA

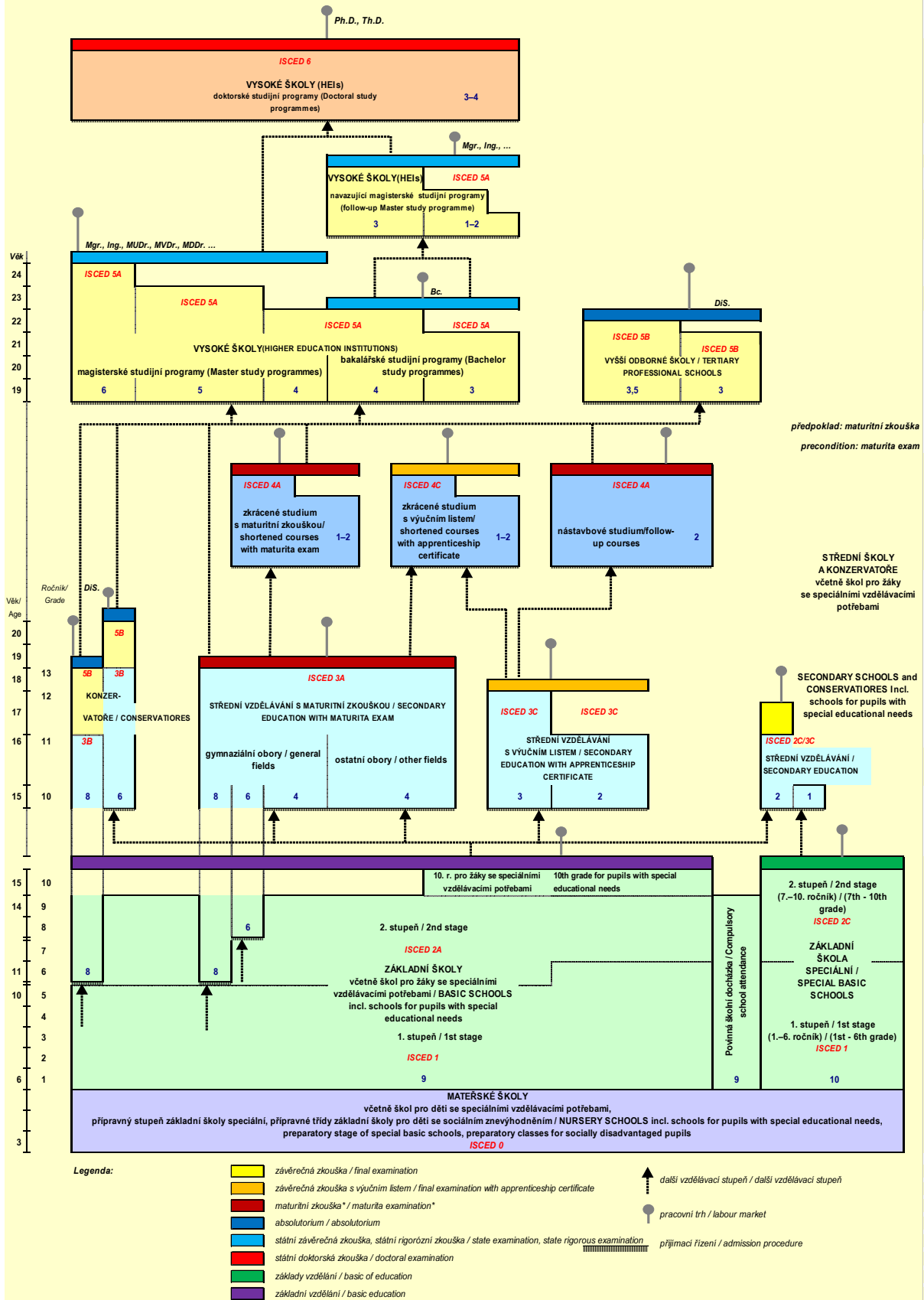
5.1 VÝCHODISKA SYSTÉMU POČÁTEČNÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A SCHÉMA VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU

Součástí výchovně vzdělávacího systému České republiky jsou mateřské školy, základní školy, střední školy, konzervatoře, jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky a vyšší odborné školy, které jsou kodifikovány školským zákonem. Jsou sem začleněny i instituce poskytující základy uměleckého vzdělání (zájmového) - základní umělecké školy. Součástí výchovně vzdělávací soustavy jsou rovněž školská zařízení výchovná a účelová, která podléhají školskému zákonu, popř. zákonu o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. Nejvyšším článkem školské soustavy jsou školy vysoké, které jsou předmětem zákona o vysokých školách.

Školy poskytující odborné vzdělávání na sekundární a terciární úrovni (ISCED 2-5) se člení podle vzdělávacího stupně a podle charakteru poskytovaného vzdělávání na střední školy (gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště), konzervatoře, vyšší odborné školy a vysoké školy. Odborné školy všech typů (kromě konzervatoří) a všech úrovní vychovávají odborníky pro všechna odvětví ekonomiky.

SCHÉMA 1: VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM ČESKÉ REPUBLIKY

Schéma vzdělávacího systému České republiky 2009/2010 / Diagram of the education system of the Czech Republic 2009/2010

* Maturitní zkoušku mohou vykonat i žáci konzervatoří, a to nejdříve po čtvrtém ročníku, v oboru tanec po osmém ročníku. / * Pupils of conservatoires can sit for the matura examination also, but no sooner than after 4th grade, in the field of dance after 8th grade.

Zdroj / Source: ÚIV Modified by NUOV

STŘEDNÍ ŠKOLY (SŠ)

Střední školy poskytují převážně vyšší sekundární vzdělání (ISCED 3), a to buď všeobecné, nebo odborné. Střední školy navštěvují žáci po ukončení povinné školní docházky (po úspěšném zvládnutí přijímacího řízení, které zahrnuje také přijímací zkoušku) ve věkovém rozmezí 15-19 let. Úkol středních škol je dvojitý: připravit žáky pro výkon povolání a činností v národním hospodářství, ve správě, kultuře, umění a dalších oblastech života, nebo připravit žáky pro další studium na vyšší vzdělávací úrovni. Po roce 1990 vznikly také soukromé a církevní školy.

Úspěšným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání se dosahuje těchto stupňů vzdělání:

- a) střední vzdělání s výučním listem - dvou nebo tříleté vzdělávací programy na úrovni ISCED 3C nebo zkrácené studium na úrovni ISCED 4C, u kterého je část závěrečné zkoušky praktická;
- b) střední vzdělání s maturitní zkouškou - všeobecné nebo odborné čtyřleté vzdělávací programy na úrovni ISCED 3A, kvalifikující absolventy k následnému dvouletému nebo zkrácenému studiu na úrovni ISCED 4A;
- c) střední vzdělání (bez výučního listu nebo maturitní zkoušky, pouze s dokladem o složení závěrečné zkoušky) - jedno nebo dvouleté všeobecné nebo odborné vzdělávací programy na úrovni ISCED 2C/3C, jenom zanedbatelné procento žáků navštěvuje tyto programy, většina z nich jsou žáci se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním.

Maturitní zkouška na všech typech škol opravňuje ucházet se o přijetí k terciárnímu vzdělávání.

Nový školský zákon výrazně změnil organizaci maturitní zkoušky, která bude sestávat ze dvou částí - společné a profilové (většina zkoušek bude nabízet možnost zvolení úrovně obtížnosti). Poprvé by se tato forma maturitní zkoušky měla uskutečnit ve školním roce 2010/11. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) odpovídá za centrálně připravovanou standardizovanou část maturitní zkoušky, která bude společná pro všechny maturanty. Profilovou/odbornou část budou zadávat jednotlivé školy, které také budou odpovídat za její realizaci a hodnocení. Nová forma je zaměřená na zajištění srovnatelnosti, zvýšení prestiže a objektivitu maturitní zkoušky. Očekává se také, že výsledky maturitní zkoušky budou relevantnější jak pro přijetí maturantů ke studiu na vysokých školách, tak i pro jejich budoucí zaměstnavatele.

Organizace a hodnocení závěrečné zkoušky spadá do působnosti škol. V rámci projektu Nová závěrečná zkouška jsou vytvářena standardizovaná zadání pro jednotlivé studijní programy s výučním listem. Asi polovina škol je použila a otestovala ve školním roce 2008/09. Ve školním roce 2009/10 budou zadání připravena již pro všechny studijní programy tohoto typu. Jednotná zadání jsou vytvářena s ohledem na rámcové vzdělávací programy a hodnotící a kvalifikační standardy Národní soustavy kvalifikací.

Střední školy se člení na tyto typy:

- a) **gymnázia** jsou střední všeobecně vzdělávací školy nazývané tak v souladu se střeoevropskou tradicí. Poskytují všeobecné střední vzdělání s maturitní zkouškou (ISCED 3A) a připravují žáky především k vysokoškolskému studiu; studium může být čtyřleté

(pouze vyšší sekundární) nebo šestileté či osmileté (zahrnující nižší i vyšší sekundární vzdělávání).

b) střední odborné školy (SOŠ), které poskytují ve čtyřletém studiu střední odborné vzdělání ukončené maturitní zkouškou (ISCED 3A) opravňující ucházet se o vysokoškolské vzdělání, a kvalifikující své absolventy k výkonu středních technických, ekonomických a obdobných zaměstnání. Jako reakce na všeobecný vzdělávací program poskytovaný na gymnáziích, byly na středních odborných školách kromě běžných odborných vzdělávacích programů vytvořeny také lyceální programy. Podíl všeobecného vzdělávání v lyceálních programech představuje přibližně 70 %, zahrnuje technologii, ekonomiku, přírodní vědy a vzdělávání učitelů. Absolventi jsou připravováni na studium podobných oborů na vysokých školách.

c) střední odborná učiliště (SOU) poskytují ve dvou a tříletých oborech odbornou kvalifikaci k dělnickým a obdobným povoláním (ISCED 3C). V malém počtu čtyřletých oborů ukončených maturitní zkouškou (ISCED 3A) poskytují střední odborná učiliště kvalifikaci k náročným dělnickým povoláním a k funkcím provozního charakteru a současně otevírají cestu k vysokoškolskému vzdělávání. Střední odborná učiliště mohou také poskytovat jedno a dvouleté programy (ISCED 2C) pro žáky, kteří ukončili povinnou školní docházku v nižším než 9. ročníku, nebo 9. ročník neukončili úspěšně, dále pro mládež se speciálními vzdělávacími potřebami a absolventy speciálních nebo praktických škol¹⁵.

KONZERVATOŘE

Vzdělávání na konzervatořích rozvíjí znalosti, dovednosti a další schopnosti žáků získané v základním a v základním uměleckém vzdělávání, poskytuje všeobecné vzdělávání a připravuje žáky pro výkon náročných uměleckých činností v oborech hudba, tanec, zpěv a hudebně dramatické umění.

Úspěšným absolvováním konzervatoře získají žáci střední vzdělání s maturitou (ISCED 3A) nebo vyšší odborné vzdělání (ISCED 3B) završené absolutoriem.

VYŠŠÍ ODBORNÉ ŠKOLY (VOŠ)

Vyšší odborné školy (od roku 1995) připravují studenty pro kvalifikovaný výkon náročných odborných činností. Poskytují absolventům středních škol, kteří své vzdělání ukončili maturitní zkouškou, vyšší odborné vzdělání (ISCED 5B) ukončené absolutoriem.

VYSOKÉ ŠKOLY (VŠ)

Vysoké školy poskytují vzdělání ve třech druzích vzdělávacích programů: v *bakalářském* (ISCED 5B), *magisterském* (ISCED 5A) a *doktorském* (v návaznosti na magisterské - ISCED 6). Až do konce roku 1998 měly všechny existující vysokoškolské instituce univerzitní status. Od roku 1999 se otevřela možnost vzniku neuniverzitních vysokých škol.

MECHANISMY ZAJIŠTĚNÍ KVALITY

Jak hodnocení škol, tak i zajišťování kvality vzdělávání je prováděno pomocí (i) autoevaluace a (ii) vnějšího hodnocení. Kromě toho je každá nově zřízená škola hodnocena MŠMT, následně se pak ministerstvo rozhodne, zda školu zařadí do rejstříku škol (pouze školy uvedené v tomto rejstříku jsou oprávněné získávat prostředky z veřejných finančních zdrojů).

¹⁵ Speciální a praktické školy jsou určeny pro žáky s různými druhy handicapu a/nebo poruchami učení.

(i) vnější hodnocení

Hlavním kontrolním orgánem je **Česká školní inspekce (ČŠI)**. Výsledky školy mohou být také hodnoceny jejím **zřizovatelem**. ČŠI je orgánem státní správy s celostátní působností, analyzuje a hodnotí podmínky, průběh a výsledky vzdělávání poskytovaného školami, soulad vzdělávání se školními vzdělávacími programy a odpovídající vztah mezi rámcovými a školními vzdělávacími programy. ČŠI také sleduje a posuzuje efektivitu vzdělávacího systému, vykonává správní dozor v oblasti dodržování předpisů a kontroluje efektivnost vynakládání veřejných prostředků. ČŠI dále řeší podněty, stížnosti a petice spadající do její působnosti.

(ii) autoevaluace škol

Autoevaluace škol je zakotvena v právních předpisech od roku 2004¹⁶. Její výsledky tvoří základ pro vypracování výroční zprávy o činnosti školy a také slouží (kromě jiného) jako podkladový materiál pro vnější hodnocení školy prováděné ČŠI.

ZAJIŠTĚNÍ KVALITY ODBORNÉ PŘÍPRAVY

Kvalitu odborného vzdělávání (včetně odborných stáží nebo praxe v podnicích) zajišťuje škola. Obsah odborné přípravy je stanoven příslušným vzdělávacím programem. Hodnocení kvality odborného vzdělávání tvoří součást inspekčních aktivit ČŠI, která je provádí v součinnosti s podnikem, ve kterém se odborná příprava uskutečňuje. V každé škole je jeden učitel, který odpovídá za obsah, provádění a hodnocení kvality odborné přípravy. Tento učitel je v pravidelném kontaktu s pracovišti, kde probíhá praktická příprava a spolu s učiteli odborné přípravy / učiteli praktických předmětů a instruktory praktické přípravy provádí hodnocení kvality odborné přípravy.

PODPORA ÚČASTI V POČÁTEČNÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ

V roce 2008 MŠMT přijalo Akční plán podpory odborného vzdělávání. Jeho realizace by měla vést k rozšíření a posílení mechanismů, které zvýší účast v odborném vzdělávání a přípravě. Plán obsahuje především následující strategické kroky: zvýšení dostupnosti vzdělávací soustavy VET, zlepšení kariérového poradenství a informování veřejnosti, motivační program spolupráce škol a zaměstnavatelů v oblasti obsahu, financování a realizace VET.

Na regionální úrovni podpora účasti do značné míry závisí na politice příslušného krajského úřadu. V posledních letech (především v letech 2008-2009) byly posíleny regionální mediální kampaně na podporu odborného, technického a komplexního odborného vzdělávání. Většina těchto kampaní je iniciována regionálními orgány státní správy ve spolupráci a s podporou sociálních partnerů, především zaměstnavatelů. Tyto kampaně mívají formu venkovní reklamy, webových portálů, článků v tisku, distribuce tištěných materiálů ve školách, různých akcí, veletrhů vzdělávání, dnů otevřených dveří apod. Některé krajské úřady poskytují studentům v méně žádaných oborech stipendia. Tato strategie se ukázala jako dosti úspěšná.

Zaměstnavatelé využívají také informační kampaně zaměřené na zvýšení zájmu o jejich podniky. Navštěvují školy během dnů otevřených dveří a informují potenciální kandidáty o

¹⁶ Povinnost škol provádět autoevaluace je stanovena školským zákonem. Další podrobnosti jsou uvedeny ve vyhlášce č. 15/2005 Sb., která stanoví náležitosti strategických (dlouhodobých) záměrů, výročních zpráv a autoevaluací škol.

pracovních příležitostech v daném oboru. Existují také rozsáhlejší mediální projekty, jako např. on-line kampaň Auta nás baví, kterou vedou zaměstnavatelé z odvětví automobilového průmyslu. V některých případech podniky nabízejí stipendia a mohou i uzavírat smlouvy o podpoře odborného vzdělávání upravující povinnosti jak podniku, tak i studenta.

Některé střední a vysoké školy provádí mediální kampaně v době odevzdávání přihlášek (venkovní reklama bývá nejvíce využívaným nástrojem) s cílem přilákat možné uchazeče o studium.

5.2 NIŽŠÍ SEKUNDÁRNÍ ÚROVEŇ POČÁTEČNÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

V rámci **středních odborných učilišť (SOU)** se mohou realizovat jedno až dvouleté vzdělávací programy na úrovni **ISCED 2C** pro žáky s mentálním postižením různých stupňů. Dále se mohou realizovat programy profesní přípravy žáků, kteří ukončili povinnou školní docházku v nižším než 9. ročníku základní školy nebo 9. ročník základní školy absolvovali neúspěšně a programy připravující absolventy speciálních škol na výkon jednoduchých prací pomocného charakteru v rámci dělnických povolání. Praktická příprava probíhá v příslušných podnicích (mimo školu). Na závěr těchto vzdělávacích programů skládají žáci závěrečnou zkoušku a získávají osvědčení o jejím vykonání.

Střední odborná učiliště nabízejí i programy připravující na výkon jednoduchých pomocných činností v oblasti služeb nebo výroby, jejichž absolventi, většinou s těžším mentálním postižením, získají pouze vysvědčení dokládající dosažení základního vzdělání.

Většinu programů počátečního odborného vzdělávání na úrovni **ISCED 2C** také nabízejí **praktické školy**. Tyto programy jsou jedno nebo dvouleté. Praktické školy nezajišťují odbornou kvalifikaci, ale rozvíjí a upevňují manuální dovednosti a pracovní návyky a připravují žáky na výkon pomocných prací v sektoru služeb či výroby. Hlavním cílem této přípravy je dosáhnout co nejvyššího stupně socializace znevýhodněných žáků a usnadnit tak jejich integraci do pracovního procesu v závislosti na jejich zájmech, schopnostech a kompetencích. V poslední době (v důsledku vývoje nových technologií) poptávka po výkonu pomocné práce klesá nebo úplně mizí, tím klesá i počet pracovních příležitostí pro absolventy těchto programů.

Odborné vzdělávání a příprava na nižší sekundární úrovni (**ISCED 2C**) je realizováno v souladu se schváleným vzdělávacím programem. Délka a požadavky rámcových programů se liší v závislosti na znevýhodnění žáků a předchozím vzdělání. Většina předmětů je prakticky orientovaná na „potřeby reálného života“ (domácí práce, vaření, péče o zahradu apod.). Žáci do těchto oborů nastupují po ukončení povinné školní docházky. Věk studentů se tedy pohybuje mezi 15 a 17 lety.

Vzdělávání obvykle zajišťují speciální pedagogové za použití specifických učebních metod (reedukačních, kompenzačních, rehabilitačních). Nižší počet žáků ve třídách umožňuje individuální přístup. Ve školách jsou také zařízení, která plní rehabilitační funkci a kde se žáci společně účastní mimoškolních aktivit.

Absolventi vzdělávacích programů obdrží **osvědčení o vykonání závěrečné zkoušky** nebo pouze jen osvědčení o absolvování a dosáhnou tak středoškolského vzdělání (bez výučního listu nebo maturitního vysvědčení). **Závěrečná zkouška** se skládá z praktické části a zkoušky z odborných předmětů. Absolventi, kteří získají osvědčení o absolvování (bez toho, že by skládali závěrečnou zkoušku) většinou nacházejí uplatnění v tzv. chráněných dílnách. Předpokládaný dopad NSK viz kapitola 2.2.

TABULKA 15A - STUDENTI VZDĚLÁVÁNÍ NA NIŽŠÍ SEKUNDÁRNÍ ÚROVNI PODLE ZAMĚŘENÍ PROGRAMU: VŠEOBECNÉ, PŘEDPROFESNÍ, ODBORNÉ V ROCE 2007							
	CELKEM ISCED2	ISCED2 VŠEOB.	%	ISCED2 PP	%	ISCED2 OV	%
EVROPSKÁ UNIE (27 STÁTŮ)	22 283 865	21 716 207	98,7 %	291 250	1,3 %	276 408	1,2 %
ČESKÁ REPUBLIKA	458 970	456 968	97,6 %	2 002	0,4 %	:	:

Poznámka: : - data nejsou k dispozici, všeob. - všeobecný program; pp - předprofesní program; ov - odborný program. Pramen: Eurostat (UOE); extrakce dat: 30. 4. 2010; poslední aktualizace: 19. 2. 2010

TABULKA 15B - STUDENTI VZDĚLÁVÁNÍ NA NIŽŠÍ SEKUNDÁRNÍ ÚROVNI PODLE ZAMĚŘENÍ PROGRAMU (NÁRODNÍ ÚDAJE)								
	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/2010
ISCED 2 VŠEOB.	508 100	500 544	493 162	485 114	456 968	431 478	402 151	377 612
ISCED 2C PŘEDPRO FESNÍ A ODBORNÉ	2 205	2 180	2 216	3 552	2 002	1 502	1 511	1 618
ISCED 2 - CELKEM	510 305	502 724	495 378	488 666	458 970	432 980	403 662	379 230
PŘEDPRO FESNÍ - %	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,7 %	0,4 %	0,3 %	0,4 %	0,4 %

Poznámka: Až do roku 2005/06 byly do těchto údajů zahrnováni i žáci posledního ročníku praktického stupně speciálních škol, ty byly zrušeny novým školským zákonem. Pramen: Dotazníky UOE, ÚIV.

Převážná většina žáků (99,6 %) na nižší sekundární úrovni vzdělávání studuje v rámci všeobecných vzdělávacích programů. Jsou to žáci základních škol a šesti či osmiletých gymnázií, kteří plní povinnou školní docházku. Předprofesní programy představují pouze zanedbatelné procento, tyto programy jsou primárně určené pro žáky s mentálním postižením, kteří dokončili devítiletou povinnou školní docházku (do 15 let věku).

Mezi lety 2002/03 a 2009/10 celkový počet žáků v nižším sekundárním vzdělávání (ISCED 2) poklesl o 26 %, tento pokles byl důsledkem nepříznivého demografického vývoje. K odpovídajícímu poklesu počtu žáků došlo i u všeobecných vzdělávacích programů. Větší snížení (vyjádřeno procentuálně mezi lety 2002/03 a 2007/08) počtu žáků v předprofesních vzdělávacích programech bylo způsobeno nejen tím, že příslušná věková kategorie byla méně početná, ale také legislativními změnami - až do roku 2006/07 tyto vzdělávací programy zahrnovaly také praktický stupeň pomocných škol, školský zákon tyto školy následně zrušil.

5.3 POČÁTEČNÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ NA VYŠŠÍ SEKUNDÁRNÍ ÚROVNI (POSKYTOVANÉ ŠKOLAMI A ALTERNAČNÍ)

Střední odborné vzdělávání má v České republice více než stoletou tradici. Vzdělávání bylo orientováno na rozvíjení schopnosti používat získané technické znalosti a dovednosti v praxi. Postupně došlo k rozšiřování podílu všeobecného vzdělávání a k prohlubování teoretických základů jednotlivých odborných předmětů. Školy poskytující odborné

vzdělávání mívaly velmi úzkou specializaci, která pramenila z jejich historického vývoje. Některé školy si ji uchovaly a slouží rozsáhlým regionům nebo přijímají dokonce žáky z celé republiky. Značná část škol však poskytuje více druhů vzdělávání, a to jak různé úrovně, tak oborů.

V současné době v ČR probíhá v rámci systému odborného vzdělávání rozsáhlá **kurikulární reforma**, jejím cílem je zajistit, aby žáci v odborném vzdělávání získávali znalosti, dovednosti a postoje potřebné pro plnohodnotný život v 21. století. Reforma je zakotvena ve školském zákoně (č. 561/2004 Sb.). Vzdělávací programy jsou vytvářeny dvoustupňově, na národní úrovni to jsou rámcové vzdělávací programy (RVP), které obsahují minimální požadavky na vzdělávání stanovené státem a na úrovni jednotlivých škol jsou vytvářeny tzv. školní vzdělávací programy (ŠVP). Sociální partneři se aktivně účastní tvorby kurikulárních dokumentů. Ministerstvo, školství, mládeže a tělovýchovy rámcové vzdělávací programy postupně schvaluje a vydává v průběhu období 2007-2010, RVP jsou vytvářeny pro 270 oborů odborného vzdělávání několika kategorií (jsou to buď obory vyššího středního vzdělání s maturitní zkouškou, nebo obory s výučním listem). Cílem této dvoustupňové tvorby vzdělávacích programů je umožnit pružnější profilaci absolventů podle podmínek školy, potřeb regionu, vývoje oboru, zájmů a schopností žáků. Souběžně se vzdělávacími programy se formulují i profesní požadavky v budovaném Integrovaném systému typových pozic (ISTP), který bude vymezovat požadavky na výkon jednotlivých povolání a má zajistit srovnatelnost s odpovídajícími požadavky v Evropské unii.

Stejně jako ISTP v rámci projektu Ministerstva práce a sociálních věcí, je také Národní soustava povolání (NSP) spolufinancována ESF. Národní soustava povolání vychází z ISTP; je na něm založená a dále jej rozvíjí. NSP prostřednictvím sektorových rad sleduje a shromažďuje informace o profesních požadavcích na trhu práce. Tak se vytváří otevřená a široce přístupná databáze povolání, která věrně odráží situaci na trhu práce, spolu s [Národní soustavou kvalifikací](#) (NSK) bude poskytovat důležité informace o kvalifikačních potřebách, které budou dále přenášeny na všechny úrovně vzdělávání. Viz Box v kapitole 6.2.2.

Programy odborného vzdělávání na vyšší sekundární úrovni jsou nabízeny následujícími typy škol:

- středními odbornými školami
- středními odbornými učilišti
- konzervatořemi

STŘEDNÍ ODBORNÉ ŠKOLY

Střední odborné školy (SOŠ) mohou být veřejné, soukromé nebo církevní. Na veřejných školách je vzdělání bezplatné, školné mohou vybírat školy soukromé a církevní. Do prvních ročníků se přijímají žáci s ukončenou povinnou školní docházkou (15letí). Ve středních odborných školách se vyučuje podle kurikulárních dokumentů schválených MŠMT. Ředitelé škol však mají možnost tyto dokumenty upravit. Učební plán mohou změnit podle stanovených pravidel, obvykle v rozsahu do 10 % hodinové dotace, učební osnovy jednotlivých vyučovacích předmětů v rozsahu do 30 % hodinové dotace (s ohledem na nové technologie, modernizaci oboru, podmínky regionu a požadavky sociálních partnerů). Školy mohou vytvářet i vlastní vzdělávací programy, které však mohou používat pouze po schválení MŠMT. Do učebních plánů jsou zařazeny všeobecně vzdělávací předměty (český jazyk a literatura, cizí jazyk, matematika, přírodovědné předměty, občanská nauka, dějepis a tělesná výchova) a odborné předměty podle jednotlivých studijních oborů. Součástí odborných předmětů jsou i různá praktická, laboratorní aj. cvičení. Do učebních

plánů SOŠ jsou zařazena i období souvislé odborné praxe v podnicích a jiných institucích. Délka těchto praxí je závislá na povaze studijních oborů. Podíly všeobecně vzdělávacích a odborných vyučovacích předmětů nejsou ve všech studijních oborech ani ve všech postupných ročnících stejné. Pohybují se v poměru kolem 45:55 ve prospěch odborných vyučovacích předmětů. Odborná praxe (v průměru 6-8 týdnů za celé studium) při níž se žáci dostávají na reálná pracoviště, umožňuje kontakty mezi žáky a zaměstnavateli.

Ve vyučování stále převládají klasické vyučovací metody. Postupně se začínají stále více uplatňovat i metodické postupy, jimiž se vyučování přibližuje diferencovaným předpokladům žáků, posiluje se výchovné působení výuky a zvýrazňuje se podíl samostatných činností žáků při vyučování. Vyučování probíhá ve třídách, popřípadě v odborných učebnách a laboratořích.

Ve středních odborných školách existuje jednak průběžné hodnocení, jednak závěrečné hodnocení žáků. Maturitní zkouška ve čtyřletých oborech SOŠ se skládá z českého jazyka a literatury, z volitelného předmětu a z odborných předmětů. Zkouška z odborných předmětů má část teoretickou a část praktickou. Po úspěšném složení maturitní zkoušky žáci získávají vysvědčení o maturitní zkoušce.

STŘEDNÍ ODBORNÁ UČILIŠTĚ

Střední odborná učiliště (SOU) vzdělávají žáky pro odborné činnosti odpovídající příslušným učebním oborům. Účast podniků v odborné přípravě učňů se rozvíjí především na úrovni škol. Školy v zájmu zlepšování svých vzdělávacích programů spolupracují s úřady práce, podniky, s profesními svazy a sdruženími i s obchodními komorami. Účast podnikatelské sféry na financování odborné přípravy v SOU je vzhledem k existujícím legislativním podmínkám velmi nízká. Typickým rysem učňovské přípravy je vysoký počet žáků, kteří se nepřipravují pro žádný konkrétní podnik nebo organizaci.

Do prvních ročníků se přijímají žáci s ukončenou povinnou školní docházkou (15letí). Odborná příprava (dvouletá nebo většinou tříletá) poskytuje střední vzdělání; je zakončena závěrečnou zkouškou a vede k získání výučního listu. Závěrečná zkouška neumožňuje vstup na terciární úroveň vzdělávání. Absolventi ze dvou či tříletých oborů odcházejí rovnou do pracovního procesu. V dalším studiu mohou pokračovat pouze v případě, že si stávající studium doplní dvouletou nástavbou a složí maturitní zkoušku. Kromě toho střední odborná učiliště mohou vzdělávat žáky ve studijních oborech pro výkon některých náročnějších dělnických povolání a některých technickohospodářských činností provozního charakteru. V těchto případech je vzdělávání čtyřleté, je ukončeno maturitní zkouškou a umožňuje vstup na vysokou školu nebo vyšší odbornou školu.

Pokud jde o způsob vzdělávání, většina středních odborných učilišť poskytuje jak teoretickou, tak praktickou přípravu. Vedle toho existují střední odborná učiliště, která organizují pouze teoretickou výuku, nebo naopak nezávisle organizovaná střediska praktického vyučování nebo podniková pracoviště praktického vyučování.

Střední odborná učiliště mohou být veřejná, soukromá a církevní. Ve veřejných SOU je vzdělávání bezplatné, školné mohou vybírat školy soukromé a církevní. Průměrná velikost SOU je 255 žáků denního studia na školu. Do učebních plánů jsou zařazeny všeobecně vzdělávací předměty (stejně jako na SOŠ), odborné předměty, jejichž výběr a zařazení jsou závislé na povaze učebního a studijního oboru, a odborný výcvik. Poměr všeobecně vzdělávacích vyučovacích předmětů, odborných vyučovacích předmětů a odborného výcviku není ve všech oborech ani ve všech postupných ročnících stejný. V tříletých učebních oborech, které jsou nejrozšířenější, je všeobecně vzdělávacím vyučovacím předmětům vyhrazeno 20-30 % a odbornému výcviku 35-45 % vyučovacího času. Ve čtyřletých oborech se tyto podíly pohybují kolem 40:30:30. Ve studijních oborech

nástavbového studia pro absolventy tříletých studijních oborů SOU jsou do učebních plánů zařazeny pouze všeobecně vzdělávací vyučovací předměty a teoretické odborné vyučovací předměty, jejichž poměr činí zhruba 45:55. Také v SOU převládají ve vyučování stále klasické vyučovací metody. Teoretické vyučování probíhá ve třídách, v případě vyučování cizích jazyků se žáci jedné třídy dělí na skupiny. V hodinách odborného výcviku jsou žáci rozděleni do 6-17 členných učebních skupin. Odborný výcvik se uskutečňuje převážně ve speciálních výcvikových zařízeních a cvičných dílnách. S ohledem na povahu jednotlivých oborů se však může uskutečňovat i v laboratořích a v odborných učebnách.

Průběžné a závěrečné hodnocení žáků formou maturitní zkoušky (u čtyřletých oborů) je obdobné jako na SOŠ. Závěrečná zkouška v tříletých oborech SOU má podobu odborné zkoušky, při které žáci prokazují, jak jsou připraveni k výkonu příslušných pracovních činností a povolání. Skládá se z praktické zkoušky z odborných předmětů a z teoretické zkoušky z odborných předmětů. Po úspěšném složení závěrečné zkoušky žáci získávají vysvědčení o závěrečné zkoušce a výuční list.

KONZERVATOŘE

Konzervatoře jsou specifickým typem střední odborné školy, které se řídí odlišným režimem. Hudebně, pohybově a dramaticky nadaní žáci vykonávají, jako součást přijímacího řízení talentovou zkoušku. Do šestiletých hudebních a dramatických oborů jsou přijímáni absolventi 9. ročníků základních škol. Osmiletý obor tanec je určen talentovaným žákům již po dokončení 5. ročníku základní školy, kteří si v nižších ročnících konzervatoře plní povinnou školní docházku. Šesti a osmileté vzdělávání na konzervatoři je ukončeno absolutoriem. Dokladem je vysvědčení o absolutoriu a diplom absolventa. Označení absolventa konzervatoře je „diplomovaný specialista“, zkráceně „DiS“ (uvádí se za jménem). Absolventi konzervatoří získávají vyšší odborné vzdělání (ISCED 5B). Žáci konzervatoře mohou v průběhu vzdělávání složit také nepovinnou maturitní zkoušku, nejdříve však po absolvování čtvrtého ročníku, v oboru tanec po osmém ročníku.

Předpokládaný dopad NSK viz kapitola 2.2.

	CELKEM ISCED3	ISCED3VŠEOB.	%	ISCED3PP	%	ISCED3ODB	%
EVROPSKÁ UNIE (27 ZEMÍ)	22 085 482	10 719 847	48,5	1 130 868	5,1	10 234 767	46,3
ČESKÁ REPUBLIKA	490 519	121 320	24,7	202	0,0	368 997	75,2

Poznámka: všeob. - všeobecný; pp - předprofesní; odb. - odborný; Pramen: Eurostat (UOE); extrakce dat: 30. 4. 2010; poslední aktualizace: 19. 2. 2010

	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
ISCED 3 VŠEOBECNÝ	101 327	101 098	111 724	101 491	121 320	120 660	127 545	122 494
ISCED 3 ODBORNÝ	378 862	390 847	381 322	388 467	369 199	362 602	349 613	347 414
ISCED 3 - CELKEM	480 189	491 945	493 046	489 958	490 519	483 262	477 158	469 908
VŠEOBECNÝ - %	21,1 %	20,6 %	22,7 %	20,7 %	24,7 %	25,0 %	26,7 %	26,1 %

Pramen: Dotazníky UOE, ÚIV.

V období 2002/03-2009/10 počet žáků ve vyšším sekundárním vzdělávání poklesl o 2 %. Jedná se o poměrně malý úbytek vzhledem k nepříznivému demografickému vývoji. Fakt, že počet žáků nekopíruje klesající demografickou křivku, je způsoben především tím, že se zmenšuje podíl žáků v kratších programech (střední vzdělání a střední vzdělání s výučním listem) a zvětšuje se podíl žáků v déle trvajících středoškolských programech s maturitní zkouškou, které jsou čtyřleté. To znamená, že průměrná délka vyššího sekundárního vzdělávání se prodlužuje.

Většina žáků ve vyšším sekundárním vzdělávání navštěvuje odborné vzdělávací programy (74 % žáků). Jedná se o jak o programy na úrovni ISCED 3C, které jsou určeny primárně pro přímý přechod do pracovního procesu, tak i o vzdělávací programy na úrovni ISCED 3A, které umožňují pokračovat ve vzdělávání na terciární úrovni v programech typu ISCED 5B nebo 5A. Podíl žáků v odborných programech se v období 2002/03-2009/10 snížil o 8 %. Od poloviny 90. let počet absolventů odborných vzdělávacích programů klesá, ve školním roce 2009/2010 poprvé došlo k mírnému zvýšení celkového počtu žáků v odborných vzdělávacích programech.

V současnosti všeobecné programy na vyšší sekundární úrovni navštěvuje 26 % žáků, což ve srovnání s rokem 2002/2003 představuje navýšení o 5 procentních bodů. K tomuto nárůstu došlo především v důsledku rostoucího počtu škol, které zavedly lyceální programy a rostoucího počtu žáků v těchto programech.

5.4 UČŇOVSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Podle definice užívané v rámci Evropské unie, v České republice „apprenticeship training“ neexistuje.

5.5 OSTATNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO MLADÉ A ALTERNATIVNÍ MOŽNOSTI ZÍSKÁNÍ VZDĚLÁNÍ

ZKRÁCENÉ PROGRAMY

Střední školy mohou pro příslušné obory uskutečňovat také zkrácené, jedno až dvouleté denní studium pro získání středního vzdělání s výučním listem (pro uchazeče, kteří již získali střední vzdělání s maturitní zkouškou v jiném oboru) nebo pro získání středního vzdělání s maturitou (pro uchazeče, kteří již získali střední vzdělání s maturitou v jiném oboru).

UZNÁVÁNÍ VÝSLEDKŮ NEFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Zákon č. 179/2006 Sb., o uznávání a ověřování výsledků dalšího vzdělávání, který vstoupil v platnost 1. 8. 2007, umožnil formální uznávání dílčích kvalifikací, které se mohou kombinovat a vést tak k získání osvědčení uznávaného v systému formálního vzdělávání. Podrobněji viz kapitola 6.2.2.

PROGRAMY PRO ŽÁKY SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami mohou po ukončení základního vzdělávání pokračovat ve studiu na středních školách. Všechny střední školy - střední odborné školy, gymnázia, střední odborná učiliště, střediska odborného výcviku a také praktické školy je možné zřizovat pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami podle typu postižení: pro žáky s poruchami zraku či sluchu nebo s jiným zdravotním postižením. Je také možné zakládat konzervatoře pro žáky s poruchami zraku.

Vzdělávání na těchto školách je poskytováno v souladu se vzdělávacími programy (kurikula) pro dané obory vzdělání. Vzdělávací programy jsou uzpůsobovány tak, aby vyhovovaly speciálním vzdělávacím potřebám žáka, tyto úpravy zahrnují i zavádění speciálních předmětů (např. znaková řeč) a příslušné vzdělávací péče - např. logopedie, komunikační dovednosti, prostorová orientace a samostatný pohyb pro osoby s poruchami zraku, sociální dovednosti apod.

Speciální vzdělávání kombinuje přístupy speciální pedagogiky s modifikovanými metodami užívanými ve většinovém školství. Přístupy speciální pedagogiky spočívají ve snaze posílit osobní rozvoj žáků a získávání specifických kompetencí a dovedností, které žáci potřebují pro úspěšnou integraci do společnosti a zaměstnání. Sekundární a terciární odborné vzdělávání žáků s tělesným postižením může být prodlouženo nejvýše o dva roky. Podrobnější informace o ISCED 2C viz kapitola 5.2.

Na úrovni terciárního vzdělávání nejsou žádné vyšší odborné školy zřizované zvláště pro osoby se zdravotním postižením.

Na konci roku 2009 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) vypracovalo Národní akční plán inkluzivního vzdělávání, který má představovat dlouhodobé koncepční řešení podpory inkluze v oblasti základního, sekundárního a terciárního vzdělávání. S cílem zajistit rovný přístup ke vzdělávání plán vymezuje cíle a rámec aktivit v oblasti meziresortní koordinace a plánování, legislativy, strategických dokumentů pro vzdělávání apod. Plán byl předložen k připomínkám zainteresovaným orgánům.

WALDORFSKÉ ŠKOLY

Mezi alternativní školy počátečního odborného vzdělávání v ČR patří také Waldorfské školy, které používají oficiální vzdělávací programy, které si upravují tak, aby vyhovovaly jejich specifickým potřebám. Zastoupení těchto škol v systému odborného vzdělávání je však minimální.

VZDĚLÁVACÍ CESTY MIMO SYSTÉM FORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Kromě formálního vzdělávání ve školách mají mladí lidé možnost využívat i jiné formy zájmového vzdělávání, takové vzdělávání zahrnuje především **pomaturitní jazykové kurzy** a **rekvalifikační programy**. Statistiky sledující účast mladých lidí v těchto vzdělávacích programech jsou k dispozici pouze pro oblast rekvalifikací.

Pomaturitní jazykové kurzy

Studenti, kteří absolvovali střední školu s maturitní zkouškou a nebyli přijati ke studiu na terciární úrovni, mohou nastoupit do pomaturitních jazykových kurzů nabízených jazykovými školami. Čerství absolventi středních škol tak neztrácejí nárok na studentské sociální výhody - tj. jejich sociální a zdravotní pojištění nadále hradí stát a oni mohou využívat různé studentské slevy. Denní studium v pomaturitních jazykových kurzech trvá jeden rok a studenti hradí školné. Kurzy jazykových škol musí být akreditovány MŠMT. Po ukončení kurzu student získá certifikát o absolvování nebo se může přihlásit ke zkoušce, po jejímž úspěšném složení získává certifikát s národní či mezinárodní platností.

Rekvalifikační programy

Jedinci, kteří již opustili vzdělávací systém a ztratili zaměstnání, se mohou rekvalifikovat. Rekvalifikační programy jsou jedním z opatření aktivní politiky zaměstnanosti a jsou organizovány příslušnými úřady práce. Mladí lidé do 20 let jsou jednou ze skupin, kterým se v souladu se zákonem dostává zvýšené pozornosti úřadů práce. Cílem rekvalifikace je získat novou nebo rozšířit stávající kvalifikaci. (Podrobněji viz kapitola 6.3). Ukazuje se, že rekvalifikační kurzy jsou poměrně úspěšným prostředkem usnadňujícím nezaměstnaným absolventům škol vstup na trh práce.

Předpokládaný dopad NSK viz kapitola 2.2.

5.6 ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ NA POSTSEKUNDÁRNÍ (NEUNIVERZITNÍ) ÚROVNI

V současné době je jedinou formou odborného studia na postsekundární (neuniverzitní) úrovni tzv. **nástavbové studium** (ISCED 4). Tento typ vzdělávání mohou absolvovat žáci, kteří získali výuční list (ISCED 4A). Střední školy, které poskytují střední vzdělání s maturitní zkouškou v daném oboru, mohou v tomto oboru organizovat nástavbové studium. Vzdělávání v nástavbovém studiu trvá 2 roky v denní formě, ukončuje se maturitní zkouškou, žák získává střední vzdělání s maturitou. Počet absolventů učebních oborů, kteří mají zájem doplnit si vzdělání v nástavbovém studiu, vykazuje rostoucí tendenci. Ve školním roce 2006/2007 pokračovalo v nástavbovém studiu 31 % absolventů tříletých učebních oborů z předchozího roku.

Nástavbové studium poskytují jak střední odborné školy (za předpokladu, že poskytují v daném oboru studijní programy ukončené maturitní zkouškou), tak i střední odborná učiliště. Do tohoto studia je možné nastoupit ihned po ukončení předchozího studijního programu nebo po určité době strávené v praxi. Tento článek vzdělávacího systému poskytuje druhou šanci a výrazně zvyšuje prostupnost systému. Místo čtyřletého studia

ukončeného maturitní zkouškou řada žáků dává přednost tříletému vzdělávacímu programu s výučním listem, po kterém následuje dvouleté nástavbové studium. Po ukončení těchto pěti let získávají absolventi jak výuční list, tak i vysvědčení o maturitní zkoušce.

	ISCED4	ISCED4 VŠEOB.	%	ISCED4 ODB. A PP	%
EVROPSKÁ UNIE (27 STÁTŮ)	1 516 312	1 740 028	11,5 %	132 284	88,5 %
ČESKÁ REPUBLIKA	80 620	30 346	37,6 %	50 274	62,4 %

Pozn.: všeob. - všeobecný; odb. a pp - odborný a předprofesní; ; - údaje nejsou k dispozici; pramen: Eurostat (UOE); extrakce dat: 30. 4. 2010; poslední aktualizace: 19. 2. 2010

	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
ISCED 4 VŠEOBECNÝ	20 201	26 483	27 756	27 772	30 346	30 263	30 683	32 872
ISCED 4 ODBORNÝ	53 428	59 353	56 578	52 205	50 274	55 325	50 736	45 641
ISCED 4 - CELKEM	73 629	85 836	84 334	79 977	80 620	85 588	81 419	78 513
ODBORNÝ - %	72,6 %	69,1 %	67,1 %	65,3 %	62,4 %	64,6 %	62,3 %	58,1 %

Pramen: Dotazníky UOE, ÚIV

Počty žáků v postsekundárním neuniverzitním vzdělávání v letech 2002/03-2009/10 měly kolísavou úroveň, což bylo způsobeno především tím, že na této úrovni vzdělávání byla poměrně široká nabídka vzdělávacích programů. Tento druh vzdělávání zahrnuje nástavbové studium (pro absolventy vzdělávání na úrovni ISCED 3C nabízí dvouleté programy ukončené maturitní zkouškou), programy „druhé šance“ zakončené získáním výučního listu, programy dalšího vzdělávání na vysokých školách určené pro absolventy středních škol a pomaturitní jazykové kurzy na jazykových školách, které jsou oprávněné pořádat státní jazykové zkoušky.

V průběhu sledovaného období většina žáků v postsekundárním neuniverzitním vzdělávání studovala v odborných programech (58-73 % žáků).

5.7 ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ NA TERCIÁRNÍ ÚROVNI

NEUNIVERZITNÍ STUDIUM

V tomto sektoru vzdělávací soustavy působí v ČR od školního roku 1995/96 **vyšší odborné školy (VOŠ)** poskytující vzdělání na úrovni ISCED 5B. Vznikaly většinou při středních odborných školách a většinou s nimi tvoří jeden právní subjekt, část z nich je soukromých a církevních. Samostatně působí jen asi čtvrtina z celkového počtu vyšších odborných škol. Některé z těchto škol získaly v posledním období status vysokých škol neuniverzitního typu.

Cílem VOŠ je umožnit studentům získat odbornou kvalifikaci pro výkon náročných odborných činností nebo prohloubit dosaženou kvalifikaci.

VOŠ nabízejí vzdělávací programy v délce 3 až 3,5 roku. Nejdelší programy obsahují praktickou přípravu ve formě odborné praxe delší než tři měsíce. Vyšší odborné školy, včetně těch veřejných, mohou vybírat školné.

Ke studiu se přijímají žáci, kteří získali střední vzdělání s maturitou (obvykle starší 19 let). V rámci přijímacího řízení může ředitel rozhodnout o konání přijímací zkoušky a o jejím obsahu.

Teoretické vyučování probíhá ve studijních skupinách ustavených podle zaměření, praktická příprava se uskutečňuje ve skupinách sestavených se zřetelem na podmínky pracoviště. Studium může být organizováno jako denní nebo při zaměstnání.

Vzdělávací program si zpracovává každá jednotlivá škola. Tento však musí být schválen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na základě stanoviska Akreditační komise pro vyšší odborné vzdělávání. Všeobecně vzdělávací předměty, základní odborné předměty a specifické odborné předměty jsou ve vzdělávacím programu zastoupeny v poměru zhruba 20:40:40. Počet týdenních vyučovacích hodin v denním studiu se pohybuje v rozmezí 26-33 povinných a povinně volitelných předmětů. Podstatnou složkou tohoto typu studia je praktická odborná příprava v určitém oboru, která může trvat až jeden rok a během níž studenti pracují na práci nebo projektu, jež společně hodnotí škola i příslušný podnik a instituce. Metody výuky jsou obdobné jako ve vysokoškolském studiu. Výuka se člení na přednášky a semináře, praktická cvičení, laboratorní cvičení a odbornou praxi.

Způsob hodnocení výsledků vzdělávání a klasifikace si každá škola upravuje vlastním klasifikačním řádem, který v souladu se zákonem schvaluje MŠMT. Klasifikační řád stanoví klasifikační stupnici (nejčastěji čtyřstupňovou) a způsob hodnocení. Zároveň stanoví, který z těchto způsobů bude ke klasifikaci vyučovacích předmětů v ročníku použit. Škola si dále upravuje školním řádem organizační podrobnosti opravných zkoušek včetně časových limitů splnění povinností za období, popř. za školní rok. Studium se ukončuje absolutoriem. Absolutorium je odborná zkouška, která se skládá z teoretické zkoušky z odborných předmětů, ze zkoušky z cizího jazyka, z absolventské práce a její obhajoby. Skladbu a počet odborných předmětů, z nichž se koná zkouška, stanoví vzdělávací program. Součástí obhajoby může být ověření praktických dovedností. Úspěšným absolutoriem získává absolvent VOŠ vyšší odborné vzdělání a označení diplomovaný specialista (zkratka DiS. uváděná za jménem).

Absolventi vyšších odborných škol nacházejí uplatnění na trhu práce v různých oborech vyžadujících zvládnutí kvalifikovaných činností na vyšší úrovni. Kvalifikaci si mohou dále zvýšit studiem na vysokých školách, a to za stejných podmínek jako absolventi středních škol s maturitní zkouškou.

Novela zákona o vysokých školách z roku 2004 zajišťuje snazší přestup z vyšších odborných škol terciárního stupně na vysoké školy (VŠ). Vysoké školy mohou pro absolventy akreditovaných odborných vzdělávacích programů terciárního stupně nebo jejich částí stanovit jiné podmínky pro přijetí ke studiu.

VYSOKOŠKOLSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Vysoké školy (VŠ) mohou být univerzitního nebo neuniverzitního typu.

Vysoké školy **neuniverzitního** typu poskytují převážně bakalářské studijní programy, magisterské studijní programy a v menší míře i doktorské studijní programy. Jedná se především o menší soukromé instituce.

Univerzitní studium je v terciárním vzdělávání převládající formou studia. Univerzity poskytují všechny tři typy studijních programů - bakalářský, magisterský a doktorský. Navíc poskytují všeobecné a odborné vzdělávání, stejně jako programy celoživotního vzdělávání.

Bakalářský studijní program je zaměřen na přípravu k výkonu povolání a ke studiu v magisterském studijním programu. Bakalářské studium trvá 3-4 roky (ISCED 5B). **Magisterský studijní program** je zaměřen na získání teoretických poznatků založených na soudobém stavu vědeckého poznání, výzkumu a vývoje, na zvládnutí jejich aplikace a na rozvinutí schopnosti tvůrčí činnosti; v oblasti umění je zaměřen na náročnou uměleckou přípravu a rozvíjení talentu. Magisterský studijní program navazuje na bakalářský. Standardní doba studia je 1-3 roky (ISCED 5A). V případech, kdy to vyžaduje charakter studijního programu, může být udělena akreditace magisterskému programu, který nenavazuje na bakalářský. V tom případě trvá 4-6 let. **Doktorský studijní program** může následovat po ukončení magisterského. Je zaměřen na vědecké bádání a samostatnou tvůrčí činnost v oblasti výzkumu a vývoje nebo samostatnou teoretickou a tvůrčí činnost v oblasti umění. Standardní doba studia jsou 3 roky (ISCED 6).

Minimální podmínkou pro přijetí na vysokou školu je ukončené střední vzdělání s maturitní zkouškou, popřípadě absolutorium na konzervatoři. (Výjimky mohou udělovat umělecké obory vysokých škol; dodatečné složení maturitní zkoušky je však podmínkou pro udělení vysokoškolského diplomu.) Přijetí k magisterskému studiu navazujícímu na bakalářské je podmíněno řádným ukončením bakalářského studijního programu, přijetí k doktorskému studiu je podmíněno ukončením magisterského studijního programu.

Podle vysokoškolského zákona je vzdělávání českých státních příslušníků na veřejných vysokých školách bezplatné s výjimkou některých speciálních poplatků (za úkony spojené s přijímacím řízením, za prodlužování studia nad stanovenou dobu, apod.) Zahraniční studenti, kteří přicházejí studovat na základě mezinárodních dohod, studují na českých vysokých školách za stejných podmínek jako studenti čeští.

Studijní program zpracovává a předkládá k akreditaci vysoká škola, popř. instituce, která ho chce ve spolupráci s vysokou školou uskutečňovat. Akreditační komise je zřizována vládou. Studijní program je dán typem (bakalářský, magisterský, doktorský) a formou (prezenční, distanční nebo jejich kombinace). Výuka v bakalářských a magisterských studijních programech se opírá o dvě hlavní metody - přednášky a cvičení. Studium v doktorském studijním programu probíhá podle individuálního studijního plánu pod vedením školitele.

Studium v bakalářském programu se ukončuje státní závěrečnou zkouškou a obhajobou bakalářské práce. Studium v magisterském programu se ukončuje státní závěrečnou zkouškou a obhajobou diplomové práce. Po získání titulu magistr lze složit v téže oblasti státní rigorózní zkoušku, jejíž součástí je obhajoba rigorózní práce. Studium v doktorském programu se ukončuje státní doktorskou zkouškou a obhajobou disertační práce. Po úspěšném vykonání zkoušky se uděluje titul doktor (Ph.D.).

V roce 2009 vláda schválila Bílou knihu terciárního vzdělávání obsahující vedle základního konceptu reformy terciárního vzdělávání i řadu návrhů na podporu rovných příležitostí a lepší zpřístupnění terciárního vzdělávání pro různé skupiny (např. studenty ze sociálně nepříznivého prostředí). Tyto návrhy se dotýkají jak struktury terciárního vzdělávání a jeho financování, tak zejména uplatnění speciálních strategií zacílených na redukci sociálních a ekonomických bariér (např. finanční pomoc - granty, stipendia, půjčky aj.; přijímací řízení

- transparentnost, univerzalizace kritérií aj.) Kniha se stala základem pro debatu o novele vysokoškolského zákona.

	CELKEM ISCED 5_6	ISCED 5A	%	ISCED 5B	%	ISCED 6	%
EVROPSKÁ UNIE (27 ZEMÍ)	18 884 838	15 893 156	84,2 %	2 465 873	13,3 %	525 809	2,9 %
ČESKÁ REPUBLIKA	363 277	308 376	84,9 %	31 247	8,6 %	23 654	6,6 %

Pozn.: - údaje nejsou k dispozici. Pramen: Eurostat (UOE); Extrakce dat: 30. 4. 2010; poslední aktualizace: 19. 2. 2010

	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
ISCED 5A	236 456	262 530	279 207	283 484	308 376	331 594	354 553	374 677
ISCED 5B	29 453	33 046	32 193	31 879	31 247	32 376	31 402	33 057
ISCED 6	21 092	23 282	24 907	22 646	23 654	24 131	24 611	25 658
ISCED 5_6 CELKEM	287 001	318 858	336 307	337 405	362 630	388 101	410 566	433 414
% ISCED 5A	82,4 %	82,3 %	83,0 %	84,0 %	85,0 %	85,4 %	86,4 %	86,4 %
% ISCED 5B	10,3 %	10,4 %	9,6 %	9,4 %	8,6 %	8,3 %	7,6 %	7,6 %
% ISCED 6	7,3 %	7,3 %	7,4 %	6,7 %	6,5 %	6,2 %	6,0 %	5,9 %

Pramen: Dotazníky UOE, ÚIV.

V průběhu období po roce 1989 došlo k výraznému nárůstu počtu studentů. Největší nárůst byl zaznamenán v období 2002/03-2009/10 na úrovni ISCED 5A, kde se počet studentů zvýšil o 58 % (138 000), zatímco počet studentů na úrovni ISCED 5B vzrostl pouze o 12 % (3600 studentů). Počet studentů doktorských programů (ISCED 6) se zvýšil o 21 % (4600 studentů).

Hlavní příčinou nárůstu počtu studentů v terciárním vzdělávání je větší otevřenost vysokých škol a rostoucí počet studijních míst v kombinaci s masivním přechodem na strukturu BaMa (tj. struktura, jež je v souladu s Boloňským procesem).

6. DALŠÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVA DOSPĚLÝCH

6.1 FORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

6.1.1 VŠEOBECNÝ KONTEXT (SPRÁVNÍ STRUKTURA A FINANCOVÁNÍ)

Formální vzdělávání, tj. **vzdělávání ve školách vedoucí k dosažení stupně vzdělání** (zakončené příslušnou zkouškou a certifikátem), nerozlišuje mezi počátečním a dalším vzděláváním. Dospělí se mohou zapojit do formálního vzdělávání všech typů a úrovní. Studují podle stejných pravidel, která platí pro žáky a studenty v počátečním vzdělávání.

Hlavní cíle formálního vzdělávání dospělých shrnuje Strategie celoživotního učení, která byla přijata v roce 2007 (podrobněji viz kapitola 2.1.1). Především následující obecné cíle, v ní formulované, se týkají vzdělávání dospělých:

- posilovat přístup dospělých ke vzdělávání, podporovat vytváření alternativních forem vzdělávání, které by dospělým umožňovaly paralelní účast na vzdělávání při plné ekonomické, sociální a rodinné aktivitě (např. distanční vzdělávání), podporovat vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti vzdělávání dospělých;
- diverzifikovat vzdělávací nabídku a přizpůsobit ji potřebám zaměstnavatelů;
- zajistit, aby kvalifikace získané prostřednictvím formálního vzdělávání odpovídaly Národní soustavě kvalifikací (NSK) a umožnit získávání formální kvalifikace na základě neformálního či informálního vzdělávání.

Správní struktura: Viz kapitola 4.5.

Financování: Viz kapitola 10.2.

Propojení mezi formální kvalifikací a trhem práce: Po ukončení formálního vzdělávání získávají dospělí stejná osvědčení jako mladí lidé, když ukončí počáteční odborné vzdělávání. Osvědčení získaná v rámci systému formálního vzdělávání slouží zaměstnavatelům pouze jako vodítko uvádějící stupeň vzdělání a odborné kompetence. Je na zaměstnavateli, aby posoudil, zda má uchazeč o zaměstnání odpovídající kvalifikaci. Existují ovšem jisté výjimky, zejména pokud jde o zvláštní odborné způsobilosti (např. manipulace s jedovatými látkami), živnosti (regulované živnosti) a regulovaná zaměstnání (architekt, lékař, právník). V těchto oblastech jsou kvalifikační požadavky upravované zákonem a zaměstnání není možné bez splnění těchto podmínek vykonávat.

Úloha sociálních partnerů při podpoře účasti: Formální další odborné vzdělávání se poskytuje v rámci běžného školského systému při aplikaci stejných procesů jako v počátečním odborném vzdělávání, tj. sociální partneři se aktivně účastní tvorby vzdělávacích programů - viz kapitola 5.

Alternativní způsoby zlepšování přístupu ke vzdělávání: distanční vzdělávání (DiV) se rychle rozvíjí především na vysokých školách (VŠ), hlavní používanou formou je e-learning. Nejedná se o systém centrálně řízený jednou institucí, spíše je to síť spolupracujících subjektů přístupných všem, kteří jsou zapojeni do této formy vzdělávání. (Viz kapitola 6.1.2).

6.1.2 HLAVNÍ CHARAKTERISTIKY FORMÁLNÍHO DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Formální vzdělávání mládeže i dospělých upravují stejné právní předpisy, z toho důvodu jsou úrovně kvalifikace, studijní programy, zajišťování kvality a hodnocení stejné pro

dospělé i mládež (viz kapitola 5). Určitá nevýhoda je v tom, že ve školách ještě stále převládají tradiční formy výuky (přednášky, „frontální“ přístup při předávání vědomostí) a specifika vzdělávání dospělých nejsou zohledňována.

Přijímací zkoušky, při kterých jsou mechanicky testovány znalosti nabyté v předchozím vzdělávání, často pro dospělé představují významnou překážku v přístupu ke vzdělání, obzvláště se to týká vysokoškolského studia. Dospělí si často nepamatují danou látku, protože ji v osobním ani pracovním životě nevyužívali. To jsou hlavní příčiny nízké úspěšnosti dospělých v přijímacím řízení na vysoké školy. V roce 2009 bylo v přijímacím řízení distančního a kombinovaného studia na VŠ úspěšných 67 % uchazečů.

Poskytovateli formálního vzdělávání pro dospělé jsou jak veřejné, tak i soukromé školy. Vzdělávání dospělých zajišťují:

- **Střední odborná učiliště** (SOU, ISCED 3A, ISCED 3C), **střední odborné školy** (SOŠ, ISCED 3A) formou denního nebo jiného typu studia, které může být večerní (odpolední a večerní výuka organizovaná několikrát v týdnu v rozsahu 10-18 hodin týdně), dálkové (samostatné studium spojené s konzultacemi v rozsahu 200-220 hodin ročně), distanční (samostatné studium uskutečňované převážně nebo výhradně prostřednictvím informačních technologií, případně spojené s individuálními konzultacemi) a kombinované studium, které střídá denní formu studia s jednou z výše jmenovaných forem vzdělávání.

Obsah a podmínky dokončení jsou stejné pro všechny formy studia a absolventi získávají stejné osvědčení o ukončeném vzdělání. Přístup k tomuto vzdělávání mají všichni uchazeči, kteří dokončili povinnou školní docházku a splnili podmínky přijímacího řízení.

- **Vyšší odborné školy** (VOŠ, ISCED 5B), kde dospělí mohou získat kvalifikace terciární úrovně. Dospělí si mohou zvolit denní nebo jinou formu studia. Obsah a podmínky dokončení jsou stejné pro všechny formy studia a absolventi získávají stejné osvědčení o ukončeném vzdělání včetně titulu DiS. (diplomovaný specialista). Přístup k tomuto vzdělání mají všichni uchazeči s dokončeným středoškolským vzděláním s maturitou, kteří splnili podmínky přijímacího řízení.
- **Vysoké školy** (VŠ, ISCED 5A) nabízejí tři druhy studia: prezenční, distanční a kombinované. Obsah a podmínky dokončení studia jsou stejné pro všechny formy studia a absolventi získávají po složení předepsaných zkoušek stejné osvědčení o ukončení studia a stejné akademické tituly. Přístup k tomuto vzdělání mají všichni uchazeči s ukončeným středoškolským vzděláním s maturitou, kteří splní podmínky přijímacího řízení.
- **Konzervatoře** (ISCED 3B, ISCED 5BS), kde dospělí studují za stejných podmínek jako ostatní žáci. Je možné uznat jejich předchozí absolvování všeobecně vzdělávacích předmětů a mohou navštěvovat denní nebo kombinované studium.

Přestože dospělí mohou navštěvovat i denní studium, dávají obvykle přednost jiným formám, které lze lépe sladit s požadavky zaměstnání. Denní studium dospělí navštěvují jen zřídka. Vzhledem k tomu, že všechny školy (SOU, SOŠ, VOŠ a VŠ) nemají potřebná zařízení a kromě řádného/denního vzdělávání nenabízí jiné formy studia, jsou možnosti jiných forem vzdělávání poměrně omezené.

Vzdělávací programy pro dospělé trvají stejně dlouho jako vzdělávací programy určené pro mládež (pouze distanční studium trvá o jeden rok déle). Od roku 2005 je možné na středních odborných učilištích a středních odborných školách studovat v tzv. „zkrácených

programech“. Tyto programy jsou velice vhodné pro dospělé, protože jsou koncipované pro uchazeče s ukončeným středním vzděláním, kteří chtějí získat kvalifikaci v jiném oboru nebo mají středoškolské vzdělání všeobecného zaměření a chtějí získat kvalifikaci odbornou. Uchazeči s maturitní zkouškou v tomto studiu mohou získat výuční list nebo další maturitu v jiném oboru a uchazeči s výučním listem (kteří nemají maturitu) mohou získat výuční list v dalším oboru. Řádné denní studium trvá obvykle 1-2 roky, kombinované formy studia, včetně distančního studia, mohou trvat nejvýše o jeden rok déle. Počet uchazečů byl však zatím velice nízký (v řádu stovek). Viz kapitola 5.5.

ZAJIŠŤOVÁNÍ KVALITY

Kvalitu všech forem vzdělávání zajišťuje stát, tj. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), především tak, že všechny vzdělávací programy podléhají jeho akreditaci (viz kapitola 5). Kvalitu vzdělávacích programů poskytovaných VOŠ a VŠ hodnotí akreditační komise (AK).

Průběžné vnější hodnocení kvality vzdělávání poskytovaného středními školami a VOŠ provádí Česká školní inspekce (ČŠI), což je správní orgán s celostátní působností. ČŠI se ovšem nezabývá kvalitou ostatních forem vzdělávání, ani zatím nevypracovala žádnou komplexní analýzu této problematiky. Inspekce se zaměřuje pouze na denní studium a spoléhá na to, že jiné formy vzdělávání jsou stejně kvalitní.

DISTANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

V oblasti distančního vzdělávání (DiV) dochází k jeho rychlému rozvoji především na úrovni **vyšších škol**. Za účelem podpory rozvoje distančního studia na úrovni vysokoškolského vzdělávání vzniklo, jako součást Centra pro studium vysokého školství (CSVŠ), v roce 1995 Národní centrum distančního vzdělávání (NCDiV).

Distanční vzdělávání na **sekundární a terciární neuniverzitní úrovni** upravuje zákon č. 561/2004 Sb. (školský zákon), který nabyl účinnosti 1. ledna 2005. Veškeré distanční vzdělávání podle nových požadavků podléhá akreditačnímu řízení. Krátká doba platnosti tohoto zákona spolu s nutností akreditace jsou důvodem toho, že distanční forma studia není na této úrovni vzdělávání ještě příliš rozšířená.

Na vyšší sekundární úrovni (ISCED 3) je možné navštěvovat distanční studium ve formě tří až pětiletých programů a získat tak odbornou kvalifikaci nebo osvědčení o maturitní zkoušce. Většina programů je zaměřených na obchod, ekonomiku/řízení a na technické obory (stavebnictví, elektrotechnika...). Přístup k těmto vzdělávacím programům mají všichni uchazeči, kteří splní podmínky přijetí stanovené příslušnou školou.

Distanční vzdělávání na úrovni terciární (VOŠ - ISCED 5B) se také postupně rozvíjí. Programy jsou otevřené všem uchazečům, kteří splní podmínky přijetí ke studiu stanovené příslušnou školou.

OPATŘENÍ NA PODPORU FORMÁLNÍHO DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Podpora účasti dospělých v dalším odborném vzdělávání formálního typu je v České republice zatím ještě stále nedostatečná i přesto, že strategické dokumenty (např. Strategie ČŽU) ji uvádí jako jednu z hlavních priorit pro následující období. V současné době tato opatření zahrnují:

- Zavedení tzv. „zkrácených programů“ v roce 2005 s cílem usnadnit přístup dospělých k odbornému vzdělávání na sekundární úrovni (viz výše).

- Studijní volno: podle zákoníku práce (novelizovaného v roce 2007), má zaměstnanec v rámci formálního vzdělávání (tj. vzdělávání za účelem zvyšování kvalifikace) právo na placené studijní volno v případě, že zaměstnavatel toto vzdělávání schválil jako potřebné. To znamená, že rozhodnutí o potřebnosti vzdělávání je plně v kompetenci zaměstnavatele, který zaměstnanci poskytuje náhradu mzdy. Z toho důvodu zaměstnavatelé nejsou motivováni studijní volno poskytovat a toto opatření je využíváno poměrně zřídka.
- Zlepšení poradenského systému a přístupu k informacím.
- Zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání otevřel cestu k získání formální kvalifikace na základě několika dílčích zkoušek, které ověřují znalosti a dovednosti získané prostřednictvím neformálního a/nebo informálního vzdělávání a závěrečné zkoušky, která je součástí vzdělávacího programu formálního vzdělávání v daném oboru. Více informací viz kapitoly 2.2 a 6.2.2.

ISCED97/ GEO	0-2	3-4	5-6	CELKEM
EU 27	2,5	5,7	12,2	6,3
ČR	0,7	3,3	9,7	3,9

Pramen: Eurostat (AES); extrakce dat: 3. 5. 2010; poslední aktualizace: 13. 1. 2010,
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_aes_102&lang=en.

PRAC. SITUACE / GEO	ZAMĚSTNANOST	NEAKTIVNÍ POPULACE	NEZAMĚSTNANOST	CELKEM
EU 27	6,2	6,4	6,3	6,3
ČR	3,6	5	1,5	3,9

Pramen: Eurostat (AES); extrakce dat: 3. 5. 2010; poslední aktualizace: 13. 1. 2010,
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_aes_103&lang=en.

Jak ukazují tabulky 19A a 19B, účast dospělých na formálním vzdělávání ve školách je v ČR nízká. Nicméně od roku 2003, kdy ve srovnání s průměrem EU byly hodnoty (u některých úrovní vzdělávání) dvakrát až desetkrát nižší, je vidět výrazně pozitivní vývoj. I když mohou dospělí navštěvovat studijní programy na všech úrovních vzdělávání zdarma, ve skutečnosti ještě existuje mnoho finančních bariér formálního vzdělávání, jejichž řešení je časově náročné. Tyto bariéry jsou následující: (a) určitá rigidita pracovního trhu, na němž je jenom omezená nabídka zaměstnání se sníženým pracovním úvazkem, který umožňuje sladit časově náročné studium s pracovními povinnostmi, (b) malá ochota zaměstnavatelů poskytovat zaměstnancům studijní volno, protože náklady spojené se studiem zaměstnance není možné odpočítat z daňového základu, ale zaměstnavatel je musí hradit z vlastního zisku. V důsledku toho je účast zaměstnaných dospělých na formálním vzdělávání mnohem nižší, než je tomu u ekonomicky neaktivní populace, kterou nespojují pracovní povinnosti.

Na druhé straně ekonomicky neaktivní lidé se častěji mohou potýkat s finančními bariérami, protože formální vzdělávání je většinou dlouhodobé a znamená značnou ztrátu příjmu. Navíc lidé starší 26 let, kteří nejsou zaměstnaní, jsou povinni si hradit zdravotní a sociální pojištění. Systém stipendií není rozvinutý.

Míra účasti lidí se základním vzděláním (ISCED 0-2) je téměř nulová. Kromě jiného je tato skutečnost dána i tím, že celkový podíl těchto lidí v populaci je nízký (v roce 2007 ve skupině 25-64 představovali pouze 9,5 %). Lze předpokládat, že většina těchto dospělých nemá v úmyslu pokračovat ve formálním vzdělávání a dává přednost neformálnímu učení.

Jak ukazuje tabulka 19B, je účast nezaměstnaných ve formálním vzdělávání také velice nízká. Hlavním důvodem je fakt, že úřady práce, které odpovídají za přípravu nezaměstnaných, organizují jenom krátkodobé rekvalifikační kurzy neformální povahy. Není zvykem, aby se nezaměstnaní vraceli do škol s cílem dosáhnout vyšší úrovně vzdělání.

V posledních letech se zvýšila účast všech skupin populace v dalším odborném vzdělávání formální povahy. K největšímu nárůstu došlo u terciárního vzdělávání, což souvisí s rozšiřující se nabídkou studijních příležitostí na této úrovni. Tento vývoj může také souviset s tzv. „uvolňováním“ terciárního vzdělávání - tj. studium rozložené na etapy, přerušování studia a odkládání dokončení studia.

6.2 NEFORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

6.2.1 VŠEOBECNÁ VÝCHODISKA (SPRÁVA A FINANCOVÁNÍ)

Neformální vzdělávání je chápáno jako jakékoli vzdělávání, které nevede k získání určitého stupně formálního vzdělání.

Hlavní cíle rozvoje neformálního vzdělávání dospělých shrnula Strategie celoživotního učení přijatá v roce 2007 (viz kapitola 2.1.1). Její přijetí, společně s Implementačním plánem, který byl přijat v roce 2008, znamenalo významný krok vpřed pro rozvoj dalšího vzdělávání (viz kapitola 2.1.1). Implementační plán obsahuje implementační kroky na období 2009-2015, které jsou v oblasti dalšího vzdělávání zaměřeny na následující prioritní oblasti. Ve skutečnosti tyto cíle pokrývají celou oblast dalšího odborného vzdělávání, tj. také formální další odborné vzdělávání, ale většina z nich vyzývá k výrazným změnám v oblasti neformálního vzdělávání:

- stimulace jednotlivců a zaměstnavatelů k rozšíření účasti a investic do dalšího vzdělávání (návrh a zavedení finančních nástrojů stimulujičích účast na vzdělávání obecně a specificky pro znevýhodněné skupiny populace; navržení nástrojů stimulace zaměstnavatelů k zvýšení investic do dalšího vzdělávání zaměstnanců)
- uznávání různých vzdělávacích cest k získání kvalifikace (dokončení systému pro uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení: tvorba kvalifikačních a hodnotících standardů, autorizace osob oprávněných k ověřování odborné způsobilosti, uznávání a přenos kreditů, informační kampaň)
- vytvoření podmínek pro sladění nabídky vzdělávání s potřebami trhu práce (předvídaní kvalifikačních potřeb; propojování rozhodujících partnerů; analýzy a monitoring vývoje nabídky a poptávky po dalším vzdělávání)
- rozvoj nabídky dalšího vzdělávání podle potřeb klientů (rozvoj metodiky a inovací v dalším vzdělávání; podpora vzdělávací nabídky zaměřené na znevýhodněné skupiny; zajištění dostupnosti vzdělávací nabídky; rozvoj klíčových dovedností dospělých a občanského vzdělávání)
- zvýšení úrovně vzdělávání zaměstnanců podniků (zejména malých a středních)
- zajištění kvality dalšího vzdělávání (vytvoření systému certifikace lektorů, akreditace vzdělávacích programů; metodiky autoevaluace vzdělávacích institucí)
- rozvoj informačního a poradenského systému pro účastníky dalšího vzdělávání (rozšíření a propojení informačních systémů o nabídce dalšího vzdělávání; zajištění kvality poradenských služeb, rozvoj metodiky práce s dospělými klienty, zajištění dostupnosti poradenských služeb)

Implementační plán je kofinancován ze strukturálních fondů, zejména z Evropského sociálního fondu.

Legislativa: Neformální vzdělávání neupravují ani neregulují žádné právní předpisy. Zákon reguluje pouze některé typy neformálního vzdělávání (viz kapitola 6.2.2). Od roku 2007 existuje legislativa umožňující uznávání a ověřování znalostí a dovedností bez ohledu na to jakým způsobem byly získány (v praxi se to týká především výsledků neformálního vzdělávání). Po splnění příslušných podmínek je možné vydat formální osvědčení o profesních dovednostech (viz zákon o uznávání a ověřování výsledků dalšího odborného vzdělávání - kapitoly 2.2 a 6.2.2).

Správní struktura a financování: Ucelený systém správní struktury a financování neformálního vzdělávání neexistuje na státní ani na sektorové úrovni. Avšak po vstupu České republiky do EU se problematice financování neformálního vzdělávání začala věnovat zvýšená pozornost. Zaměstnavatelé, školy a další instituce poskytující neformální kurzy mohou požádat o finanční podporu v rámci několika grantových schémat a programů (včetně těch, které jsou financovány z fondů EU). Podpora poskytovaná na regionální nebo místní úrovni závisí na iniciativě příslušných regionálních a místních orgánů, na jejich finanční situaci a prioritách. (Podrobněji viz kapitola 10.2).

ALTERNATIVNÍ ZPŮSOBY ZPŘÍSTUPŇOVÁNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Obzvláště vysoké školy a soukromí poskytovatelé vzdělávání využívají pro neformální kurzy stále více distanční vzdělávání a e-learning. E-learning také často využívají velké podniky ke vzdělávání svých zaměstnanců. Rozvoj e-learningu však v ČR není statisticky sledován a v této oblasti zatím nebyl proveden ani žádný průzkum.

K rozvoji e-learningu také významně přispívá Koncepce rozvoje knihoven v období 2004-2010. V jejím rámci jsou veřejné knihovny vybavovány počítači a internetem, což napomáhá vytváření rovného přístupu všech občanů k informačním zdrojům a sítím a podporuje je v aktivním zapojování se do aktivit celoživotního vzdělávání.

Dostupnost kurzů dalšího odborného vzdělávání není ve všech regionech stejná. Nejvíce příležitostí je v regionech velkých měst (Praha téměř 50 %, Brno, Ostrava), ostatní regiony se na nabídce podílejí jen několika málo procenty. Nabídka dalšího odborného vzdělávání je, v poslední době rozšiřována vznikem Krajských center dalšího profesního vzdělávání. Jedná se o seskupení škol a dalších vzdělávacích institucí, které působí v regionech a rozšiřují zde nabídku neformálního vzdělávání. Záměrem je propojit několik škol počátečního odborného vzdělávání, které poskytují vzdělávání pro odlišné profese a/nebo na různých úrovních a mají možnost koordinovat vzdělávací nabídku a využívat svoji volnou kapacitu pro další odborné vzdělávání. Jejich vybavení a zaměření jsou v souladu s potřebami příslušného regionu - ve většině případů dochází ke spolupráci s velkými regionálními aktéry v oblasti dalšího odborného vzdělávání - včetně zaměstnavatelů. Od roku 2005 jsou centra dalšího profesního vzdělávání vytvářena v rámci projektů UNIV I a UNIV II, které spolufinancuje Evropský sociální fond (podrobněji viz Box v kapitole 6.2.2.).

6.2.2 HLAVNÍ CHARAKTERISTIKY NEFORMÁLNÍHO DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Neformální další odborné vzdělávání **zajišťují:**

- komerční vzdělávací instituce nebo nezávislí konzultanti a lektori;
- podniky vzdělávající své zaměstnance: podniky mající vlastní vzdělávací zařízení,

školicí zařízení orgánů veřejné správy, apod.;

- sociální partneři: sektorové/odvětvové vzdělávací instituty, odbory;
- školy: střední školy (SŠ), vyšší odborné školy (VOŠ) a vysoké školy (VŠ), školy mohou také poskytovat vzdělávání nebo rekvalifikace na komerční bázi;
- další instituce, které jsou součástí školského systému: základní umělecké školy (ZUŠ), státní jazykové školy (SJS), střediska volného času (SVČ);
- veřejné instituce jako jsou regionální a místní kulturní nebo výcviková střediska, knihovny, muzea;
- neziskové organizace: nadace, církve, politické strany.

Status neformálního vzdělávání. Neformální vzdělávání jako takové nemá žádný zvláštní legislativní status. Legislativně vymezeny jsou pouze tyto typy neformálního vzdělávání:

- (i) Normativní vzdělávání: u některých profesí a rezortů zákon vyžaduje specifické další odborné vzdělávání. Tyto profese nelze vykonávat bez příslušného formálního osvědčení a vzdělávání musí být v určitých intervalech opakováno. Normativní vzdělávání se týká různých profesí a povolání ve veřejné správě, zdravotnictví, námořní dopravě, železniční dopravě, energetice, apod. Tento druh vzdělávání obvykle poskytují rezortní/oborové instituty, které jsou zřizovány a podřízeny přímo jednotlivým ministerstvům.
- (ii) Podnikové vzdělávání, ke kterému zavazuje zákoník práce (č. 262/2006 Sb.). Zaměstnavatel má povinnost:
 - školit své zaměstnance za účelem zajištění jejich bezpečnosti a ochrany zdraví při práci;
 - zajistit svým zaměstnancům možnost získání odpovídajících praktických zkušeností - týká se absolventů středních a vysokých škol (absolventi jsou jedinci do dvou let po ukončení vzdělávání);
 - zajistit úvodní školení všem zaměstnancům, kteří při nástupu do zaměstnání nemají žádnou kvalifikaci;
 - poskytnout základní školení zaměstnancům, kteří byli přeřazeni na jinou pracovní pozici nebo mají vykonávat jiný druh práce (v případě potřeby).
- (iii) Vzdělávání poskytované institucemi, které jsou součástí školského systému (viz níže).
- (iv) Rekvalifikace zajišťovaná úřady práce. Tento druh vzdělávání patří do aktivní politiky zaměstnanosti a mohou se do něj zapojit nejen nezaměstnaní a lidé ohrožení ztrátou zaměstnání, ale také všichni, kteří chtějí změnit nebo rozšířit svou profesní orientaci. Podrobněji o rekvalifikacích viz kapitola 6.3.

HLAVNÍ RYSY POSKYTOVÁNÍ VZDĚLÁVÁNÍ:

a) Příležitosti individuálního vzdělávání.

Cílem tohoto vzdělávání je uspokojit poptávkou po odborném rozvoji jednotlivců, ať už je dána profesními důvody nebo zájmovou motivací.

- Kurzy, které nabízejí komerční poskytovatelé vzdělávání nebo poradenské firmy na základě poptávky. Jedinou podmínkou přijetí do těchto kurzů je zaplacení kurzovného. Absolventi získávají osvědčení o ukončení kurzu, které je vydáváno na základě docházky nebo po složení zkoušky či testu. Délka kurzů není centrálně monitorována, může být velice individuální od několika hodin až po několik měsíců.
- Kurzy a vzdělávací programy, které nabízí veřejné instituce (např. regionální nebo místní kulturní a výchovná střediska, knihovny, muzea, atd.) nebo církevní zařízení. Nabídka těchto kurzů je velice široká a stejně rozmanitá je i jejich délka. Toto vzdělávání je přístupné všem zájemcům o příslušnou předmětnou oblast, kteří zároveň splní určité podmínky (časové, finanční, atd.).
- Odborné kurzy, kurzy v různých oborech a oblastech a pomaturitní specializační kurzy zaměřené na získání dalších všeobecných a odborných znalostí a dovedností potřebných k výkonu povolání. Tyto kurzy jsou poskytovány prostřednictvím středních a vyšších odborných škol, které za ně vybírají poplatky. Kurzy obvykle vedou učitelé těchto škol a zúčastnit se jich mohou všichni, kdo splní podmínky přijetí (pokud tyto existují). Po úspěšném ukončení kurzu absolventi získávají certifikát.
- Rekvalifikační kurzy - viz kapitola 6.3
- Tzv. programy celoživotního vzdělávání zaměřené profesně nebo jako součást volnočasových aktivit. Tyto vzdělávací programy poskytují vysoké školy zdarma nebo za poplatek. Jejich délka bývá různá - od několika měsíců až po několik let. Absolventi získávají osvědčení. Podrobné podmínky poskytování programů celoživotního vzdělávání upravují interní předpisy příslušných vysokých škol (včetně podmínek přijetí ke studiu - v případě potřeby). Vzdělávací programy vedou akademičtí pracovníci (vysokoškolští pedagogové).
- Univerzity třetího věku existují při většině univerzit a poskytují zájmové vzdělávání seniorům. Jsou finančně podporovány státem, takže je vyžadován zpravidla pouze nízký poplatek za studium. Je o ně velký zájem a mají vysoký standard, vyučují na nich vysokoškolští pedagogové. Zpravidla se jedná o jedno či dvousemestrální kurzy. Jejich zaměření je velice různorodé, nejvíce kurzů se věnuje společenským vědám a počítačům.
- Kurzy nabízené dalšími institucemi patřícími do školského systému (základní umělecké školy, střediska volného času). Jejich nabídka je široká a jsou poskytovány za poplatek. Přístup do těchto kurzů mají všichni uchazeči, kteří zaplatí kurzovné:
 - Základní umělecké školy (ZUŠ) poskytují zájmové kurzy v uměleckých oborech (hudba, tanec, výtvarný obor, literárně/dramatický obor). Studium je rozděleno na ročníky a stupně. Děti a mládež tvoří hlavní cílovou skupinu, mohou se však účastnit i dospělí. Studium pro dospělé má maximálně čtyři ročníky. Zájemci o studium musí absolvovat talentovou zkoušku.

- Státní jazykové školy (SJŠ) poskytují jazykové vzdělávání. Kromě pomaturitního studia (viz kapitola 5.5) mohou SJŠ poskytovat i různé druhy jazykových kurzů pro veřejnost. Vstupní podmínky a délku studia stanovuje v tomto případě škola. SJŠ také provádějí státní jazykové zkoušky, které umožňují získat celostátně platné osvědčení.
- Střediska volného času (SVČ) poskytují jazykové kurzy, počítačové kurzy, kurzy výtvarného umění, hudební kurzy, kurzy fotografie a kurzy v různých dalších oblastech. Druhy kurzů a jejich trvání stanovuje středisko, vstupní požadavky zpravidla žádné nejsou. Primární cílovou skupinou jsou děti a mládež, SVČ však mohou poskytovat i kurzy dalšího vzdělávání pro pedagogické pracovníky a pro veřejnost.

b) Podnikové vzdělávání

Povinnosti podniků v oblasti vzdělávání zaměstnanců upravuje zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce. Většina vzdělávacích kurzů je zajišťována prostřednictvím externích vzdělávacích institucí, pouze část kurzů je zajišťována interně prostřednictvím podnikových vzdělávacích útvarů. V posledních letech měly podniky tendenci vyčleňovat tyto vzdělávací útvary ze své organizační struktury jako samostatné subjekty. Velmi malou část vzdělávání zaměstnanců v podnicích zajišťují školy sekundárního a terciárního stupně. Certifikáty, které zaměstnanci získávají prostřednictvím podnikového vzdělávání, platí pouze v rámci příslušného podniku. Rozsah, obsah a formy dalšího odborného vzdělávání zaměstnanců jsou stanoveny v souladu s politikou rozvoje lidských zdrojů příslušného podniku.

Jakou politiku rozvoje lidských zdrojů bude podnik uplatňovat, závisí výlučně na jeho rozhodnutí. Stát podporuje vzdělávání zaměstnanců v podnicích prostřednictvím programů financovaných ze státního rozpočtu nebo spolufinancovaných z Evropských strukturálních fondů. O tuto pomoc se mohou ucházet buď všechny podniky, nebo pouze podniky z určitého odvětví nebo výlučně malé a střední podniky.

Specifické statutární vzdělávání zaměstnanců v daném rezortu/odvětví obvykle zajišťují příslušné instituty, které poskytují nejenom školení, ale zároveň i vytvářejí příslušné metodologie a plní funkci center ověřování kvalifikací. Způsob jejich řízení a fungování je různý, v některých případech jde o organizace přímo řízené příslušnými ministerstvy, v jiných případech jde o poradenská a vzdělávací centra poskytující služby na komerční bázi. Mezi instituty přímo řízené ministerstvem patří např. Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví, který je přímo řízený Ministerstvem zdravotnictví, nebo dále Pedagogické centrum Praha, které zajišťuje další vzdělávání pedagogických pracovníků a je přímo řízené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT).

PROGRAMY NEFORMÁLNÍHO DISTANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

V posledních letech se rozšiřuje nabídka distančních neformálních kurzů poskytovaných na komerční bázi, úroveň jejich kvality je však poměrně nevyrovnaná. Formy distančního vzdělávání získávají stále větší podíl v rámci dalšího vzdělávání zaměstnanců v podnicích.

Distanční neformální vzdělávání poskytují také školy. **Na vysokých školách** se uskutečňuje především ve dvou hlavních formách. Obě formy jsou poskytovány za úplatu:

- a) Kurzy tzv. celoživotního vzdělávání. Cílem těchto kurzů je doplnit nebo aktualizovat odbornou nebo profesní kvalifikaci. Vzdělávají se v nich především odborníci, kteří již dosáhli určitou kvalifikaci v oboru, nejčastěji se jedná o kratší kurzy (obvykle 1 semestr) v technických oborech a výpočetní technice, v oblasti řízení a BOZP. Vzdělávací instituce vydávají osvědčení o absolvování kurzu. Mezi formami převládá kombinované studium (viz

kapitola 6.1.2), ale je také poměrně velké množství čistě distančních kurzů nebo kurzů, v rámci kterých se studenti přímého vzdělávání zúčastňují minimálně nebo vůbec.

- b) Kurzy vzdělávání pedagogických pracovníků, tzv. doplňující pedagogické studium, které poskytuje pedagogickou kvalifikaci absolventům neučitelských oborů vysokých škol. Tyto kurzy trvají většinou 1-2 roky, jejich absolventi získávají osvědčení a celostátně uznávanou kvalifikaci opravňující k výuce jejich oboru na konkrétním stupni škol či k jiné pedagogické činnosti (výchovné poradenství apod., viz také kapitola 7).

Distanční neformální vzdělávání na středních a vyšších odborných školách (ISCED 3 a ISCED 5) zatím není příliš rozvinuto ani statisticky monitorováno. Školy těchto stupňů se soustředí především na rozvoj formálních vzdělávacích kurzů (viz kapitola 6.1.2).

MECHANISMY UZNÁVÁNÍ NEFORMÁLNÍHO A INFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, který vstoupil v platnost 1. 8. 2007, umožňuje dospělým získat:

- osvědčení o dílčí kvalifikaci/ dílčích kvalifikacích na základě složení předepsané zkoušky,
- příslušnou úroveň vzdělání (kvalifikaci) - sekundární úroveň vzdělání (ISCED 3 a 4) nebo terciární úroveň vzdělání (ISCED 5B) - prostřednictvím získání všech dílčích kvalifikací potvrzujících odbornou způsobilost k vykonávání pracovní činnosti v rámci profese a prostřednictvím složení závěrečné zkoušky, maturitní zkoušky nebo absolutoria (podrobněji viz Box v kapitole 6.2.2).

BOX: SYSTÉMOVÉ PROJEKTY AKREDITACE NEFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ A INFORMÁLNÍHO UČENÍ

PROJEKT NÁRODNÍ SOUSTAVA KVALIFIKACÍ - NSK

Tento systémový projekt je realizován ve dvou na sebe časově i obsahově navazujících částech nazvaných NSK I (2005-2008) a NSK II (2009-2011). Jeho cílem je vytvořit (a) kvalifikační standardy a (b) standardy pro uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Národní soustava kvalifikací tak bude klíčovým nástrojem pro ověřování a uznávání kompetencí prostřednictvím zkoušek. Jsou rozlišovány:

- **Dílčí kvalifikace** - uznávání dílčích kvalifikací bude prováděno na základě přiřazení prokázané odborné způsobilosti k příslušnému kvalifikačnímu standardu. Toto uznávání výsledků neformálního a informálního vzdělávání budou provádět tzv. autorizované osoby (jednotlivci nebo organizace) pověřené autorizačními orgány (příslušná ministerstva). Autorizované osoby musí splňovat odborné i formální požadavky v rámci příslušného oboru, pro který získali autorizaci. Ověřování dílčí kvalifikace je prováděno prostřednictvím zkoušky, která je přístupná každému, kdo má potřebné dovednosti a znalosti. Tato zkouška probíhá před autorizovanou osobou a může být ústní, písemná nebo praktická, obsah zkoušky musí být v souladu s požadavky profese. Získání a prokázání odborných znalostí dokládá osvědčení o příslušné dílčí kvalifikaci. Součástí osvědčení je také seznam získaných kvalifikací. Tato osvědčení získaná jako uznávaný výsledek neformálního a informálního vzdělávání je platný v systému počátečního vzdělávání, stejně jako na trhu práce.
- **Úplná kvalifikace** (stupeň vzdělání) - může být ověřena a udělena pouze školami zařazenými do rejstříku škol. Pokud jedinec získá dílčí kvalifikaci potvrzující její/jeho odbornou způsobilost pro výkon všech úkolů v rámci určitého povolání, může po složení předepsané závěrečné zkoušky na středním odborném učilišti (SOU), maturitní zkoušky na střední odborné škole (SOŠ), získat odpovídající úplnou kvalifikaci. To znamená jistý posun ve srovnání se existující legislativou, podle které je třeba skládat zkoušky ze všech předmětů za všechny ročníky.

NSK bude obsahovat definice kvalifikací (částečných i úplných), kvalifikační standardy, evaluační standardy a seznam autorizovaných osob. Pomocí standardů NSK vymezuje obsah každé kvalifikace a popisuje způsoby, jakými lze ověřit zvládnutí příslušných způsobilostí. Struktura a obsah kvalifikací jsou výsledkem konsenzu, v němž mají klíčovou úlohu reprezentanti zaměstnavatelů sdružení v sektorových radách (viz kapitola 8.1). Realizace projektu bude sledovat vazby soustavy na další celostátní či evropské systémy, navrhne kontrolní mechanismy uplatnitelné v síti autorizovaných osob, zajistí další vývoj informačního systému NSK a nezbytnou propagaci.

V rámci NSK I vznikl registr celostátně uznávaných kvalifikací na úrovni ISCED 3C (jejich výkon je podmíněn získáním výučního listu). Projekt NSK II rozšíří záběr Národní soustavy kvalifikací o kvalifikace maturitní úrovně vzdělání (ISCED 3A), případně o kvalifikace vyšší.

PROJEKT UNIV

První fáze projektu (Uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení v sítích škol poskytujících vzdělávací služby dospělým - UNIV I, 2005-2008) se zaměřila na dva dílčí cíle: (a) podporu poskytování dalšího vzdělávání na středních školách a vyšších odborných školách a (b) rozšířit nabídku dalšího vzdělávání o mechanismy umožňující uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení, tedy předchozího učení. Školy zapojené do projektu vytvořily síť pokrývající šest krajů.

Druhá fáze projektu (Podpora procesu uznávání kvalifikací - UNIV II systém, 2008-2012) se zaměřuje na pilotní testování hodnotících standardů vytvořených v rámci projektu NSK II (viz výše). Standardy budou testovat školy ve spolupráci se sociálními partnery. Školy budou také postupně zavádět postupy pro uznávání a ověřování kvalifikací. Pedagogičtí pracovníci a další zainteresované osoby se budou seznamovat s těmito mechanismy a připravovat se na možnost stát se autorizovanou osobou oprávněnou ověřovat dovednosti uchazečů o dílčí kvalifikace. Projekt bude také zahrnovat mediální kampaň zaměřenou na informování veřejnosti o těchto možnostech.

Tabulka 20A: Účast na neformálním vzdělávání podle nejvyššího dosaženého vzdělání (%), v roce 2007				
ISCED97/ GEO	0-2	3-4	5-6	CELKEM
EU 27	16,3	33,3	52,8	32,7
ČR	14,6	34,7	57,1	35,4

Pramen: Eurostat (AES); extrakce dat: 3. 5. 2010; poslední aktualizace 13. 1. 2010; odkaz: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_aes_102&lang=en.

Tabulka 20B: Účast na neformálním vzdělávání podle pracovní situace (%), v roce 2007				
PRAC. SITUACE / GEO	ZAMĚSTNANCI	NEAKTIVNÍ POPULACE	NEZAMĚSTNANÍ	CELKEM
EU 27	40,5	13,2	20,4	32,7
ČR	45,9	5,6	11,8	35,4

Pramen: Eurostat (AES); extrakce dat: 3. 5. 2010; poslední aktualizace: 13. 1. 2010; odkaz: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_aes_103&lang=en

Účast dospělých na neformálním vzdělávání je v ČR nižší než je průměr EU, ale odstup není tak výrazný jako v případě vzdělávání formálního (viz kapitola 6.1.2). Tato skutečnost nehovoří o tom, že by neformální vzdělávání bylo v ČR výrazněji podporováno, spíše je důsledkem obecně přijímané vzdělávací kultury, která příliš nepřeje návratu dospělých do formálního vzdělávacího systému. Bariéry pro účast dospělých v neformálním vzdělávání jsou tedy relativně nižší než bariéry účasti ve formálním vzdělávání na školách (viz kapitola 6.1.2).

Účast osob se vzděláním alespoň na úrovni ISCED 3 je v neformálním vzdělávání mírně vyšší než je průměr EU-27. Nejvýrazněji zaostává ČR za průměrem EU-27 v případě skupiny neaktivních osob se základním vzděláním (ISCED 0-2). V ČR je podíl osob s touto úrovní vzdělání velice nízký až zanedbatelný a lze předpokládat, že jejich neaktivní podskupina bude tvořena převážně osobami v situaci sociálního vyloučení, které mají nízkou motivaci k zapojení se do vzdělávání.

Nejvýrazněji zaostává ČR za průměrem EU v případě skupiny neaktivních osob a nezaměstnaných osob. Skupinu neaktivních osob tvoří převážně (a) studenti zapojení ve formálním vzdělávání, z toho důvodu je jejich účast na dalších neformálních kurzech nízká; (b) penzisté, kteří se již tradičně účastní vzdělávání jen ve velice malé míře a (c) sociálně vyloučení lidé, kteří mají nízkou motivaci nebo nízkou úroveň znalostí či sociálních dovedností potřebných k zajištění účasti na vzdělávání. Výraznou roli zde hrají i velmi omezené finanční příjmy této skupiny a neschopnost hradit si kurzy z vlastních zdrojů. Svůj podíl na této situaci má i absence opatření na podporu zapojení těchto osob do vzdělávání. Neexistuje žádné systémové opatření na podporu vzdělávání v rámci této skupiny

V případě nezaměstnaných je příčinou opět nízká motivace ke vzdělávání, kombinovaná s nedostatečně motivující politikou trhu práce. Účast na rekvalifikačním kurzu nezaměstnaní s nízkou úrovní vzdělání nevnímají jako zvýšení šance najít vhodné zaměstnání, nebo zaměstnání s lepšími finančními příjmy ve srovnání s podporou v nezaměstnanosti. Mezi nezaměstnanými v těchto vzdělávacích kategoriích jsou také častěji osoby, u nichž jednak připadá v úvahu užší nabídka rekvalifikačních kurzů (nejsou pro ně vhodné např. obecné rekvalifikační kurzy koncipované primárně pro absolventy, aby získali základní pracovní návyky a kompetence) a jednak se výrazněji uplatňuje nízká motivace pro vzdělávání obecně.

Relativně dobrá situace je mezi zaměstnanci všech vzdělávacích skupin. Podíl účasti na neformálním vzdělávání těchto skupin je pouze mírně pod průměrem EU. Je to způsobeno tím, že většina neformálního vzdělávání souvisí s nároky zaměstnavatele, eventuálně je i

výsledkem jeho přímé aktivity. Vzdělávání přímo související s profesním rozvojem na určité pracovní pozici dává jednotlivci zřetelnou konkrétní motivaci spojenou s buď s udržením zaměstnání nebo s kariérním nebo finančním postupem. Tyto závěry podporují i výsledky CVTS III (Eurostat, 2005), ze kterých vyplývá, že podíl podniků poskytujících vzdělávání zaměstnancům se v ČR v posledních letech velmi výrazně zvýšil.

6.3 OPATŘENÍ NA POMOC NEZAMĚSTNANÝM A SKUPINÁM OHROŽENÝM VYLOUČENÍM Z TRHU PRÁCE

Definice pojmu rizikových skupin: skupiny považované za rizikové pro účely politiky trhu práce jsou vymezeny zákonem o zaměstnanosti (č. 435/2004 Sb.). Jsou definovány jako osoby, které potřebují zvláštní pozornost vzhledem k jejich zdraví, věku, péči o dítě nebo z jiných vážných důvodů a zahrnují zejména:

- tělesně postižené osoby,
- osoby mladší 20 let,
- těhotné ženy, kojící matky a matky do devátého měsíce po porodu,
- osoby pečující o dítě mladší 15 let,
- osoby starší 50 let,
- osoby nezaměstnané po dobu delší než 5 měsíců,
- osoby, které potřebují zvláštní pomoc: osoby žijící v obtížných podmínkách nebo situaci, sociálně nepřizpůsobivé osoby, osoby po výkonu trestu.

Příležitosti dalšího odborného vzdělávání pro nezaměstnané a další osoby ohrožené vyloučením z trhu práce jsou zajišťovány jednak úřady práce nejčastěji cestou rekvalifikací a dále Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) formou projektů přímo určených pro ohrožené skupiny osob.

Poskytování rekvalifikací je upraveno zákonem č.435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti a příslušnou vyhláškou č. 519/2004 Sb., o rekvalifikacích. Neexistuje žádný právní nárok na rekvalifikaci. Účast na rekvalifikaci doporučují pracovníci úřadů práce osobám evidovaným těmito úřady. Rekvalifikace je poskytována na základě dohody mezi úřadem práce a nezaměstnaným nebo uchazečem o zaměstnání. Rekvalifikace se mohou účastnit tyto osoby:

- uchazeči o zaměstnání registrovaní na úřadech práce,
- lidé ohrožení ztrátou zaměstnání - zaměstnanci podniků, v kterých probíhá restrukturalizace,
- zájemci o zaměstnání (lidé, kteří chtějí změnit zaměstnání a zaevidují se za tím účelem na úřadu práce),
- ostatní žadatelé (ženy na mateřské dovolené, ženy v domácnosti, ostatní neaktivní osoby).

Východiskem pro zařazování osob do rekvalifikací jsou programy aktivní politiky zaměstnanosti na příslušný rok, které zpracovávají jednotlivé úřady práce a které odpovídají specifické situaci na regionálním trhu práce. Regionální úřady práce však při jejich sestavování musí respektovat (i) obecná pravidla stanovená zákonem o zaměstnanosti, (ii) objem prostředků, který jim byl na daný rok přidělen Ministerstvem práce a sociálních věcí, (iii) celostátní pokyny Ministerstva práce a sociálních věcí vycházející z celkové situace na pracovním trhu a určující, na které skupiny osob mají úřady práce přednostně zaměřit svoji aktivní politiku, tedy i rekvalifikace.

Od roku 2009 musí být rekvalifikační kurzy propojeny s Národní soustavou kvalifikací (NSK). Pokud je pro daný obor definována dílčí kvalifikace (viz kapitola 6.2.2), název a obsah kurzu musí být v souladu s tímto popisem a zkouška je organizována autorizovanou osobou v souladu s ustanoveními zákona o ověřování a uznávání výsledků dalšího odborného vzdělávání. Tím je zajištěno, že znalosti a dovednosti získané v průběhu rekvalifikačních kurzů mohou být uznány formálním osvědčením za předpokladu, že osoba získá všechny dílčí kvalifikace, které společně tvoří kvalifikaci úplnou. Podrobnější informace o procesu uznávání viz kapitola 6.2.

Úřady práce připravují zpravidla cílené projekty pro konkrétní skupiny osob nejčteněji zastoupených v jejich evidenci (např. pro osoby zdravotně postižené, osoby 50+, ženy po mateřské a rodičovské dovolené, dlouhodobě nezaměstnané, osoby s kumulovanými handicapem, mladistvé, apod.). Po úvodních společných kurzech pro celou cílovou skupinu je pak obsah a rozsah rekvalifikace vybrán na míru jednotlivých osob v závislosti na jejich dosavadní kvalifikaci, schopnostech, zkušenostech, zájmu o profesi, zdravotním stavu na jedné straně a situaci na trhu práce a struktuře volných pracovních míst v regionu.

Délka rekvalifikačních kurzů není stanovena. Většinou bývá od několika týdnů až po několik měsíců v závislosti na předmětu vzdělávání a počáteční úrovni znalostí rekvalifikovaných. Rekvalifikace je ukončena závěrečnou zkouškou a absolventi získávají celostátně platné osvědčení o rekvalifikaci. Rekvalifikační kurzy mohou poskytovat pouze subjekty akreditované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Akreditace podléhají vyhlášce č. 524/2004 Sb., o akreditaci zařízení. O akreditaci mohou požádat všichni poskytovatelé vzdělávání/odborné přípravy (školy, soukromí nebo veřejní poskytovatelé vzdělávání/odborné přípravy).

INDIVIDUÁLNÍ AKČNÍ PLÁNY (IAP)

Úřady práce využívají při práci s klienty tzv. Individuální akční plány na zvýšení možnosti jejich pracovního uplatnění. Zpracování IAP má oporu v zákonu o zaměstnanosti. IAP obsahuje především opatření a časový harmonogram jednotlivých kroků vedoucích ke zvýšení možnosti pracovního uplatnění, stanoví také práva a povinnosti uchazeče o zaměstnání a úřadu práce ve vztahu k nástupu do zaměstnání (tj. formy vzdělávání, úvodní školení, rozšíření dovedností, kurzy). V rámci úvodního pohovoru s odborným poradcem je posouzena kvalifikace uchazeče o zaměstnání a jeho/její schopnosti. Pokud má uchazeč o zaměstnání zájem o IAP, musí se aktivně podílet na jeho tvorbě a následně dodržovat jeho podmínky. Pokud stanovená pravidla nedodrží, může dojít k jeho vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání (tzn., že ztrácí nárok na dávky v nezaměstnanosti). Zpracování IAP je povinné v případě, že nezaměstnaný je v evidenci uchazečů o zaměstnání nepřetržitě déle než 5 měsíců.

REKVALIFIKACE ZAMĚSTNANCŮ

Rekvalifikace může být prováděna i u zaměstnavatele v zájmu dalšího pracovního uplatnění jeho zaměstnanců. Provádí se na základě dohody uzavřené mezi zaměstnavatelem a jeho zaměstnancem. Rekvalifikace zaměstnanců může být prováděna též na základě dohody

zaměstnavatele s úřadem práce. V tom případě mohou být zaměstnavateli nebo rekvalifikačnímu zařízení, které rekvalifikaci zaměstnanců zajišťuje, úřadem práce hrazeny náklady rekvalifikace a další náklady s ní spojené.

Podpora zaměstnanecké rekvalifikace se týká zejména zaměstnanců, kteří

- jsou ohroženi ztrátou zaměstnání z důvodů výrobních, technologických, organizačních a strukturálních změn,
- jsou ohroženi ztrátou zaměstnání a jejich zaměstnavatel souhlasí s úhradou finančního podílu na rekvalifikaci nezbytnou pro jejich nové nebo další pracovní uplatnění,
- byli přijati do pracovního poměru s podmínkou absolvovat rekvalifikaci pro nové nebo další vhodné zaměstnání,
- pro udržení svého pracovního místa potřebují svoji dosavadní kvalifikaci doplnit, příp. rozšířit o nové zkušenosti a dovednosti formou rekvalifikace,
- mají zájem v souladu se záměrem zaměstnavatele zvyšovat svoji odbornost pro udržení svého pracovního místa.

Rekvalifikace zaměstnanců se uskutečňuje v pracovní době a zaměstnanci přísluší náhrada mzdy ve výši průměrného výdělku. Mimo pracovní dobu se rekvalifikace uskutečňuje, jen pokud je to nezbytné vzhledem ke způsobu jejího zabezpečení.

PROTIKRIZOVÉ PROJEKTY MPSV

Od března 2009 mohou zaměstnavatelé podávat žádosti o zapojení do dvou typů nových projektů, které připravilo MPSV v rámci opatření proti dopadům ekonomické krize. Jsou hrazeny z ESF. V rámci grantového projektu **Školení je šance** a u individuálních projektů **Vzdělávejte se!** je možné získat finanční prostředky jak na školení zaměstnanců, tak i na náhradu mzdových nákladů zaměstnanců po dobu jejich účasti na školení. Míra podpory závisí na typu vzdělávání (všeobecné/specifické), na velikosti podniků a také na režimu veřejné podpory. Tyto projekty jsou součástí krizového balíčku vlády (viz také kapitola 3.2.2).

7. VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ V ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

7.1 TYPY UČITELSKÝCH A LEKTORSKÝCH POVOLÁNÍ V ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

7.1.1 UČITELSKÁ A LEKTORSKÁ POVOLÁNÍ V ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

Ve vzdělávacích institucích, které poskytují formální vzdělávání, tedy především ve školách, působí téměř výhradně učitelé. Lektoři, trenéři a další facilitátoři vzdělávání působí téměř výhradně ve vzdělávacích zařízeních dalšího vzdělávání. Speciální kategorií vzdělavatelů v počátečním odborném vzdělávání jsou tzv. instruktoři, kteří vedou výcvik žáků v podnicích, které mají za tímto účelem s odbornými školami smlouvy o poskytování odborného výcviku.

ZÁKLADNÍ ROZDĚLENÍ VZDĚLAVATELŮ V ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

HLAVNÍ TYPY VZDĚLAVATELŮ	ANGLICKÝ EKVIVALENT	POSKYTOVATEL ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVY
Učitelé odborných předmětů, učitelé odborného výcviku, učitelé odborné praxe	IVET TEACHERS	školy odborného vzdělávání a přípravy (ISCED 3, 4, 5)
Instruktoři	IVET TRAINERS	školy ve spolupráci s podniky (ISCED 3)
VYSOKOŠKOLŠTÍ UČITELÉ	HIGHER EDUCATION TEACHERS	vysoké školy
Lektoři v dalším odborném vzdělávání: lektoři, trenéři, koučové, mentori, facilitátoři, supervizoři	CVET TRAINERS: TRAINERS LECTURERS COACHES MENTORS FACILITATORS SUPERVISORS	Podniky, školící zařízení nebo nezávislí instruktoři (soukromé i veřejné instituce)
Učitelé v zařízeních pro další vzdělávání pedagogických pracovníků	CVET TEACHERS - TEACHERS AT INSTITUTIONS FOR THE FURTHER EDUCATION OF PEDAGOGICAL STAFF	Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků

ATRAKTIVITA PEDAGOGICKÝCH PROFESÍ

Povolání učitele v oblasti počátečního odborného vzdělávání je atraktivní zejména pro vysoce kvalifikované jedince v určitém oboru a zároveň v pedagogice, kteří preferují pestrou práci s mladými lidmi. Na druhé straně je toto povolání atraktivní i pro ty, kteří jsou sice kvalifikovaní, ale mají problém se úspěšně uplatnit ve své profesi, například kvůli zdravotním problémům nebo nedostatku podnikatelských kompetencí. Povolání vysokoškolského učitele je vysoce ceněno, je považováno za prestižní. Atraktivitu tohoto povolání snižuje průměrné finanční ohodnocení.

Povolání lektora v dalším odborném vzdělávání je všeobecně vnímáno jako atraktivní. Vysoký status tohoto povolání je ovlivněn statusem cílové skupiny, tedy dospělými. Převažuje mínění, že ten, kdo vzdělává v rámci profesního vzdělávání dospělé, je vysoce kvalifikovaný a uznávaný odborník. Tato vysoká prestiž se promítá do nadprůměrného finančního ohodnocení.

7.1.2 ODPOVĚDNÉ ORGÁNY

Za přípravné vzdělávání učitelů v počátečním odborném vzdělávání odpovídá stát, resp. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Za jejich další vzdělávání odpovídá MŠMT a orgány krajské samosprávy. Za vzdělávání vysokoškolských učitelů odpovídají jejich zaměstnavatelé, tedy vysoké školy. Za vzdělávání lektorů působících v dalším odborném vzdělávání odpovídají výhradně jejich zaměstnavatelé (vzdělávací firmy) či lektoři sami. Akreditaci vysokoškolským vzdělávacím programům, které vedou k získání titulu bakaláře nebo magistra, uděluje stát na základě doporučení tzv. Akreditační komise ČR. Akreditaci vzdělávacích programů pro získání kvalifikace k výuce, které nevedou k získání titulu bakaláře a magistra, uděluje stát na doporučení tzv. Akreditační komise pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Pro vzdělávací programy přípravného vzdělávání učitelů v počátečním odborném vzdělávání není stanoveno žádné rámcové kurikulum a tvorba kurikula je v rámci akademické svobody plně v kompetenci vysokých škol.

Kvalita přípravného i dalšího vzdělávání učitelů v počátečním odborném vzdělávání je formálně v kompetenci MŠMT, tato kontrola však fakticky neprobíhá. Kvalita vzdělávání lektorů v oblasti dalšího odborného vzdělávání nepodléhá kontrole žádného státního nebo regionálního orgánu.

Pedagogičtí pracovníci nemají žádnou oficiální profesní organizaci, která by reprezentovala jejich zájmy. Existují různé asociace, které sdružují organizace zaměstnávající učitele v počátečním odborném vzdělávání a lektory v dalším odborném vzdělávání, ale ty nemají všeobecný mandát k hodnocení kvality práce učitelů a lektorů nebo k zastupování jejich zájmů.

7.1.3 NEDÁVNÉ REFORMY VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ V ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ

V roce 2006 byl přijat zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího odborného vzdělávání, který dal legislativní základ pro definování kvalifikací v ČR. Od té doby sílí diskuse o zavedení profesního standardu pro učitele v počátečním odborném vzdělávání a lektory v dalším odborném vzdělávání. Očekává se, že tyto standardy by se v budoucnu měly stát základem pro tvorbu kurikula pro přípravu učitelů a lektorů a měly by umožňovat hodnocení úrovně kompetencí při získávání kvalifikace v rámci formálního vzdělávání i v rámci uznávání výsledků předchozího učení. Součástí aktuálně vedené diskuse jsou i návrhy na zavedení kariérového řádu pro učitele, který by byl provázán se systémem odměňování. Tato opatření by však znamenala významné navýšení výdajů ze státního rozpočtu, jejich realizace je zatím poměrně nejistá i proto, že v roce 2010 v parlamentních volbách zvítězila koncepce prosazující výrazné snížení výdajů ze státního rozpočtu. Návrh profesních standardů pro lektory dalšího vzdělávání je vytvářen již od roku 2009 v rámci projektu Koncept (viz kapitola 2.1), jehož cílem je vytvoření systémového prostředí pro další vzdělávání.

7.2 TYPY PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ V POČÁTEČNÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

7.2.1 TYPY PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ A FACILITÁTORŮ ODBORNÉ PŘÍPRAVY V OBLASTI POČÁTEČNÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

TYPY UČITELŮ V OBLASTI POČÁTEČNÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

TYPY UČITELŮ	ANGLICKÝ TERMÍN	MÍSTO VÝUKY / ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
<i>učitel odborných předmětů střední školy</i>	TEACHER OF VOCATIONAL SUBJECTS AT SECONDARY SCHOOL	střední odborné školy (SOŠ) (secondary technical schools); střední odborná učiliště (SOU) (secondary vocational schools)
<i>učitel praktického vyučování</i>	TEACHER OF PRACTICUM	střední odborné školy (SOŠ) (secondary technical schools)
<i>učitel odborného výcviku</i>	TEACHER OF VOCATIONAL TRAINING	střední odborná učiliště (SOU) (secondary vocational schools)
<i>učitel uměleckých odborných předmětů na střední odborné škole a konzervatoři</i>	TEACHER OF ARTISTIC SUBJECTS AT SECONDARY TECHNICAL SCHOOL AND CONSERVATORY	střední odborné školy (SOŠ) a konzervatoře (secondary technical schools and conservatories)
<i>učitel odborných předmětů na vyšší odborné škole</i>	TEACHER OF VOCATIONAL SUBJECTS AT TERTIARY PROFESSIONAL SCHOOL	vyšší odborné školy (VOŠ) (tertiary professional schools)
<i>učitel praktického vyučování a odborné praxe na vyšší odborné škole</i>	TEACHER OF PRACTICUM AND VOCATIONAL TRAINING AT TERTIARY PROFESSIONAL SCHOOL	vyšší odborné školy (VOŠ) (tertiary professional schools)
<i>učitel náboženství</i>	TEACHER OF RELIGION	všechny typy škol

7.2.2 PŘÍPRAVNÉ A DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ V POČÁTEČNÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

Pedagogická kvalifikace pro všechny kategorie učitelů v počátečním odborném vzdělávání a přípravě se skládá ze dvou částí - odborné a pedagogické. Učitelé by měli získat obě části pedagogické kvalifikace již v rámci přípravného vzdělávání.

V ČR existují dva modely přípravného vzdělávání pedagogických pracovníků:

Integrativní model je charakteristický pro přípravné vzdělávání učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů. V integrativním modelu jsou všechny prvky učitelské přípravy, tedy odborné předměty, pedagogicko-psychologické disciplíny a praxe, integrovány v jednom vzdělávacím programu. **Konsekutivní model** převládá v přípravném vzdělávání učitelů odborných předmětů. Student je nejprve připravován jako budoucí odborník ve zvoleném oboru a tomuto cíli odpovídá výběr učiva i zvolené formy a metody výuky. Po vykonání příslušných státních zkoušek se stává např. strojním, ekonomickým, chemickým, zemědělským či jiným inženýrem. Pokud se absolvent rozhodne pro učitelství, musí dále splnit podmínky tzv. pedagogické způsobilosti. Tu získá prostřednictvím **pedagogického studia**, které může probíhat souběžně s pregraduální přípravou v daném oboru nebo až po dokončení pregraduální přípravy.

Pedagogické studium není, s výjimkou souběžného studia, realizováno jako prezenční studium, posluchači při studiu již nejčastěji pracují jako učitelé odborných předmětů.

PŘÍPRAVNÉ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ ODBORNÝCH PŘEDMĚTŮ

Vzdělávání těchto učitelů probíhá převážně v rámci konsekutivního modelu; jenom výjimečně je jejich vzdělávání realizováno v rámci integrativního modelu.

PŘÍPRAVNÉ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ PRAKTICKÉHO VYUČOVÁNÍ A UČITELŮ ODBORNÉHO VÝCVIKU

Vzdělávání těchto pedagogických pracovníků probíhá pouze v rámci konsekutivního modelu.

PŘÍPRAVNÉ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ ODBORNÝCH PŘEDMĚTŮ NA VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH

Tito učitelé získávají odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu příslušného studijního oboru, který odpovídá charakteru všeobecného nebo odborného předmětu, který budou vyučovat.

PŘÍPRAVNÉ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ PRAKTICKÉHO VYUČOVÁNÍ A ODBORNÉHO VÝCVIKU NA VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH

Učitelé praktického vyučování a odborného výcviku plní podmínky odborné způsobilosti ukončením vysokoškolského studia nebo vyššího odborného studia nebo úplného středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou absolvováním akreditovaného vzdělávacího programu v příslušném oboru, který odpovídá charakteru vyučovaných předmětů.

PŘEDPOKLADY

Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje následující předpoklady (školský zákon):

- má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává;
- je bezúhonný;
- je zdravotně způsobilý; a
- prokázal znalost českého jazyka.

Neexistují žádné profesní ani kvalifikační standardy pro učitele v oblasti počátečního odborného vzdělávání a přípravy. Nejsou ani žádné speciální předpisy upravující požadavky pro přípravné vzdělávání těchto pedagogických pracovníků. Kurikulum přípravného vzdělávání zpracovává každá příslušná vysoká škola odpovídající za jeho realizaci. Kvalita vzdělávacích programů představuje jednu z hlavních částí hodnocení prováděného Akreditační komisí. Každý studijní program podléhá akreditaci, kterou uděluje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT).

DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ V POČÁTEČNÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících uvádí:

- Pedagogičtí pracovníci mají po dobu výkonu své pedagogické činnosti povinnost dalšího vzdělávání, kterým si obnovují, upevňují a doplňují kvalifikaci.
- Pedagogičtí pracovníci se mohou účastnit dalšího vzdělávání, kterým si zvyšují kvalifikaci.

- Ředitel školy organizuje další vzdělávání pedagogických pracovníků podle plánu dalšího vzdělávání.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků se uskutečňuje:

- a) na vysokých školách, v zařízeních dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a v jiných zařízeních na základě akreditace udělené MŠMT;
- b) samostudiem;
- c) dalším vzděláváním zdravotnických pracovníků podle zvláštního právního předpisu v případě učitelů zdravotnických studijních oborů.

Pro učitele odborného vzdělávání a přípravy je poměrně málo vzdělávacích programů ve srovnání učiteli všeobecně vzdělávacích předmětů.

INSTRUKTOŘI V POČÁTEČNÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

KATEGORIE	ANGLICKÝ TERMÍN	PRACOVISŤE	TYP VZDĚLÁVÁNÍ
<i>instruktor pro žáky středního odborného učiliště (SOU)</i>	<i>IVET Instructor</i>	podniky a organizace	pracovní zkušenosti

Praktický výcvik žáků středních odborných učilišť vedou přímo v podnicích tzv. instruktoři. Tito pracovníci jsou zaměstnanci podniku. Nábory instruktorů probíhá v podnicích na základě spolupráce mezi školou a tímto podnikem. Instruktor praktického výcviku není povolání jako takové, jedná se pouze o profesní roli.

Neexistuje žádný kvalifikační standard pro pozici instruktora praktického výcviku v počátečním odborném vzdělávání a přípravě. Není ani předepsaná žádná úroveň vzdělání potřebná pro výkon této pozice. Přípravné vzdělávání instruktorů není ani systematicky organizováno, některé školy svým instruktorům zajišťují krátká školení v pedagogických disciplínách.

Většina škol zajišťuje monitorování kvality instruktorů praktického výcviku prostřednictvím svých vybraných učitelů.

DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ INSTRUKTORŮ V POČÁTEČNÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ

Další odborné vzdělávání instruktorů působících v počátečním odborném vzdělávání je povinné v rámci podniku, kde jsou zaměstnaní a také pro odbornou kvalifikaci, kterou vyžaduje jejich profese, ale nikoli pro jejich instruktorské aktivity. Další odborné vzdělávání instruktorů je nepovinné.

7.3 TYPY PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ V DALŠÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

7.3.1 TYPY PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ A FACILITÁTORŮ ODBORNÉ PŘÍPRAVY V DALŠÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ

UČITELÉ V DALŠÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

Termín „učitel“ se v oblasti dalšího odborného vzdělávání a přípravy nepoužívá, vyskytuje se (téměř výhradně) v souvislosti s pedagogickým působením v rámci škol a školských zařízení (v oblasti počátečního odborného vzdělávání a přípravy).

LEKTOŘI V DALŠÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

PODKATEGORIE (NEFORMÁLNÍ KATEGORIZACE - TYTO KATEGORIE NEJSOU UPRAVENY PRÁVNÍMI PŘEDPISY)	ANGLICKÝ TERMÍN	MÍSTO VÝUKY/ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
<i>lektor - podnikatel (osoby samostatně výdělečně činné)</i>	TRAINER - ENTREPRENEUR (SELF-EMPLOYED PERSONS)	ve všech oblastech neformálního vzdělávání, marginálně i ve školách
<i>lektor - zaměstnanec</i>	TRAINER - EMPLOYEE	
<i>lektor - manažer, specialista</i>	MANGER AND EXPERT	
<i>lektor - dobrovolník</i>	TRAINER - VOLUNTEER	

- lektoři - podnikatelé jsou samostatně výdělečně činné osoby pracující na základě živnostenského oprávnění;
- lektoři - zaměstnanci: jejich pracovní činnost je převážně zaměřená na výuku a vzdělávání ve vzdělávacích zařízeních a podnicích;
- manažeři a specialisté jsou odborníci, kteří vykonávají vzdělávání v rámci svých profesních aktivit nebo jako dobrovolnou aktivitu;
- lektoři - dobrovolníci z neziskových organizací vykonávají veřejně prospěšnou činnost na základě principu dobrovolnosti.

Kromě výše uvedených klasifikací můžeme typy lektorů dělit také podle rolí na lektory, mentory, kouče, trenéry, supervizory a facilitátory apod.

Povolání lektora upravuje obchodní zákoník, je považováno za tzv. neregulované povolání, u kterého se nevyžaduje prokazování odborné ani jiné způsobilosti.

7.3.2 PŘÍPRAVNÉ A DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ V DALŠÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

PŘÍPRAVNÉ VZDĚLÁVÁNÍ LEKTORŮ A JINÝCH FACILITÁTORŮ UČENÍ V DALŠÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ

Neexistuje žádný formální profesní ani kvalifikační standard pro lektory v dalším odborném vzdělávání. Žádným způsobem nejsou regulovány ani požadavky pro jejich přípravné vzdělávání. Tato skutečnost otevírá legislativní prostor pro několik modelů přípravného vzdělávání:

- magisterské studijní programy zahrnující kvalifikaci lektora,
- bakalářské studijní programy zahrnující kvalifikaci lektora,
- studijní lektorské kurzy na vysokých školách,
- kurzy se zaměřením na lektorské dovednosti v zařízeních dalšího odborného vzdělávání.

Pro výkon činnosti lektora v oblasti dalšího odborného vzdělávání není předepsaný určitý stupeň vzdělání. Jednotlivá zařízení dalšího odborného vzdělávání definují své vlastní přijímací požadavky. Určité minimální požadavky jsou stanoveny pouze v případě, že lektor chce získat živnostenský list. Nicméně živnostenský list se nevztahuje k jeho vzdělání ani kvalifikaci.

Neexistuje formální profesní ani kvalifikační standard pro lektory působící v oblasti dalšího odborného vzdělávání a přípravy, z toho důvodu si každé vzdělávací zařízení dalšího odborného vzdělávání vytváří vlastní vzdělávací program.

Při výběru lektora se v první řadě hodnotí jeho profesní zdatnost, tj. jeho lektorské a komunikační dovednosti. Postupně dochází k rozvoji systému certifikace lektorů pro určité specifické účely. Standard kvalifikace lektorů je praktikován zejména ve výuce cizích jazyků, kdy mezinárodními certifikátům např. z angličtiny a němčiny pro účastníky musí odpovídat příslušná zkouška způsobilosti pro lektory. Jedním z dalších příkladů je Asociace institucí vzdělávání dospělých (AIVD), která pořádá lektorské kurzy, jejichž výstupem je certifikát.

DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ LEKTORŮ V OBLASTI DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVY

Další vzdělávání a profesní rozvoj lektorů působících v oblasti dalšího odborného vzdělávání se uskutečňuje v rámci vzdělávacího trhu a není nijak regulováno ani systematicky organizováno. Závisí na aktivitě každého lektora. Některá zařízení dalšího odborného vzdělávání mají vlastní politiku rozvoje lidských zdrojů financovanou ze zvláštního rozpočtu a zajišťují svým lektorům další odborné vzdělávání.

Vzdělávací trh lektorům nabízí poměrně velký výběr vzdělávacích kurzů a dalších příležitostí odborného rozvoje.

8.1 SYSTÉMY A MECHANISMY PŘEDVÍDÁNÍ KVALIFIKAČNÍCH POTŘEB (V ODVĚTVÍCH, POVOLÁNÍCH, ÚROVNI VZDĚLÁNÍ)

INSTITUCIONÁLNÍ RÁMEC

V České republice neexistuje ucelený systém předvídání kvalifikačních potřeb. Nicméně již několik let se rozvíjejí různé iniciativy výzkumných institucí zaměřené na vytvoření metodických postupů a jednotlivých nástrojů pro včasnou identifikaci kvalifikačních potřeb. Tento proces je zatím realizován převážně prostřednictvím individuálních projektů, které nejsou navzájem propojené a jejich výsledky nejsou běžně využívaným zdrojem informací. Projekty většinou zadávají Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT).

V současné době v ČR působí pouze několik institucí s dlouhodobějšími zkušenostmi v oblasti předvídání kvalifikačních potřeb, které jsou schopné řešit prognostické úkoly s časovým horizontem pěti a více let. Mezi instituce s největšími zkušenostmi patří především Národní vzdělávací fond - Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání (NVF-NOZV) a Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (VÚPSV). Jejich dlouhodobá spolupráce při zpracování projekcí a rozvoji metodiky je dobrým základem pro požadovaný prognostický systém.

Kromě toho existují projekty jiných institucí, které se přímo nevěnují předvídání kvalifikačních potřeb, avšak obsahují některé dílčí aktivity z této oblasti. Národní ústav odborného vzdělávání vytvořil Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA), který je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz>. V Moravskoslezském a v Libereckém kraji má ISA své regionální varianty. Pro potřeby ISA zpracovalo Středisko vzdělávací politiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy (SVP) analýzu vývoje kvalifikačních požadavků na pracovním trhu v ČR. Její část je věnovaná odhadu vývoje struktury pracovních míst a kvalifikačních požadavků v ČR do roku 2015/16.

Dílčí aktivity existují i na regionální úrovni a jsou zaměřené zejména na šetření potřeb zaměstnavatelů a na krátkodobé výhledy vývoje regionálního trhu práce. Pouze výjimečně mají tyto analýzy a odhady budoucího vývoje delší časový horizont ve vazbě na regionální strategii.

Významným zdrojem informací pro prognostické aktivity v ČR je zapojení českých odborníků do mezinárodní spolupráce v rámci sítě Skillnet, kterou zřídil Cedefop, a která je zaměřená na podporu předvídání kvalifikačních potřeb. Důležitá je i spolupráce při zpracování celoevropských projekcí kvalifikačních potřeb.

Nutnost propojit zatím oddělené aktivity a založit předvídání kvalifikačních potřeb na systematickém základě se dostala do popředí zájmu ministerstev teprve v posledních letech. V rámci Strategie celoživotního učení, která byla přijata vládou v roce 2007, bylo sladování nabídky vzdělávání s potřebami trhu práce a předvídání kvalifikačních potřeb definováno jako jedna z priorit (viz kapitola 2.1.1). V navazujícím Implementačním plánu Strategie celoživotního učení, který byl přijat vládou v roce 2008, byla odpovědnost za fungování systému předvídání kvalifikačních potřeb a za zajištění základních výstupů (projekcí a sektorových studií) svěřena MPSV. MŠMT odpovídá za přebírání, zpracování a využívání těchto informací pro potřeby sféry vzdělávání. Předpokládá se spolupráce i s ostatními ministerstvy.

V průběhu dalších několika let (pravděpodobně 2010-2012) by měl být vytvořen systém, který bude zajišťovat kromě vlastního vypracovávání prognóz a sektorových studií i rozvoj metodiky a nástrojů předvídání, zajišťování datových zdrojů, rozvoj odborného zázemí a pravidel institucionální spolupráce, kombinaci prognostických výsledků získávaných různými metodickými postupy, šíření a využití prognostických výstupů, zajištění trvalého financování, udržitelnost prognostických prací apod. Měl by umožnit propojení všech příslušných aktérů prognostického procesu na systematickém základě.

Jádro systému by mělo tvořit pracoviště nebo skupina pracovišť, která jsou schopna přímo a komplexně vykonávat klíčové aktivity předvídání (projekce, sektorové studie, analýzy, rozvoj metodik a nástrojů předvídání) a garantovat kvalitu výstupů. Důležitou součástí činnosti je i zpracovávání výstupů do srozumitelných informačních produktů a jejich šíření uživatelům. Je vhodné, aby činnost tohoto pracoviště (nebo skupiny pracovišť) byla usměrňována zástupci rozhodujících uživatelů výstupů (klíčová ministerstva, sociální partneři).

Mezi nejdůležitější institucionální vazby uvnitř systému předvídání patří vazby související se získáváním vstupních dat, se spoluprací při zpracování projekcí a sektorových studií a s ověřováním jejich výsledků. K hlavním partnerům pro tyto činnosti lze počítat MPSV, MŠMT, Ministerstvo financí (MF) a ostatní ministerstva, Svaz průmyslu a dopravy, výzkumné instituce zaměřené na problematiku zaměstnanosti a vzdělávání, sektorové rady, zaměstnavatele či zaměstnavatelské svazy, Český statistický úřad (ČSÚ) a Ústav pro informace ve vzdělávání (ÚIV). Navíc bude při zpracovávání sektorových studií využíván i specifický okruh vazeb a vztahů, jako spolupracovníci zde budou vystupovat nejčastěji nezávislí odborníci, externí konzultanti, zahraniční experti a poradenské firmy, které disponují specifickými znalostmi z příslušných sektorů.

Předvídání bude postupně zahrnovat i regionální úroveň. V jednotlivých regionech není situace k rozvíjení těchto činností stejně „zralá“. Lze očekávat, že v regionech, kde jsou již větší zkušenosti s analýzami a šetřeními kvalifikačních potřeb, bude snaha vytvářet pracoviště, která se budou předvídáním zabývat. Jejich vznik by měl být založen na vlastní iniciativě a podpořen ze strany regionálních orgánů a institucí. Tato pracoviště budou spolupracovat jednak navzájem, jednak s národním pracovištěm pro předvídání při výměně informací a rozpracovávání a ověřování projekcí z národní úrovně na regionální apod.

MŠMT v roce 2009 zahájilo projekt Koncept, jehož hlavním cílem je koncepční řešení oblasti dalšího vzdělávání (viz kapitola 2.1), v jeho rámci jsou mimo jiné navrhovány a ověřovány informační produkty o současných i budoucích kvalifikačních potřebách, které mohou být využívány v oblasti vzdělávání. MPSV připravilo také další projekt, který je spolufinancovaný Evropským sociálním fondem a umožní dokončení institucionálního rámce pro předvídání kvalifikačních potřeb a pro další již probíhající prognostické aktivity. Tento tříletý projekt má název Předvídání kvalifikačních potřeb trhu práce a byl zahájen v roce 2010.

MECHANISMY

V České republice jsou v rámci předvídání využívány především dva **metodické postupy**. Kvantitativní přístup reprezentuje matematický prognostický model ROA-CERGE, který je aplikován a rozvíjen ve spolupráci mezi Národním vzdělávacím fondem - Národní observatoří zaměstnanosti a vzdělávání, Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí a Cerge-EI. Tento model měří na národní úrovni napětí na trhu práce mezi nabídkou a poptávkou po kvalifikované práci pro definované širší vzdělanostní skupiny v pětiletém časovém horizontu. Model předvídá poptávku a nabídku na pracovním trhu zvláště pro 27 vzdělanostních a 30 profesních klastrů, porovnává je a určuje budoucí nedostatek nebo naopak přebytek na trhu práce. Hlavními výstupy modelu jsou: expanzní poptávka,

nahrazovací poptávka, substituční poptávka, Shift-share analýza, dva indikátory napětí na trhu práce IFLM (Indicator of Future Labour Market Prospects, indikátor budoucích vyhlídek na trhu práce) - a IFRP (Indicator of Future Recruitment Problems, indikátor budoucích vyhlídek při najímání) a koeficienty atraktivnosti studijních oborů. Všechny projekce se v současné době provádějí pouze na národní úrovni, ale v blízké budoucnosti se počítá s realizací projekcí na úrovni regionů.

Další rozvinutou metodou předvídání jsou pravidelné **sektorové studie** kvalifikačních potřeb vypracovávané minimálně pro následujících pět let podle OKEČ. Tyto studie jsou kvalitativní a umožňují vyvodit patřičné závěry a upravit vzdělávací programy v souladu s budoucími potřebami trhu práce. Umožňují podchytit vznik nových profesí či zásadní změny v obsahu stávajících. V českých podmínkách jsou tyto studie teprve v počáteční fázi, zatím byly vypracovány jenom tři. Tento typ studií zpracovává Národní vzdělávací fond - Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání ve spolupráci s experty na daný sektor. Výsledky sektorových studií jsou propojovány s výstupy z kvantitativního modelu ROA-Cerge pro získání kvantitativně kvalitativního pohledu na vývoj profesí a kvalifikačních nároků. Je plánováno zpracovávat alespoň dvě sektorové studie ročně a postupně naplňovat Informační databanku. Výsledné informace jsou v přehledné podobě prezentovány veřejnosti na webové stránce www.budoucnostprofesi.cz.

V souladu s výsledky kvantitativních a kvalitativních prognostických studií budou informační produkty dále rozpracovávány tak, aby splňovaly požadavky hlavních uživatelů (vzdělavatelů, karierních poradců, sektorových skupin). Pilotní informační produkty jsou v současné době vytvářeny v rámci projektu Koncept.

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA) podává aktuální informace o faktorech, které ovlivňují uplatnění absolventů (ekonomický vývoj, demografický vývoj, vývoj vzdělávacího systému, vývoj nezaměstnanosti absolventů, apod.). Odhad vývoje struktury pracovních míst a kvalifikačních požadavků v ČR do roku 2017 zpracovaný pro potřeby Informačního systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA) <http://www.infoabsolvent.cz> je založen na mezinárodním srovnání vývoje faktorů ovlivňujících zaměstnanost a profesně kvalifikační strukturu a na sledování projekcí kvalifikačních potřeb zpracovaných zahraničními výzkumnými pracovišti.

ÚLOHA ZAMĚSTNAVATELŮ

Zapojení zaměstnavatelů do předvídání kvalifikačních potřeb nemá formalizovanou podobu. Jednou z možností získávání názorů zaměstnavatelů na vývoj profesních nároků je jejich zastoupení v tzv. **sektorových radách**. Vznikají po britském vzoru od roku 2007 a doposud jich vzniklo dvacet. Jejich činnost je zatím v začátcích, zabývají se popisem současných kvalifikačních nároků profesí pro vznikající Národní soustavu povolání a Národní soustavu kvalifikací. Pro zjišťování kvalifikačních potřeb v delším časovém horizontu zatím nemají vytvořené metodické nástroje ani kapacitu.

Při zpracovávání **sektorových studií** jsou, jako jeden ze zdrojů expertních informací pro získávání všestranné znalosti stavu a očekávaných změn v sektoru, využívány názory významných zaměstnavatelů na proměny profesních nároků. S rozvojem systémového přístupu k předvídání kvalifikačních potřeb se předpokládá součinnost sektorových rad a zpracovatelů sektorových studií a vzájemná výměna informací.

Zaměstnavatelé rovněž bývají dotazováni v rámci **ad hoc průzkumů a šetření o kvalifikačních potřebách a očekávaném vývoji potřeby profesí**. Tyto průzkumy jsou vhodné pro zjišťování potřeb v nejbližší budoucnosti (max. 1-2 roky). Bývají zaměřené často jen regionálně a nejsou prováděné pravidelně. Při odhadování dlouhodobých trendů se neosvědčily.

PŘÍKLADY NEDÁVNO ZPRACOVANÝCH SEKTOROVÝCH STUDIÍ

Sektorové studie se obvykle vypracovávají na období 5-15 let (v závislosti na odvětví). Jsou prováděny na národní úrovni a zahrnují scénáře budoucího vývoje trendů v odvětví a dopad na lidské zdroje a kvalifikační potřeby. Výsledky studií se zaměřují na doporučení, jak řešit očekávaný nesoulad mezi nabídkou a poptávkou po profesích a dovednostech. Informace o výsledcích sektorových studií a o budoucích požadavcích na klíčové profese v těchto sektorech jsou prezentovány veřejnosti prostřednictvím webové stránky www.budoucnostprofesi.cz.

Prozatím byly vypracovány tři sektorové studie:

- **Analýza budoucích potřeb kvalifikované práce v sektoru Energetika (OKEČ 40) v horizontu 2007-2011** (zpracováno 2006, aktualizováno 2008)
- **Analýza budoucích potřeb kvalifikované práce v sektoru ICT služeb (IT odborníci ve všech odvětvích ekonomiky) v horizontu 2008-2020** (zpracováno 2008)
- **Budoucí potřeba kvalifikované práce v elektrotechnickém průmyslu (OKEČ 30-33) v horizontu 2008-2020** (zpracováno 2008)

Poslední dvě studie byly zaměřeny regionálně:

- **Zaměstnanost a trh práce v ICT službách a zhodnocení potenciálu jejich rozvoje ve vybraných krajích ČR**
- **Zaměstnanost a trh práce v elektrotechnickém průmyslu (OKEČ 30-33) a zhodnocení potenciálu jejich rozvoje ve vybraných krajích ČR**

Výstupy sektorové studie Analýza budoucích potřeb kvalifikované práce v sektoru Energetika byly využity při vypracování expertní studie Rámec pro dlouhodobou energetickou strategii České republiky (tato studie byla zadána českou vládou a vypracovala ji ad hoc expertní skupina vedená předsedou Akademie věd ČR).

V roce 2010 nechal Svaz průmyslu a dopravy v rámci projektu Posilování sociálního dialogu s důrazem na modernizaci institucí, rozvoj lidských zdrojů a rozvoj kvality služeb sociálních partnerů vypracovat studii Analýza vývoje vybraných odvětví ekonomiky. Sektorové studie byly vypracovány pro elektrotechnický průmysl, hutnictví a slévárství, chemický průmysl, papírenský průmysl, sklářský a keramický průmysl, strojírenský průmysl, pro odvětví výroby dopravních prostředků a zařízení. Veřejně přístupná je pouze souhrnná studie.

8.2 PŘIZPŮSOVÁNÍ NABÍDKY ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ KVALIFIKAČNÍM POTŘEBÁM

Aktuální potřeby trhu práce se promítají do obsahu kvalifikačních standardů. V souladu se zákonem o uznávání výsledků dalšího vzdělávání¹⁷ jsou (ve spolupráci s reprezentanty zaměstnavatelů a s dalšími partnery) vytvářeny standardy **dílčích i úplných kvalifikací**. Ty se po splnění zákonem předepsaných schvalovacích procesů stávají součástí Národní soustavy kvalifikací.

¹⁷ Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů.

Vytváří se společná výchozí databáze znalostí, dovedností a kompetencí ve vazbě na požadavky identifikované ve světě práce při vymezování a popisu povolání a menších jednotek práce. Obsah databáze ovlivňuje tvorbu kvalifikací a je společnou základnou pro Národní soustavu povolání (NSP) a Národní soustavu kvalifikací (NSK). Vzniká při postupném naplňování obou soustav, v němž klíčovou roli hrají zaměstnavatelé prostřednictvím odborníků v sektorových radách.

Pro vývoj kurikula počátečního (odborného) vzdělávání mají zásadní význam požadavky trhu práce, popisované v kvalifikačních standardech úplných kvalifikací. Od nich se odvíjí cíle a obsah odborné části **národního kurikula (rámcových vzdělávacích programů)**. Rámcové programy jsou v souladu se školským zákonem¹⁸ stanoveny pro všechny obory vzdělání na středoškolské úrovni a na jejich základě zpracovávají střední školy své vlastní **školní kurikula (školní vzdělávací programy)**. Tento mechanismus zajišťuje, že se aktuální požadavky trhu práce zohledňují ve všech programech počátečního vzdělávání. Celostátně na základě projekce požadavků kvalifikací do rámcových vzdělávacích programů, lokálně na základě mechanismů vytvářených školami při zpracovávání jejich vlastních školních vzdělávacích programů.

Programy dalšího (odborného) vzdělávání reagují přímo na požadavky stanovené na celostátní úrovni pro jednotlivá povolání a menší jednotky práce v Národní soustavě povolání nebo na požadavky stanovené schválenými standardy v Národní soustavě kvalifikací. Programy (vzdělávací moduly) mohou reagovat také na požadavky identifikované poskytovatelem dalšího vzdělávání na regionální či lokální úrovni - v tomto případě ovšem zpravidla bez založení možnosti získat celostátně platné osvědčení ve smyslu zákona o uznávání výsledku dalšího vzdělávání.

Dokončení Národní soustavy kvalifikací umožní nastavení přímých mechanismů reflektování požadavků trhu práce v programech přípravy učitelů. Aktuálně se pozornost soustřeďuje zejména na programy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků vytvářené s cílem podpořit přípravu na využívání nových nástrojů a přístupů.

Repertoár metod užívaných pro formalizované uznávání výsledků učení je zatím poměrně úzký a v podstatě obsahuje hlavně školské přístupy. Je třeba jej rozšířit o další přístupy a ty postupně ověřovat, vyhodnocovat a zvažovat možnost jejich implementace. Klíčový význam má postupné prosazování Společných evropských principů, stejně jako opatření na posílení kvality a srovnatelnosti procesů.

Pilotní ověřování, které proběhlo v rámci již realizovaného systémového projektu UNIV¹⁹ (viz Box v kapitole 6.2.2) Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, prokázalo, že kvalita procesu hodnocení a uznávání výsledků učení, a tedy i hodnověrnost jeho výsledků je mimo jiné závislá na kvalitě práce **průvodců a hodnotitelů**. Průvodcem je odborník, který kandidáta procesem hodnocení skutečně provádí - tedy jej vede, motivuje, ale nerozhoduje za něj. Hodnotitelem je odborník, který posoudí celkový výsledek kandidáta a rozhodne, zda mu bude či nebude přiznán požadovaný certifikát.

Dlouhodobým cílem je zajistit, aby příprava hodnotitelů probíhala podle předem stanoveného standardu, a aby kurzy vzdělávání hodnotitelů byly akreditovány.

¹⁸ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon).

¹⁹ Celým názvem: UNIV - uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení v sítích škol poskytujících vzdělávací služby pro dospělé.

Relevantní partneři - zejména zástupci zaměstnavatelů - jsou v České republice zapojeni do všech procesů od stanovování kvalifikačních požadavků povolání a popisu kvalifikací (včetně definování nových kvalifikací), přes vytváření a realizaci vzdělávacích programů, až po proces hodnocení a uznávání výsledků vzdělávání a učení.

V souvislosti s tím jsou sledovány a podporovány činnosti související s rozvojem a udržováním spolupráce se sociálními partnery. A to jak pro spolupráci stálou a institucionalizovanou (sektorové rady - pro kvalifikace a oborové skupiny - pro kurikula), tak pro ad hoc spolupráci vyvolanou potřebou zajištění kvality plnění úkolů v důležitých projektech.

Oborové skupiny existují a pracují na základě statutu schváleného MŠMT již více než deset let. Vznikly díky potřebě podpořit tvorbu takových vzdělávacích programů (**národního kurikula**), jejichž cíle a obsah jsou v souladu s požadavky trhu práce. Projekt oborových skupin podporuje, mimo jiné, úkoly spojené s monitorováním a hodnocením kvality odborného vzdělávání, s kurikulární reformou odborného vzdělávání a přípravy v ČR a přiřazování úrovní kvalifikací ke kvalifikacím Evropské soustavy kvalifikací. Sektorovou rovinu reprezentuje 25 oborových skupin složených z odborníků školských a z odborníků se znalostmi trhu práce a výkonu povolání. Svým zaměřením oborové skupiny pokrývají celé spektrum možného uplatnění absolventů středního odborného vzdělávání.

Sektorové rady jsou relativně novým typem subjektů působících na celostátní úrovni především v procesu vymezování povolání a kvalifikací, jsou vytvářeny jako reprezentace zaměstnavatelů v daném oboru. Koncept se začal rozvíjet v roce 2006 (v systémovém projektu MŠMT nazvaném NSK - viz box v kapitole 6.2.2). Následnou fází projektu realizovalo MPSV v letech 2007 a 2008. Jeho rozvoj je v současnosti podporován projektem NSK2 s potenciálem postupného dokončení sítě sektorových rad, která bude plně pokrývat potřeby národního hospodářství.

V České republice se sektorové studie na pravidelné a systémové bázi zatím nevytvářejí. Kromě sektorových studií uváděných v kapitole 8.1, vznikaly dílčí studie ve dvou vlnách (v letech 2000 a 2005) v rámci projektu oborových skupin podporovaném MŠMT. V cílovém stavu by sektorové studie měly být jedním z informačních zdrojů pro vytváření profesních standardů.

V České republice je legislativně zakotveno vytváření tří typů standardů, což je plně v souladu s evropským konceptem celoživotního učení:

PROFESNÍ STANDARDY	VZDĚLÁVACÍ STANDARDY	HODNOTÍCÍ STANDARDY
v podobě tzv. kvalifikačních standardů podle zákona č. 179/2006 Sb.	v podobě tzv. rámcových vzdělávacích programů jako kurikulárních standardů podle zákona č. 561/2004 Sb.	v podobě tzv. hodnotících standardů podle zákona č. 179/2006 Sb.

Na základě vstupních studií jsou v sektorových radách vypracovány popisy povolání, které mají charakter „profesních standardů“. Ty jsou následně východiskem pro tvorbu kvalifikačních standardů.

Vzdělávací standardy ve formě **rámcových vzdělávacích programů** reflektují, zejména v odborné, kvalifikační složce to, co je obsahem standardů kvalifikačních.

Do procesu tvorby „ profesních standardů“ jsou zapojeny sektorové rady, proces tvorby kurikulárních standardů je podpořen aktivitami oborových skupin.

9. PORADENSTVÍ V OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ, VOLBY POVOLÁNÍ A PROFESNÍHO ROZVOJE

9.1 STRATEGIE A POSKYTOVÁNÍ

V současné době jsou služby kariérového poradenství poskytovány v rámci dvou paralelních systémů. První z nich je součástí rezortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), druhý rezortu Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV). Oba ovšem mají společný cíl a tím je poskytování služeb, které mají přispívat k optimalizaci rozhodování o výběru profesní orientace.

Služby kariérového poradenství poskytované ve školách a školských poradenských zařízeních v působnosti rezortu MŠMT jsou orientovány především na pomoc při řešení otázek a problémů, se kterými se děti a mládež potýkají v průběhu svého studia, při úvahách o změně či výběru dalšího vzdělávání.

Systém poradenských služeb v rámci rezortu MPSV - Správy služeb zaměstnanosti se zaměřuje především na řešení situací spojených s přechodem ze vzdělávání do světa práce, na podporu uchazečů o zaměstnání při hledání pracovního uplatnění a zvyšování jejich uplatnitelnosti na trhu práce prostřednictvím rekvalifikací.

Oba tyto systémy jsou doplněny poradenskými službami, které poskytuje řada **dalších poskytovatelů**, zejména soukromí poskytovatelé, zaměstnavatelské svazy a poradenské subjekty, které spadají do působnosti Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO), ale i další instituce.

Významnou roli hraje **Národní informační středisko pro poradenství (NISP)**, které je součástí celoevropské sítě Euroguidance působící v rámci evropského programu Leonardo da Vinci. Jedním z hlavních cílů NISP je podpora evropského rozměru spolupráce v oblasti poradenství. Přispívá také k rozšíření spolupráce mezi jednotlivými poradenskými systémy na národní úrovni.

Středisko podpory poradenských služeb působící v rámci Národního vzdělávacího fondu (NVF) se zabývá sledováním vývoje poradenských služeb v působnosti MPSV a rozvojem těchto služeb v oblasti dalšího profesního vzdělávání.

V roce 2004 byl v rezortu MŠMT zpracován návrh **národní politiky** rozvoje kariérového poradenství. Úloha kariérového poradenství je zde vnímána v kontextu principu celoživotního učení jako významný nástroj strategie rozvoje lidských zdrojů a nástroj se zásadním potenciálem v oblasti prevence nezaměstnanosti.

Práce na strategických dokumentech čerpají ze zkušeností získaných při kontaktních návštěvách sociálních partnerů ze zemí EU, výsledků různých průzkumů prováděných mezi učiteli v rámci systémových projektů UNIV (viz box v kapitole 6.2.2) a VIP Kariéra, a závěrů diskusí vedených v **Národním poradenském fóru**.

Systémový projekt VIP Kariéra představoval významnou iniciativu zaměřenou na vysoce kvalitní kariérové a pedagogicko-psychologické poradenství jak v rámci počátečního vzdělávání, tak i celoživotního učení. Tento projekt byl financován z Evropského sociálního fondu a ze státního rozpočtu ČR. Realizátory projektu byly Institut pedagogicko-psychologického poradenství a Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV).

Hlavním cílem projektu bylo vytvoření a podpora poradenských kanceláří ve školách, které by pro učitele i žáky zajišťovaly poradenské služby psychologů a speciálních pedagogů. Od roku 2007 je možné využívat Informační systém o úspěšnosti absolventů na trhu práce (www.infoabsolvent.cz). Tento systém shromažďuje informace nezbytné pro profesní

rozhodování (žáků, studentů a dospělých) a úspěšnost absolventů na trhu práce. Důležitou součástí tohoto projektu bylo další vzdělávání učitelů a vzdělavatelů formou e-learningu a denního studia. Projekt VIP Kariéra skončil v roce 2009. Informační systém www.infoabsolvent.cz nadále funguje a OECD ho ohodnotila jako velice přínosný.

V roce 2009 byl zahájen projekt Rozvoj školních poradenských pracovišť - vzdělávání, informace, poradenství II (RŠPP-VIP II). Projekt je kofinancován z ESF a spravuje ho MŠMT ve spolupráci s partnerem projektu - Institutem pedagogicko-psychologického poradenství (IPPP ČR). Hlavním cílem školních poradenských pracovišť je poskytovat poradenské služby studentům a učitelům ve školách; tyto služby jsou zaměřeny na práci s riziky, která by mohla mít vliv na průběh studia a osobní kariéry studentů.

V roce 2009 byl vytvořen navazující projekt VIP Kariéra II - KP. Hlavním cílem tohoto projektu je rozšíření, racionalizace a další zlepšení informační, vzdělávací a metodologické podpory kariérového poradenství a vzdělávání ve školách a jeho propojení s poradenstvím v oblasti celoživotního vzdělávání. Další část projektu spočívá v úkolu zlepšit systém ISA (Informační systém o úspěšnosti absolventů na trhu práce - www.infoabsolvent.cz) a zajistit bezpečný provoz e-learningového vzdělávání kariérních poradců - eKariéra.

V roce 2009 byl také zahájen projekt UNIV II - Kraje; jeho cílem je transformace středních (především středních odborných) škol na otevřené instituce, centra celoživotního učení, která budou aktivně naplňovat koncepci celoživotního vzdělávání. Tato centra sdružená do sítě budou poskytovat vedle své tradiční výuky i širokou nabídku dalšího profesního vzdělávání. Jedna část projektu spočívá v podpoře rozšiřování vybraných odborných kompetencí učitelů ze zapojených škol s cílem připravit je na práci s dospělými a na působení v centrech celoživotního učení. Za tímto účelem se budou konat vzdělávací semináře zaměřené na tyto oblasti. (Viz box v kapitole 6.2.2).

PORADENSKÝ SYSTÉM V PŮSOBNOSTI MŠMT

Na současném systému kariérového poradenství v působnosti MŠMT se podílejí následující subjekty: rezortní útvary MŠMT, školy a školská poradenská zařízení.

Rezortní útvary MŠMT mají zejména koncepční, metodické a koordinační úkoly v oblasti rozvoje školské soustavy, tedy i v oblasti kariérového poradenství. Z hlediska rozvoje kariérového poradenství je klíčová úloha **Institutu pedagogicko-psychologického poradenství (IPPP)**, jehož hlavními úkoly jsou zejména koordinace systému poradenských služeb ve školství a péče o kvalitu a efektivitu jejich poskytování. Institut rovněž zabezpečuje vzdělávání specificky zaměřené na problematiku poskytování poradenských služeb, zabývá se tvorbou a zaváděním nových metod psychologické, speciálně pedagogické a pedagogické diagnostiky. **Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV)** se vedle tvorby koncepce odborného vzdělávání a strategie jejího uskutečňování zaměřuje i na výzkumnou, metodickou a informační činnost v oblasti kariérového poradenství a na podporu výuky úvodu do světa práce. Součástí ústavu je **Centrum kariérového poradenství** poskytující informace o vzdělávací nabídce středního a vyššího odborného školství a o studijních a učebních oborech středních škol. NÚOV rovněž pracuje na tvorbě integrovaného informačního systému o uplatňování absolventů škol ISA a zprostředkovává různým skupinám uživatelů informace o situaci na trhu práce a uplatnitelnosti absolventů škol.

Ve školách jsou koordinátory poradenských služeb **výchovní poradci**. Ze zákona jejich pracovní pozici zřizují všechny základní i střední školy. Jsou zároveň učiteli. Učitelům-výchovným poradcům se podle počtu žáků na škole snižuje míra přímé vyučovací činnosti. Jsou metodicky vedeni příslušnou pedagogicko-psychologickou poradnou a ve spolupráci s ostatními učiteli, ředitelem školy, rodiči a specializovanými poradenskými pracovišti plní

poradenské úkoly v oblasti vzdělávání, výchovy a podpory profesní orientace žáků. Na školách dále působí **školní metodik** prevence sociálně-patologických jevů a mohou tam také působit **školní psychologové** a **školní speciální pedagogové**.

Počínaje školním rokem 2000/2001 bylo do vzdělávacích programů středních škol zařazeno učivo **úvodu do světa práce** a školy na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání začaly vyučovat předmět **výchova k volbě povolání**.

Na poradenské služby poskytované ve školách navazuje činnost **školských poradenských zařízení** - pedagogicko-psychologických poraden, speciálně pedagogických center, středisek výchovné péče a informačních středisek pro mládež.

Pedagogicko-psychologické poradny jsou umístěny ve všech okresech a poskytují poradenství v případech studijních a psychologických problémů a problémů s chováním u žáků a studentů. Hlavní náplní jejich činnosti je přímá práce s dětmi, žáky a jejich rodiči, a to jak formou individuální péče, tak formou skupinové práce s dětmi a žáky. Kariérové poradenství poskytované těmito poradnami vychází z pedagogicko-psychologické diagnostiky schopností, osobnostních charakteristik, zájmů a dalších individuálních předpokladů žáků.

Speciálně pedagogická centra poskytují poradenství cílové skupině dětí a mládeže se zrakovým, sluchovým, tělesným a mentálním nebo kombinovaným postižením a poruchami komunikace.

Střediska výchovné péče poskytují služby kariérového poradenství jako součást preventivně výchovné péče o děti a mládež s rizikem či projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji.

Informační centra pro mládež shromažďují vyčerpávající informace o vzdělávacích možnostech pro všechny věkové kategorie; tvoří asociaci informačních a poradenských center pro mládež.

PORADENSKÝ SYSTÉM V PŮSOBNOSTI MPSV

V resortu MPSV se poskytování služeb kariérového poradenství začalo systematicky rozvíjet až od počátku 90. let, kdy byly nově zřizovány úřady práce. Nadřízeným orgánem úřadů práce je MPSV - Správa služeb zaměstnanosti. Úřady práce poskytují všem občanům poradenské služby spojené s hledáním a zprostředkováním zaměstnání, s volbou nebo změnou povolání, s odbornou výchovou, rekvalifikacemi a s pracovní právní problematikou. Celkem bylo zřízeno 77 úřadů práce (v každém bývalém okresním městě), 182 poboček - tedy 259 kontaktních míst pro klienty.

Veškerou **poradenskou činnost** na úřadech práce je možno dělit na:

- **základní** - prolínající se všemi činnostmi ÚP, při kterých dochází k vzájemnému kontaktu klienta a pracovníka ÚP;
- **odbornou** - realizuje se převážně v Informačních a poradenských střediscích ÚP a jde o poradenské služby související s volbou a změnou povolání;
- **specializační** - posuzuje přiměřenost pracovní dráhy pro konkrétního jedince z hlediska jeho schopností, potřeb, cílů a celkové orientace, včetně osobního zázemí a zdravotního stavu. Realizuje se prostřednictvím odborných poradců, psychologů a sítě bilančně-diagnostických pracovišť.

Informační a poradenské středisko je zřízeno u každého úřadu práce a slouží především pro pomoc při volbě profesní orientace mládeže a dospělých. K tomuto účelu je zde široká škála informačních materiálů a médií určená převážně k „samoobslužnému“ prohlížení klienty (zejména popisy povolání a příručky o vzdělávací nabídce). V každém IPS také působí poradce pro volbu povolání, připravený věnovat se každému klientovi.

V roce 2000 vznikla základní síť **bilančně diagnostických pracovišť** úřadů práce a to na těch úřadech práce, které již obdobné psychologické služby průběžně vykonávaly v rámci specializovaného poradenství.

Po vstupu České republiky do EU začala v rámci úřadů práce fungovat také **informační a poradenská síť EURES**, kam se může obrátit každý občan, který má zájem pracovat v jiné členské zemi. EURES poradci poskytnou zájemci individuální poradenství a služby podle jeho požadavků.

9.2 CÍLOVÉ SKUPINY A FORMY POSKYTOVÁNÍ KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ

SLUŽBY PRO MLÁDEŽ

Současný stav je výsledkem postupného vývoje školského poradenského systému, jehož hlavní dlouhodobou prioritou bylo předcházení výchovným a studijním problémům dětí a mládeže a jejich odstraňování. K nejčastějším metodám poskytování kariérového poradenství na základních a středních školách patří individuální a skupinové poradenství. Kromě toho žáci mohou navštěvovat nejrůznější veletrhy vzdělávacích příležitostí, dny otevřených dveří na školách, burzy práce aj. K dispozici je jim at' už ve školách, příp. ve specializovaných poradenských pracovištích řada **dalších informačních zdrojů**.

CÍLOVÁ SKUPINA	PRIORITY ODBORNÉ PÉČE
ŽÁCI ZÁKLADNÍCH ŠKOL	<ul style="list-style-type: none"> • komplexní diagnostika vývojových poruch učení, také při nejružnějších vzdělávacích nebo výchovných problémech, • individuální i skupinová vyšetření profesní orientace s následnými individuálními konzultacemi, • sociometrická vyšetření školních kolektivů, • prevence sociálně-patologických jevů a předčasných odchodů ze vzdělávání, • v odůvodněných případech navazuje na stanovení diagnózy intervenční činnost (především individuální psychoterapie)
STUDENTI STŘEDNÍCH A VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOL	<ul style="list-style-type: none"> • testování studijních předpokladů a pomoc při studijní i profesní orientaci, prevence předčasných odchodů ze vzdělávání, • prevence sociálně-patologických jevů
STUDENTI VYSOKÝCH ŠKOL	<ul style="list-style-type: none"> • pedagogicko-psychologické služby, poradenství v otázkách volby vzdělávací a profesní dráhy

SLUŽBY PRO DOSPĚLÉ

Poskytování poradenských služeb pro dospělé primárně spadá do působnosti rezortu Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV). V rezortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) není poradenství dospělým v podstatě poskytováno. Výjimku představují poradenská centra některých rezortních ústavů MŠMT (Centrum kariérového poradenství NÚOV; Zákaznické a informační centrum ÚIV, Centrum pro studium vysokého školství), kde se lze informovat i o možnostech dalšího vzdělávání.

V rezortu MPSV poskytují dospělým klientům, stejně jako mládeži, své služby úřady práce, zejména oddělení zprostředkování, poradenství a rekvalifikací, **informační a poradenská střediska**, job cluby a **centra bilanční diagnostiky**. V rámci politiky zaměstnanosti MPSV jsou hlavní cílovou skupinou těchto poraden tzv. uchazeči o práci. Další kategorií jsou tzv. zájemci o práci (kteří zaměstnání mají, ale z různých důvodů je chtějí změnit, nebo jim hrozí ztráta zaměstnání), významnou kategorií jsou také absolventi škol (do dvou let po úspěšném absolvování školy libovolného stupně). Dále je pozornost věnována kategoriím občanů, kteří mají vstup na trh práce z nějakého důvodu ztížený (např. zdravotně postižení, příslušníci etnických minorit, občané v předdůchodovém věku apod.).

K dispozici je dospělým také celá řada informačních zdrojů na Internetu. Mezi systémy rozvíjené se státní podporou patří např. databáze dalšího vzdělávání DAT (www.dat.cz), Integrovaný systém typových pozic (ISTP) - obsahující komplexní informace o povoláních a požadavcích na ně (včetně možností analýzy způsobilosti klienta - www.istp.cz), rejstřík škol (www.uiv.cz; www.nuov.cz) a další. Dostupné jsou také systémy realizované na komerční bázi. Poradenské služby většinou pouze pro dospělé klienty poskytují také soukromé poradenské společnosti (např. personální agentury).

Existují také neziskové organizace, které se kromě jiného zaměřují i na poskytování poradenských služeb migrantům - např. META (Sdružení pro příležitosti mladých migrantů -

www.meta-os.cz, Centrum pro integraci cizinců - www.cicpraha.org, Poradna pro uprchlíky - www.migrace.com aj.).

9.3 PERSONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ SLUŽEB KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ

KATEGORIE ZAMĚSTNANCŮ PRACUJÍCÍCH VE SLUŽBÁCH KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ

ŠKOLY NA ÚROVNI ISCED 2 A 3	VÝCHOVNÍ PORADCI ŠKOLNÍ PSYCHOLOGOVÉ UČITELÉ VYUČUJÍCÍ VÝCHOVU K VOLBĚ POVOLÁNÍ A ÚVOD DO SVĚTA PRÁCE
PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADNY (PPP) SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ CENTRA (SPC)	psychologové speciální pedagogové
INFORMAČNÍ A PORADENSKÁ STŘEDISKA VŠ	odborní poradci
ÚŘADY PRÁCE (ODBORY PORADENSTVÍ A ZPROSTŘEDKOVÁNÍ)	zprostředkovatelé odborní poradci
INFORMAČNÍ A PORADENSKÁ STŘEDISKA (IPS)	odborní poradci
STŘEDISKA BILANČNÍ DIAGNOSTIKY	psychologové odborní poradci
PERSONÁLNÍ AGENTURY, REGIONÁLNÍ PORADENSKÁ A INFORMAČNÍ CENTRA (RPIC) A DALŠÍ	zpravidla soukromé subjekty, jejichž struktury a personální obsazení mohou být různé

ZÁKLADNÍ KVALIFIKAČNÍ PŘEDPOKLADY PRO VÝKON PROFESNÍCH ČINNOSTÍ JEDNOTLIVÝCH PORADENSKÝCH PRACOVNÍKŮ - PODLE SMĚNIC MŠMT

- **Výchovný poradce** - je zároveň učitel, vysokoškolské vzdělání magisterského stupně je doplněno postgraduálním kvalifikačním studiem výchovného poradenství na vysoké škole. V současné době se ukazuje žádoucí, aby si výchovní poradci doplnili vzdělání v oblasti kariérového poradenství (řada jich tak již učinila), které dostatečně reflektuje nové nároky kladené na proces volby povolání.
- **Školní psycholog** - získává kvalifikaci čtyř-semestrálním postgraduálním studiem (uvažuje se, že tento vzdělávací program bude součástí pregraduální přípravy). Poradenské psychologické služby smí vykonávat jen pracovník s ukončeným vysokoškolským vzděláním v oboru psychologie nebo pedagogika-psychologie. Samostatně provádět diagnostické a intervenční (terapeutické) činnosti smí jen pracovník s poradenskou praxí ve školství v délce alespoň 1 rok.
- **Psycholog** - získává kvalifikaci absolvováním magisterského studia na pedagogických nebo filozofických fakultách v akreditovaných studijních programech.
- **Speciální pedagog** - získává kvalifikaci absolvováním vysokoškolského vzdělání magisterského stupně na pedagogických fakultách s oborovou specializací. Samostatně provádět diagnostické a intervenční činnosti může jen pracovník s poradenskou praxí ve školství v délce alespoň 1 roku.

- **Učitel výchovy k volbě povolání / úvodu do světa práce** - je zároveň učitel s aprobací v jiných předmětech; studium tohoto zaměření doposud nebylo zařazeno do pregraduální přípravy budoucích pedagogů. Na podporu výuky těchto předmětů jsou organizovány zvláštní kurzy a vydávány metodické pomůcky.

V rámci dalšího vzdělávání těchto pracovníků se pořádají různé tematicky zaměřené semináře, organizované Institutem pedagogicko-psychologického poradenství, pedagogicko-psychologickými poradnami, úřady práce či pedagogickými centry apod. Záměrem, který vyplývá z Národní politiky rozvoje kariérového poradenství, je, mimo jiné, také zpracování profesních standardů výchovného-kariérového poradce a ověření koncepce odborné přípravy těchto poradců v programech negraduálního studia a celoživotního vzdělávání.

Základní kvalifikační předpoklady pro výkon profesních činností jednotlivých poradenských pracovníků (podle směrnic MPSV)

Koncepce vzdělávání těchto poradenských pracovníků na úřadech práce vychází z modulového způsobu vzdělávání, který předpokládá tři úrovně vzdělávání:

- **vstupní** - vede k osvojení společného základu (základní sociálně-psychologický výcvik; právní minimum, základní orientace v problematice služeb zaměstnanosti);
- **funkční** - vede k osvojení znalostí a dovedností potřebných pro výkon konkrétní pozice - v tomto případě poradce;
- **specializační** - vede k získání znalostí a dovedností umožňujících další profesní rozvoj a zvyšování kvality poskytovaných služeb.

10.1 FINANCOVÁNÍ POČÁTEČNÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVY

VEŘEJNÉ STŘEDNÍ ODBORNÉ ŠKOLY (ISCED 3C, 3A) A TERCIÁRNÍ ODBORNÉ ŠKOLSTVÍ (ISCED 5B)

Systém financování počátečního odborného vzdělávání se odvíjí od systému státní správy a samosprávy ve školství a od toho, zda se jedná o veřejnou nebo soukromou školu. V souvislosti s decentralizací veřejné správy a s posílením územní samosprávy byly v roce 2001 převedeny zřizovatelské funkce středního školství (střední odborná učiliště - SOU, ISCED 3C, střední odborné školy - SOŠ, ISCED 3A) a vyšších odborných škol (VOŠ, ISCED 5B) na kraje (krajské úřady). Kraje jsou zřizovateli přibližně 80 % středních odborných učilišť a středních odborných škol a 65 % vyšších odborných škol. Systém financování počátečního odborného vzdělávání je od roku 2003 stabilní.

Zodpovědnost za financování je rozdělena mezi zřizovatele a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) - viz Schéma finančních toků ve středním odborném vzdělávání, Schéma finančních toků ve vyšších odborných školách (viz níže). Financování středních odborných škol a vyšších odborných škol se řídí školským zákonem.

Příjmy školské právnické osoby jsou stanoveny školským zákonem v následující struktuře:

- finanční prostředky ze státního rozpočtu;
- finanční prostředky z rozpočtů územních samosprávných celků;
- příjmy z hlavní činnosti a doplňkových aktivit;
- finanční prostředky přijaté od zřizovatele;
- úplata za vzdělávání a školské služby;
- příjmy z majetku ve vlastnictví školské právnické osoby;
- dary a dědictví.

U **veřejných škol** zřizovaných kraji jsou výdaje hrazeny jednak ze státního rozpočtu, z kapitoly Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a jednak z rozpočtu příslušného kraje. Z prostředků **státního rozpočtu** jsou školám přidělovány finanční prostředky na úhradu přímých neinvestičních výdajů, tj.:

- mzdy a platy (včetně sociálního a zdravotního pojištění, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti),
- další výdaje neinvestiční povahy (učební pomůcky, učebnice, další vzdělávání pedagogických pracovníků).

Z prostředků **krajských rozpočtů** jsou školám přidělovány prostředky na úhradu provozních výdajů a investičních výdajů. V případě, že je zřizovatelem školy obec, jsou její provozní a investiční výdaje hrazeny z rozpočtu obce. Obec může na základě svých priorit a finanční situace přispívat školám zřízeným v jejich územním obvodu na úhradu jakýchkoli nákladů. V případě škol zřizovaných ministerstvem jsou výdaje spojené se zabezpečením výuky, provozu školy i investiční náklady hrazené z rozpočtu ministerstva.

Financování z veřejných rozpočtů, na které mají školy nárok, je založeno na normativech. **Republikové normativy** stanoví MŠMT jako výši výdajů na vzdělávání a školské služby připadající na jednoho žáka/studenta na kalendářní rok. Normativ na jednoho žáka/studenta je závislý na typu školy (SOU, SOŠ, VOŠ), a na oboru vzdělání. Prostředky se poskytují podle skutečného počtu žáků/studentů, nejvýše však do ministerstvem povoleného počtu žáků/studentů. Finanční prostředky jsou poskytovány formou dotace do rozpočtu kraje, a to na zvláštní účet.

Kraj stanovuje tzv. **krajské normativy**, prostřednictvím kterých rozepisuje celkový objem prostředků získaných ze státního rozpočtu na jednotlivé školy v kraji. Při stanovování krajských normativů vychází kraj zejména z

- dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v kraji;
- z rámcových vzdělávacích programů (RVP);
- z rozsahu přímé výuky;
- naplněnosti tříd.

Kraj musí postupovat podle metodiky zpracované MŠMT. Výše krajských stejně jako republikových normativů je zveřejňována.

Ze státního rozpočtu mohou být dále školám poskytovány prostředky **na rozvojové programy**. Náplň a cíle těchto programů vyhláší MŠMT na daný rozpočtový rok. Některé programy mohou trvat i několik let. Kromě toho mohou být individuální dotace přiděleny v průběhu procesu schvalování státního rozpočtu parlamentem, obvykle jsou určeny na pokrytí investičních výdajů.

Soukromé prostředky představují pouze velmi omezený zdroj financování veřejného středního odborného školství. Jde jednak o příjmy, které získává škola z pronájmu svého majetku, z poskytování služeb za úplatu nebo z doplňkové hospodářské činnosti. Tyto aktivity může škola realizovat pouze tehdy, pokud tím nedojde k narušení její hlavní funkce. Škola může přijímat dary od jednotlivců i od firem. Soukromé prostředky od **jednotlivců** jsou vynakládány zejména na nákup učebnic a učebních pomůcek, které nejsou poskytovány zdarma.

SOUKROMÉ STŘEDNÍ ODBORNÉ ŠKOLY (ISCED 3C, 3A) A VYŠŠÍ ODBORNÉ ŠKOLY (ISCED 5B)

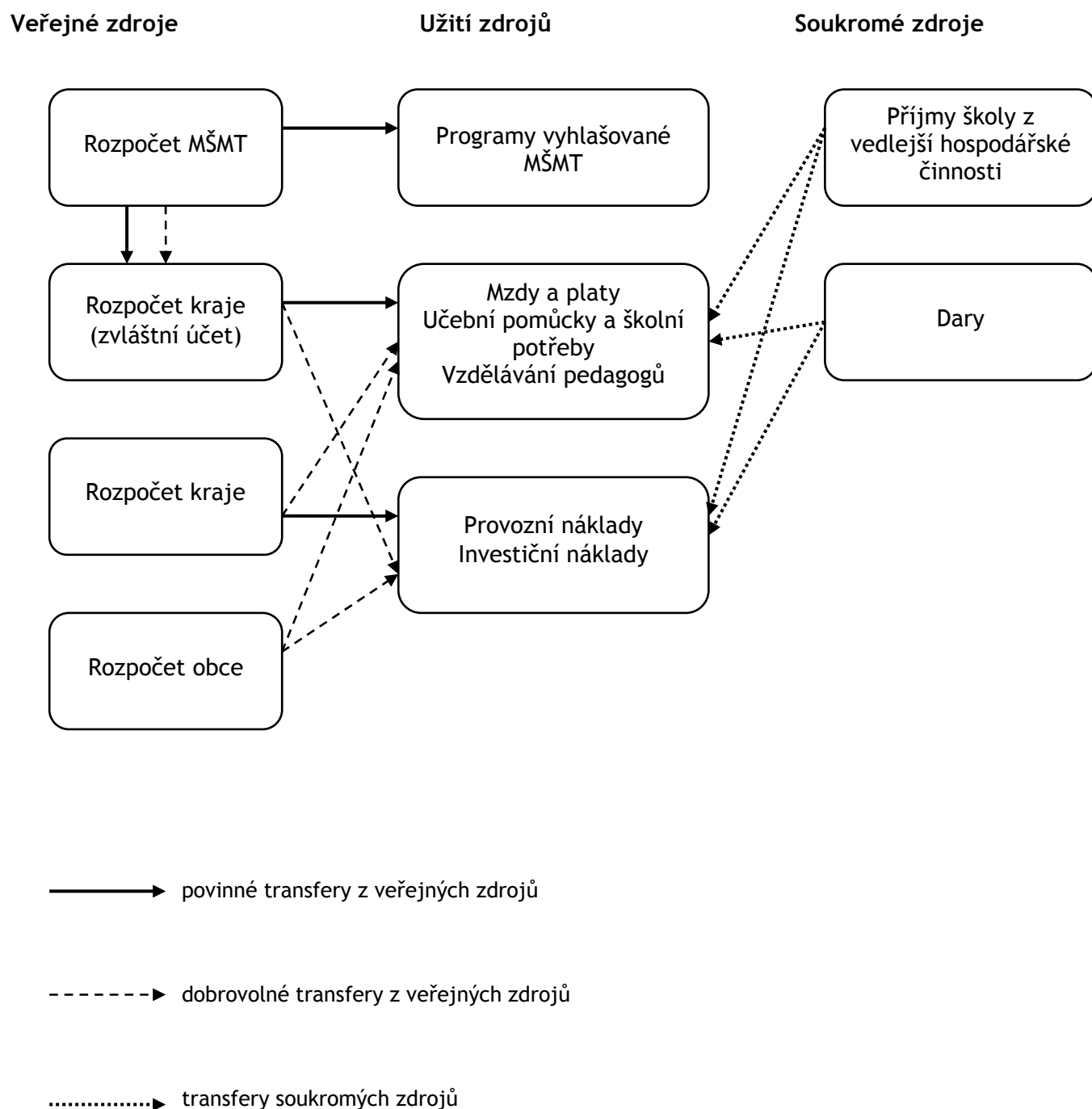
Ze státního rozpočtu se poskytují finanční prostředky i na činnost soukromých škol a škol, které byly zřízeny registrovanými církvemi nebo náboženskými společnostmi, a které jsou zařazeny do sítě škol. Finanční prostředky se poskytují na základě smlouvy uzavřené mezi příslušnou školou a krajským úřadem. Ve smlouvě jsou konkretizovány činnosti, na které se dotace poskytuje, obecně se jedná o neinvestiční výdaje související s výchovou a vzděláváním. Dotace je stanovena procentním podílem z normativu na jednoho žáka/studenta platného pro srovnatelný studijní obor a formu studia, zabezpečené veřejným odborným vzděláváním. Škola může požádat kraj o zvýšení dotace, pokud splní určité podmínky. Tyto podmínky jsou stanoveny zákonem o poskytování dotací soukromým školám: dobré výsledky hodnocení prováděného Českou školní inspekcí (ČŠI), veškerý zisk musí školy využít na výdaje na vzdělávání a běžný provoz apod. Výši procentního podílu z normativu a výši zvýšené dotace ilustruje Tabulka 21.

TABULKA 21 - FINANCOVÁNÍ SOUKROMÝCH ŠKOL ZE STÁTNÍHO ROZPOČTU		
TYP ŠKOLY	% Z NORMATIVU	ZVÝŠENÉ % Z NORMATIVU
SOU (ISCED 3C) A SOŠ (ISCED 3A)	80	100
VOŠ (ISCED 5B)	60	90

Pramen: Zákon o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením

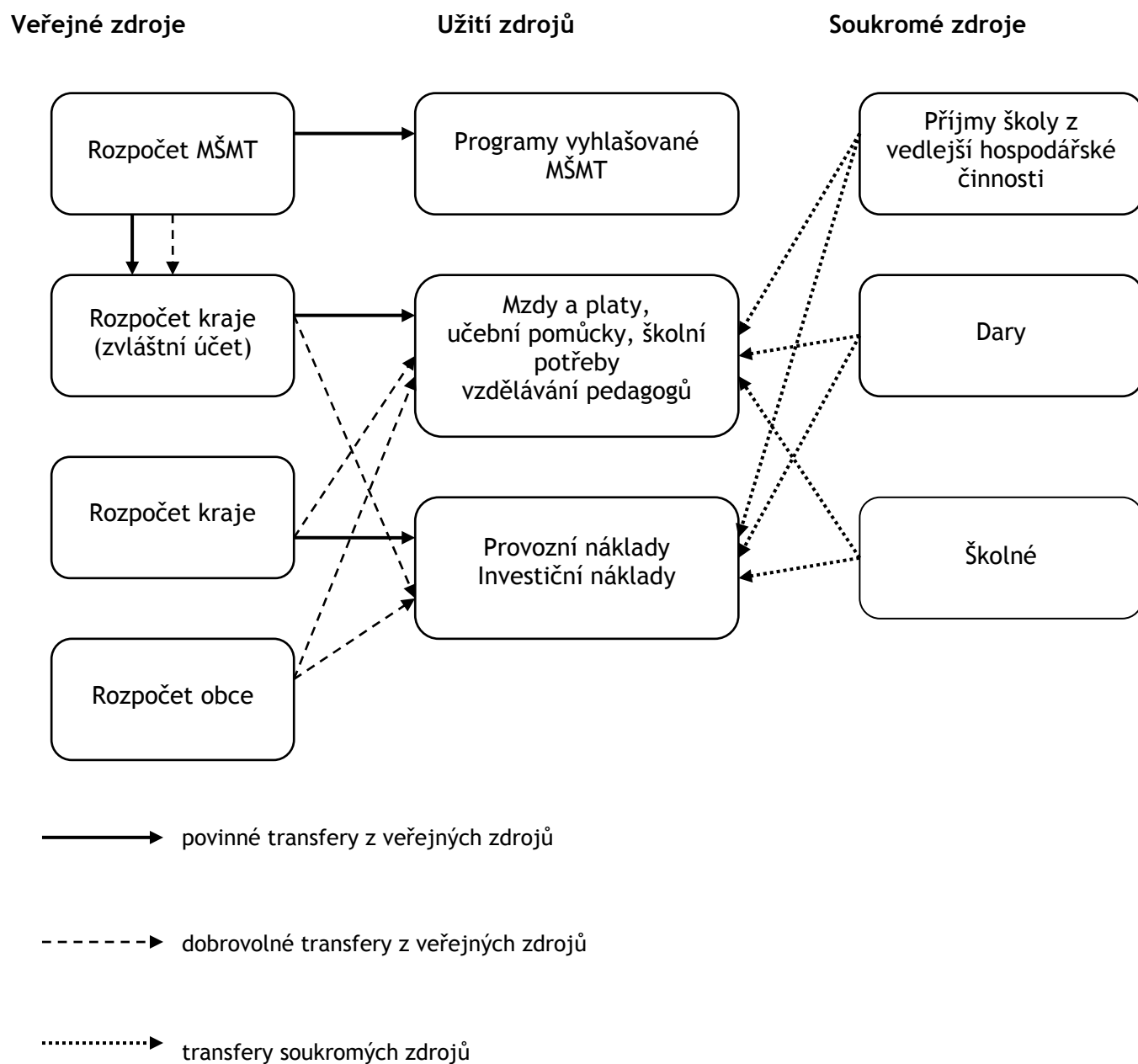
Dílčím zdrojem financování soukromých středních odborných škol a soukromých, ale i veřejných vyšších odborných škol jsou prostředky, které vybírají tyto školy za poskytování vzdělávání nebo školských služeb. Podmínky pro určování výše **úplaty** a maximální výše úplat pro veřejné vyšší odborné školy jsou stanoveny předpisem MŠMT (maximální výše úplaty se u jednotlivých oborů vyššího odborného vzdělávání liší, ale obecně jsou tyto poplatky velmi nízké, pohybují se od 2 500 Kč do 5 000 Kč, tj. cca od 93 Eur do 186 Eur za rok). Stanovování školného, které vybírají soukromé školy je plně v jejich kompetenci.

Schéma 1. Schéma finančních toků v počátečním středním odborném vzdělávání¹⁾

¹⁾ Toto schéma platí pro školy, jejichž zřizovatelem je kraj - tj. 76 % všech středních odborných učilišť a středních odborných škol.

Schéma 2. Schéma finančních toků v terciárním vzdělávání - vyšší odborné školy (VOŠ)

VEŘEJNÉ VYSOKÉ ŠKOLY

Financování vysokých škol (viz níže - Schéma finančních toků v terciárním vzdělávání) je upraveno zákonem o vysokých školách (vysokoškolský zákon). Na základě tohoto zákona získaly původně státní vysoké školy status veřejných vysokých škol. Státem vlastněná aktiva nutná pro výuku, výzkum a veřejnou činnost vysokých škol byla převedena do vlastnictví VŠ. Na efektivní využívání těchto prostředků dohlíží správní rada, která musí být ustavena na každé veřejné vysoké škole. Dne 1. ledna 2006 nabyla účinnosti novela zákona o vysokých školách. Tato novela, kromě jiného, přinesla změnu do financování vysokých škol: VŠ mohou generovat zisk a převést část (5 %) finančních prostředků určených na výzkumné a rozvojové programy do následujícího finančního roku.

Příjmy veřejných VŠ tvoří zejména:

- příspěvek (základní dotace) ze státního rozpočtu;
- dotace ze státního rozpočtu;
- poplatky spojené se studiem;
- výnosy z majetku;
- jiné příjmy ze státního rozpočtu, ze státních fondů a z rozpočtů obcí;
- výnosy z doplňkové činnosti;
- příjmy z darů a dědictví.

Na příspěvek ze státního rozpočtu (základní dotaci) má nárok každá veřejná VŠ. Tato dotace slouží k úhradě nákladů spojených s realizací akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, dále nákladů spojených s vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činností (tato činnost musí vyplývat z akreditovaných studijních programů a z programů celoživotního vzdělávání) a na rozvoj vysoké školy. Výše základní dotace se odvíjí od dlouhodobého záměru veřejné vysoké školy, dlouhodobého záměru rozvoje vysokých škol, od typu a finanční náročnosti akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, počtu studentů, dosažených výsledků ve vzdělávací a tvůrčí činnosti a od její náročnosti.

Kromě základní dotace může být vysokým školám poskytována dotace na jejich rozvoj. Tato dotace může pokrývat ubytování a stravování studentů, sociální stipendia apod. Výši této dotace stanoví MŠMT pro každou školu na základě dlouhodobého záměru rozvoje vysokého školství a na základě dlouhodobého záměru dané VŠ.

Pravidla pro poskytování dotací veřejným VŠ, která obsahují způsob jejich výpočtu, stejně jako výše dotací poskytovaných jednotlivým školám jsou zveřejňovány ve Věstníku MŠMT a na webových stránkách ministerstva. Investiční výdaje jsou financovány ze státního rozpočtu prostřednictvím programu obnovy majetku.

Veřejné VŠ mohou vybírat poplatky spojené se studiem. Jejich výše se odvíjí od základu (základ je stanoven na úrovni 5 % celkových neinvestičních prostředků připadajících na jednoho studenta, které byly veřejným VŠ poskytnuté MŠMT v uplynulém roce), který vyhláší MŠMT pro každý akademický rok. Základ pro akademický rok 2009/2010 je 2 952 Kč (cca 118 Eur). Poplatky se mohou vybírat za:

- účast v přijímacím řízení ve výši 20 % základu;
- za překročení standardní délky studia o více jak jeden rok ve výši nejméně 25 % základu za každý započatý měsíc prodlouženého studia;
- za studium dalšího bakalářského nebo magisterského studijního programu, pokud už studium jednoho studijního oboru má student uzavřené, maximálně ve výši základu;
- za studium v cizím jazyce.

Výši poplatků VŠ zveřejní před termínem pro podávání přihlášek ke studiu, poplatky (s výjimkou poplatku uváděného na posledním místě) jsou příjmem stipendijního fondu. Rektor může některé poplatky prominout (poplatky za překročení standardní délky studia, za studium dalšího studijního programu nebo za studium v cizím jazyce) nebo odložit termíny jejich splatnosti s přihlédnutím ke studijním výsledkům a sociální situaci studenta.

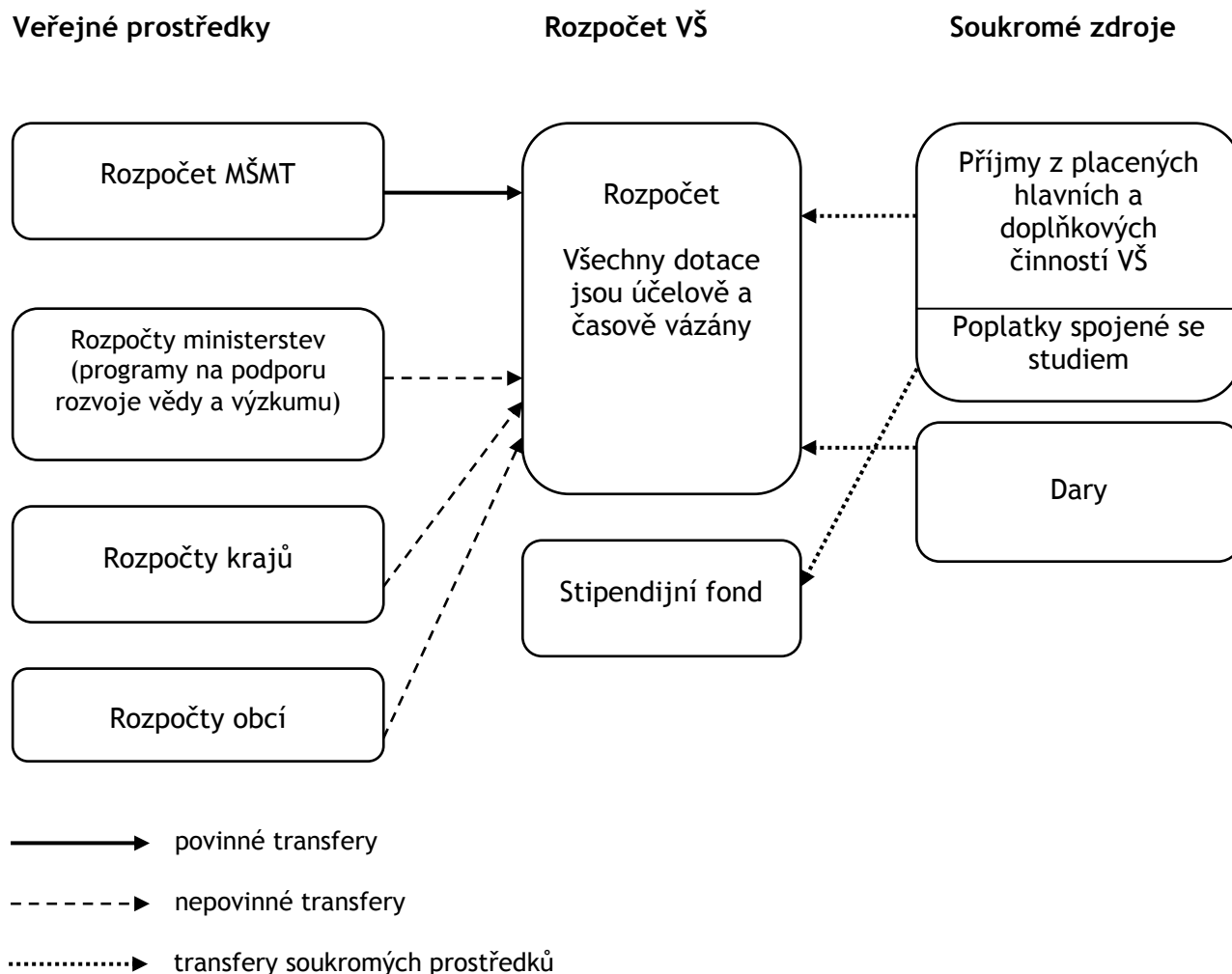
V rámci doplňkové činnosti může vysoká škola vykonávat za úplatu činnosti, které navazují na její vzdělávací a tvůrčí činnost nebo zabezpečují účinnější využití lidských zdrojů a majetku. Tato doplňková činnost nesmí ohrozit kvalitu, rozsah a dostupnost hlavní činnosti. Od roku 2006 mohou vysoké školy generovat zisk.

SOUKROMÉ VYSOKÉ ŠKOLY

Školné je pro soukromé vysoké školy zdrojem zisku. Pokud má VŠ statut obecně prospěšné společnosti (zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech), může získat dotaci od MŠMT. Tato dotace musí být využita k pokrytí výdajů spojených s výukou akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání a na podporu tvůrčích aktivit spojených s těmito programy. Jednotlivé soukromé vysoké školy mohou také požádat o další dotace na ubytování studentů a sociální stipendia.

Soukromé vysoké školy si musí podle zákona o vysokých školách zajistit finanční prostředky pro realizaci činností, na které získala oprávnění. Poplatky spojené se studiem stanovuje škola ve svém vnitřním předpisu. Ministerstvo může soukromým vysokým školám poskytnout dotaci na uskutečňování akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání a tvůrčí činnosti s nimi související. Dotace je poskytována na základě Pravidel pro poskytování dotací soukromým vysokým školám MŠMT. Na tuto dotaci není právní nárok, při výpočtu její výše se přiměřeně využívají ustanovení výše zmíněných Pravidel.

Schéma 3. Schéma finančních toků v terciárním vzdělávání - veřejné vysoké školy (VŠ)

PODÍL INSTITUCÍ ZODPOVĚDNÝCH ZA FINANCOVÁNÍ POČÁTEČNÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ NA CELKOVÝCH VÝDAJÍCH NA ODBORNÉ ŠKOLSTVÍ

V ČR nejsou běžně sledovány souhrnné výdaje na počáteční odborné školství. Chybí zejména data o soukromých výdajích. U středního odborného vzdělávání nejsou vykazovány ani příjmy škol z vedlejší hospodářské činnosti, o kterých lze však předpokládat, že v celkovém objemu tvoří zanedbatelnou položku.

Na financování vysokoškolského vzdělávání se veřejné rozpočty (dotace ze státního a územních rozpočtů na vzdělávací činnost, ubytování a stravování studentů, výzkum a vývoj a na investice) podílely na celkovém ročním rozpočtu vysokých škol přibližně 80 %. Příjmy z vlastní činnosti (služby pro studenty, příjmy z kolejného, ze stravování studentů a zaměstnanců VŠ, dary, příjmy z pronájmu prostor, tržby z prodeje vlastních výrobků, prodeje vlastního majetku, příjmy za školení, kurzy a sympozia apod.) tvoří přibližně 20 % rozpočtu veřejných vysokých škol. Na základě dostupných údajů nelze rozlišit výdaje na počáteční a další vzdělávání poskytované vysokými školami.

V České republice neexistují žádné společné finanční prostředky pro počáteční odborné vzdělávání.

PROBÍHAJÍCÍ ZMĚNY

Od vstupu České republiky do EU může být rozvoj vzdělávacího systému financován také z Evropského sociálního fondu. V rámci podpory počátečního vzdělávání se na národní úrovni realizují rozsáhlé centrálně řízené systémové projekty a dále také granty financované (vyhlášené) projekty podporující jednotlivé školy, obce nebo neziskové organizace. Opatření v programovém období 2007-2013 se zaměřují především na:

- zkvalitnění vzdělávání s důrazem na zlepšení klíčových kompetencí absolventů;
- inovace v oblasti terciárního vzdělávání vedoucí k větší flexibilitě a kreativitě absolventů;
- vytvoření moderního, kvalitního a efektivního systému celoživotního učení prostřednictvím rozvoje počátečního, terciárního a dalšího vzdělávání.

V rámci reformy **vysokého školství** se vedou také diskuse o změnách v systému financování. Cílem je zavést na výkon orientovaný systém financování veřejných vysokých škol a tak podpořit efektivní využívání zdrojů; diverzifikovat mechanismus financování; a podpořit získávání finančních prostředků ze soukromého sektoru a komercializaci výsledků výzkumu a vývoje. Nedílnou součástí navrhovaných změn je především:

- zavedení smluvního financování - určitý fond bude vysoké škole garantován po dobu pěti let;
- začlenění investičních fondů do normativu;
- zavedení systému studentských půjček a školného.

10.2 FINANCOVÁNÍ DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVY, A VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

10.2.1 FINANCOVÁNÍ VEŘEJNĚ POSKYTOVANÉHO DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávání dospělých ve školách (veřejných i soukromých) vedoucí k získání kvalifikace (stupně vzdělání) je z právního hlediska považováno ne za další, ale za počáteční vzdělávání (tento typ vzdělávání upravují stejné předpisy jako počáteční vzdělávání).

Kromě počátečního vzdělávání mohou školy poskytovat tzv. další vzdělávání (DV) a tzv. celoživotní vzdělávání (CV). DV i CV může být zahrnuto do veřejně podporovaného školství, protože je poskytováno v zařízeních příslušných institucí financovaných z veřejných zdrojů. Toto vzdělávání poskytují následující školy:

- střední odborná učiliště (SOU, ISCED 3C), střední odborné školy (SOŠ, ISCED 3A) a vyšší odborné školy (VOŠ, ISCED 5B) mohou poskytovat odborné kurzy, kurzy různých specializací a oborů, pomaturitní specializační kurzy zaměřené na poskytování všeobecných a odborných znalostí a dovedností nutných pro výkon určitého zaměstnání. Tyto kurzy mohou být poskytovány za úplatu.
- vysoké školy mohou jako součást své vzdělávací činnosti poskytovat programy celoživotního vzdělávání (zaměřené profesně nebo jako zájmové studium) za

úplatu nebo případně i zdarma. Podmínky poskytování těchto vzdělávacích programů jsou upraveny vnitřními předpisy každé školy.

10.2.2 FINANCOVÁNÍ DALŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V RÁMCI PODNIKŮ

Vzdělávání zaměstnanců je v rozhodující míře financováno zaměstnavateli. Na úrovni státu není investování podniků do lidských zdrojů systematicky podporováno. Výdaje na vzdělávání zaměstnanců jsou zahrnovány do nákladů podniků. Při rozhodování o výši výdajů nejsou podniky vázány žádnými právními normami. Výjimku představuje povinné vzdělávání pracovníků určitých povolání, které má zaměstnavatel povinnost zajistit.

Zaměstnavatelé mohou získat určité pobídky prostřednictvím programů řízených státem a financovaných ze státního rozpočtu nebo evropských strukturálních fondů. Je zde uplatňován princip kofinancování. Tímto způsobem se zapojují soukromé zdroje do rozvoje lidských zdrojů a zároveň je možné ovlivňovat zaměření tohoto rozvoje. V závislosti na zaměření programu jsou granty v rámci těchto schémat určené pro všechny podniky, pro podniky působící v určitých odvětvích nebo pro malé a střední firmy. Vlastní předmět vzdělávacích aktivit plně závisí na potřebách jednotlivých podniků a většina programů ho nijak nespecifikuje.

Po splnění daných podmínek mohou zaměstnavatelé získat určité příspěvky z veřejných zdrojů prostřednictvím:

- aktivní politiky zaměstnanosti - příspěvek na zajištění rekvalifikací, které umožní setrvání daných zaměstnanců v podniku.
- investičních pobídek (zákon č. 72/2000 Sb. v platném znění) - příspěvek na vzdělávání a rekvalifikace zaměstnanců (35 % nákladů na vzdělávání a rekvalifikace). Od roku 2007 se o tento příspěvek mohou ucházet pouze investoři v okresech s mírou nezaměstnanosti vyšší než 50 % průměrné míry nezaměstnanosti. (Dříve byly tyto pobídky dostupné pro investory, v jejichž okresech míra nezaměstnanosti převyšovala národní průměr.)
- různých programů kofinancovaných z evropských strukturálních fondů (operační programy pro období 2007-2013: Lidské zdroje a zaměstnanost - dotace na rozvoj vzdělávacích a rekvalifikačních kurzů a školení a rekvalifikaci zaměstnanců, Podnikání a inovace - dotace na výstavbu a rekonstrukci vzdělávacích zařízení nebo učeben a jejich vybavení, operační program Praha Adaptabilita - rozvoj, zavádění a realizace systému dalšího vzdělávání v podnicích).
- S ohledem na ekonomickou krizi Ministerstvo práce a sociálních věcí zahájilo dva nové projekty kofinancované z ESF (viz kapitola 3.2.2). V rámci projektu Vzdělávejte se! mohou podniky získat finanční prostředky na realizaci všeobecných vzdělávacích kurzů a na mzdy pro zaměstnance účastníci se těchto kurzů. Náhrada mzdy může dosahovat až trojnásobku minimální mzdy. Veřejné pobídky jsou poskytovány v režimu „de minimis“ nebo v souladu s nařízením ES č. 800/2008. Maximální výše veřejné pobídky se odvíjí od velikosti podniku.

TABULKA 22 - MAXIMÁLNÍ INTENZITA VEŘEJNÉ PODPORY NA VZDĚLÁVÁNÍ V PROJEKTU „VZDĚLÁVEJTE SE!“	
POČET ZAMĚSTNANCŮ	VEŘEJNÉ POBÍDKY
VÍCE NEŽ 250	60 %
50-249	70 %
MÉNĚ NEŽ 50	80 %

Pokud je školení poskytováno znevýhodněným zaměstnancům, rozsah veřejné pobídky se zvyšuje o 10 procentních bodů v podnicích s více než 50 zaměstnanci.

- Projekt Školení je šance se zaměřuje na zvyšování všeobecných nebo odborných znalostí a dovedností zaměstnanců i zaměstnavatelů. Jako součást projektu mohou zaměstnavatelé získat finanční prostředky na vytváření a realizaci vzdělávacích kurzů pro své zaměstnance, na školení interních lektorů a instruktorů, na realizaci plánu řízení a rozvoje lidských zdrojů a provádění dalších podobných činností. Náhrada mzdy pro zaměstnance procházející školením může v některých případech dosáhnout až 100 %. Veřejné pobídky jsou poskytovány buď v režimu „de minimis“ nebo v souladu s nařízením ES č. 800/2008. Maximální výše veřejné pobídky se odvíjí od typu podniku.

TABULKA 23 - MAXIMÁLNÍ INTENZITA VEŘEJNÉ PODPORY NA VZDĚLÁVÁNÍ V PROJEKTU ŠKOLENÍ JE ŠANCE		
POČET ZAMĚSTNANCŮ	ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A ŠKOLENÍ	VŠEOBECNÉ VZDĚLÁVÁNÍ
VÍCE NEŽ 250	25 %	60 %
50-249	35 %	70 %
MÉNĚ NEŽ 50	45 %	80 %

Pokud je školení poskytováno znevýhodněným zaměstnancům, rozsah veřejné pobídky se v podnicích s více než 50 zaměstnanci zvyšuje o 10 procentních bodů.

Důležitost, jakou podniky přikládají rozvoji zaměstnanců, dobře ilustruje podíl nákladů vynaložených na vzdělávání zaměstnanců na celkových nákladech práce. V ČR tento ukazatel dosahoval průměrné hodnoty 1,9 % v roce 1999 i v roce 2005. Pouze velké podniky vykazovaly stabilní podíl nákladů na vzdělávání na celkových nákladech práce; malé a střední firmy vynaložily na vzdělávání relativně více prostředků v roce 2005, než v roce 1999. Zatímco v roce 1999 byla v ČR hodnota tohoto ukazatele pod evropským průměrem, v roce 2005 se již pohybovala nad průměrem EU, protože v Evropské unii došlo k jeho rapidnímu snížení.

Obecně platí, že podniky s více zaměstnanci mají tendenci vynakládat relativně více prostředků na vzdělávání zaměstnanců než podniky malé. Menší společnosti v tomto ohledu zaostávají z několika důvodů. Jedním z hlavních je ten, že menší podniky se obvykle nacházejí v horší finanční situaci než podniky velké, obtížněji nahrazují chybějící zaměstnance a obvykle věnují i méně pozornosti rozvoji zaměstnanců. To souvisí i s faktem, že si menší společnosti nemohou dovolit zaměstnat odborníka v oblasti lidských zdrojů, musí se tedy více spoléhat na neformální vzdělávání, kolegiální vztahy na pracovišti, které pozitivně působí na rozšiřování znalostí a dovedností jednotlivých pracovníků. Navíc tyto podniky také spoléhají na pocit sounáležitosti zaměstnanců s podnikem, jež je může vést k individuálnímu sebevzdělávání v jejich volném čase.

TABULKA 24: PODÍL NÁKLADŮ NA VZDĚLÁVÁNÍ ZAMĚŠTNANCŮ NA CELKOVÝCH NÁKLADECH PRÁCE (% , VŠECHNY PODNIKY), V LETECH 1999 A 2005

POČET ZAMĚŠTNANCŮ	10-49	10-49	50 - 249	50 - 249	250 +	250 +	CELKEM	CELKEM
ROK	2005	1999	2005	1999	2005	1999	2005	1999
EU-27	1,1	:	1,4	:	1,9	:	1,6	:
EU-25	1,1	1,5	1,4	2,4	1,9	2,4	1,6	2,2
ČR	1,2	1,1	1,8	1,6	2,3	2,3	1,9	1,9

Pozn.: Ukazatel představuje procentní podíl nákladů na vzdělávací kurzy zaměstnanců na celkových nákladech práce. Výpočty se týkají všech podniků účastnících se průzkumu (počet zaměstnanců 10+) bez ohledu na to zda pořádaly vzdělávací kurzy pro zaměstnance či ne.

Pramen: Eurostat (CVTS2 a CVTS3); extrakce dat: 30. 4. 2010; poslední aktualizace: 19. 3. 2010,

CVTS 2: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_cost01s&lang=en,

CVTS 3: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_cvts3_54&lang=en.

10.3 FINANCOVÁNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NEZAMĚŠTNANÝCH A SKUPIN OHROŽENÝCH VYLOUČENÍM Z TRHU PRÁCE

Rekvalifikační vzdělávání uchazečů o zaměstnání je financováno výhradně z rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV). Finanční prostředky jsou prostřednictvím Správy služeb zaměstnanosti MPSV převáděny na jednotlivé úřady práce (ÚP). Jejich výše se odvíjí od kalkulací nákladů na jednotlivá opatření aktivní politiky zaměstnanosti, které vypracovávají příslušné úřady práce. ÚP hradí zejména kurzovné, ale mohou přispívat i na úhradu dalších nákladů spojených s rekvalifikací. Úhrada nebo příspěvek na cestovné, stravné nebo nocležné závisí na finančních zdrojích příslušného úřadu práce.

TABULKA 25 - VÝDAJE NA REKVALIFIKACE V LETECH 1993-2009

ROK	VÝDAJE NA REKVALIFIKACE (1993=100 %)	PODÍL VÝDAJŮ NA REKVALIFIKACE NA CELKOVÝCH VÝDAJÍCH NA APZ (v %)	PODÍL VÝDAJŮ NA APZ NA HDP (v %)
1993	100,0	9,8	0,07
1994	140,9	14,4	0,06
1995	135,7	15,8	0,05
1996	125,4	16,6	0,04
1997	117,4	16,6	0,03
1998	189,4	16,3	0,05
1999	287,4	8,8	0,14
2000	437,1	10,2	0,17
2001	521,9	9,4	0,19
2002	558,9	10,6	0,15
2003	592,6	12,4	0,15
2004	655,2	12,2	0,14
2005	556,5	10,1	0,13
2006	487,1	6,7	0,16
2007	367,1	4,7	0,16
2008	369,6	4,4	0,17
2009	529,1	7,8	0,14

Pramen: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydaje/vydaje_na_spz_souhrnny_prehled_1991-2009.xls,
 CSU: Statistické ročenky ČSÚ, vlastní výpočty.

Výdaje na rekvalifikační vzdělávání představují pouze menší část celkových výdajů na aktivní politiku pracovního trhu, která je financována ze státního rozpočtu. Prostředky na rekvalifikace nezaměstnaných jsou také čerpány z ESF a pokrývají kvantitativní i kvalitativní rozšíření rekvalifikací zabezpečovaných úřady práce. Tyto zdroje jsou v průběhu období 2006-2013 využívány na kofinancování různých aktivit v souladu s příslušnými opatřeními Operačního programu - Lidské zdroje a zaměstnanost a Operačního programu Praha - Adaptabilita.

10.4 OBECNÁ OPATŘENÍ A MECHANISMY FINANCOVÁNÍ

- SEKTOROVÉ VZDĚLÁVACÍ FONDY

V České republice sektorové vzdělávací fondy neexistují.

- DAŇOVÉ POBÍDKY

Daňové pobídky v České republice nehrají příliš důležitou úlohu. Česká legislativa obsahuje pouze dvě malé daňové úlevy: (a) náklady na vzdělávání zaměstnanců jsou pro daňové účely nahlíženy jako součást celkových obchodních nákladů a (b) fyzické osoby si mohou na

základě zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání odečíst náklady spojené se zkouškami z daňového základu.

- **VZDĚLÁVACÍ ÚČTY A POUKÁZKY**

Vzdělávací účty a poukázky se v současnosti v České republice nevyužívají. V letech 2007/2008 provedly podniky do 250 zaměstnanců pilotní testování poukázek jako prostředku podpory rozvoje lidských zdrojů. Projekt byl kofinancován z ESF a zapojily se do něj tři regiony. Každý region stanovil obsah vzdělávání a úroveň podpory, která se pohybovala v rozmezí 50 - 80 % nákladů na vzdělávací kurz nebo byla stanovena pevná částka (např. u jazykových kurzů). MPSV, stejně jako zapojené podniky a vzdělávací instituce, projekt hodnotilo jako velice úspěšný. Projekt zahrnoval 111 podniků, 53 vzdělávacích institucí a kurzy absolvovalo celkem 565 zaměstnanců. Nejvíce žádané byly kurzy ICT, technických a řemeslných dovedností a cizích jazyků.

V rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (2007-2013) byl připraven projekt Podpora individuálního vzdělávání občanů. Plánovalo se využití poukázek pro jazykové kurzy, kurzy ICT a kurzy podnikatelských dovedností, ale v současnosti (2010) je projekt pozastaven z důvodu rozsáhlých úsporných opatření.

- **SPOŘICÍ PROGRAMY A PŮJČKY**

V České republice neexistují státem podporované spořicí programy a půjčky. V rámci reformy terciárního vzdělávání v současnosti probíhá diskuse o zavedení studentských půjček.

Některé komerční banky nabízejí produkt nazvaný „Spoření pro vzdělání“. Tento produkt je určený pro mládež a jejich rodiče; úroková sazba u těchto produktů je mírně vyšší než současné komerční úrokové sazby. Tento spořicí účet má dobu trvání nejméně tři roky a je u něj předepsána minimální částka. Pokud se tyto úspory použijí na jiný účel než na vzdělání, je účtován zvláštní poplatek.

11. NÁRODNÍ STATISTIKA ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVY - ALOKACE PROGRAMŮ

11.1 KLASIFIKACE NÁRODNÍCH PROGRAMŮ ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

11.1.1 HLAVNÍ KRITÉRIA PRO ZAŘAZENÍ PROGRAMŮ ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

System **formálního vzdělávání** se v České republice řídí školským zákonem (zákon č. 561/2004 Sb.). Základními kritérii pro zařazení programů odborného vzdělávání do kategorií ISCED97 jsou délka programu, obsah vzdělávacího programu a profil absolventa.

V rámci statistických šetření Českého statistického úřadu (ČSÚ) se údaje o **dosaženém vzdělání** řídí přímo klasifikací ISCED97, která je v oblasti statistik o dosaženém vzdělání národní klasifikací. Při zařazování respondentů do jednotlivých úrovní klasifikace ISCED97 se bere v úvahu „nejvyšší“ vystudovaný program, jeho délka, obsah a zejména dosažený certifikát.

Programy neformálního odborného vzdělávání jsou realizovány nejen vzdělávacími institucemi v rámci vzdělávacího systému, ale i dalšími institucemi. Tyto programy nejsou standardními statistikami sledovány.

11.1.2 PROGRAMY ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉM VZDĚLÁVACÍM SYSTÉMU

Na úrovni **základních škol** se v České republice realizují pouze programy všeobecného vzdělávání.

Obory středního vzdělání pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami realizované v programech praktických škol poskytují absolventům základní dovednosti, absolventi nevykonávají žádné specializované profese, vzdělávání není ukončeno žádným certifikátem, absolventi získávají pouze závěrečné vysvědčení. Tyto programy řadíme do úrovně ISCED 2C. Ostatní programy středního vzdělávání jsou také jedno až dvouleté, ale absolventi získávají vzdělání, které jim umožňuje vykonávat odborné profese a vzdělávání je ukončeno závěrečnou zkouškou, tyto programy jsou řazeny do kategorie ISCED 3C.

Dalším typem odborně zaměřených středoškolských programů jsou **obory středního vzdělávání s výučním listem (ISCED 3C)**. Žáci získají znalosti a dovednosti, které jim po absolvování programu umožňují vykonávat kvalifikované dělnické a řemeslné profese, profese umožňující vykonávat kvalifikovanou práci v oblasti služeb a obchodu. Výuka v těchto oborech je tříletá, vzdělávání je ukončeno certifikátem - výučním listem.

Odborně zaměřené středoškolské programy umožňující přístup k terciárnímu vzdělávání jsou realizovány v oborech **středního vzdělání s maturitní zkouškou (ISCED 3A)**. Vzdělávání je čtyřleté, žáci získávají znalosti a dovednosti umožňující jim samostatně vykonávat technicko-hospodářské profese v oblasti středního managementu v různých oblastech. Střední školy nabízejí i obory **nástavbového studia (ISCED 4A)**. Studium v těchto programech je určeno absolventům tříletých oborů středního vzdělání s výučním listem.

Pro absolventy některého z programů úrovně ISCED 3, kteří si chtějí doplnit odbornou kvalifikaci, jsou určeny programy **zkráceného studia s výučním listem nebo maturitní zkouškou**. Vzhledem k tomu, že absolventi již mají jednu kvalifikaci na úrovni ISCED 3, řadíme tyto programy do kategorie ISCED 4. Do systému odborného vzdělávání řadíme i studium v **rekvalifikačních kurzech (ISCED 4C)** realizované jako součást středoškolského vzdělání ukončeného výučním listem.

Do systému terciárního vzdělávání se v České republice řadí programy konzervatoří (ISCED 5B), vyšších odborných škol (ISCED 5B) a vysokých škol (ISCED 5A a 6).

Programy vyšších odborných škol jsou více prakticky zaměřené, než je tomu v případě vysokých škol, a vstupují do nich uchazeči, kteří ukončili některý z programů 3A nebo 4A.

Naprostá většina vysokých škol vyučuje v programech odpovídajících struktuře BaMa, pouze některé z programů jsou stále typu „dlouhého magisterského“ studia (jedná se zejména o obory lékařské a veterinární medicíny, učitelské obory a některé humanitní obory). Veškeré studium v bakalářských, magisterských a v magisterských navazujících programech vysokých škol řadíme do kategorie ISCED 5A. Do systému odborného vzdělávání spadají i doktorské studijní programy vysokých škol, které řadíme do kategorie ISCED 6.

Kromě standardních programů realizují vysoké školy i programy dalšího vzdělávání, zařazení těchto programů do kategorií ISCED97 závisí zejména na tom, jaká je vstupní kvalifikace frekventantů, na délce studia a na tom, jakou po ukončení kursu získají výstupní kvalifikaci.

Úroveň	Úroveň ISCED	Program	Minimální délka	Maximální délka	Průměrná délka	Typický vstupní věk	Vstupní úroveň vzdělání
Nižší sekundární	2C	Praktická škola	1 rok	2 roky		15 let	1, 2
Vyšší sekundární	3C	Obory středního vzdělání	1 rok	2 roky	1,9 let	15 let	2A, 2C
Vyšší sekundární	3C	Obory středního vzdělání s výučním listem	2 roky	3 roky	2,9 let	15 let	2A, 2C
Vyšší sekundární	3A	Obory středního vzdělání s maturitní zkouškou	4 roky	4 roky	4 roky	15 let	2A
Post-sekundární	4C	Zkrácené studium v programech středního vzdělání s výučním listem	1 rok	1 rok	1 rok	18-19 let	3A, 3C
Post-sekundární	4C	Rekvalifikační studium v programech středního vzdělání s výučním listem	1 rok	1 rok	1 rok	19 let	3
Post-sekundární	4A	Programy nástavbového studia	2 roky	2 roky	2 roky	18 let	3C
Post-sekundární	4A	Zkrácené studium v programech středního vzdělání s maturitní zkouškou	1 rok	1 rok	1 rok	19 let	3A
Terciární	5B	Programy konzervatoří 6leté	6 let	6 let	6 let	15 let	2A
Terciární	5B	Programy konzervatoří 8leté v oboru tanec	8 let	8 let	8 let	11 let	1
Terciární	5B	Programy vyšších odborných škol	3 roky	3,5 let	2,8 let	19 let	3A
Terciární	5A	Bakalářské studijní	3 roky	4 roky	3,2 let	19 let	3A

		programy					
TERCIÁRNÍ	5A	Magisterské navazující studijní programy	1 rok	3 roky	2 roky	22 let	5A v bakalářských studijních programech
TERCIÁRNÍ	5A	Magisterské studijní programy	4 roky	6 let	5.5 let	19 let	3A
TERCIÁRNÍ	6	Doktorské studijní programy	3 roky	4 roky	2 roky	24 let	5A v magisterských a navazujících magisterských programech

Pozn.: V případě vzdělávání žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami může být standardní délka vzdělávání ve všech programech prodloužena o 1-2 roky. S výjimkou praktických škol se všechny programy realizují nejen denní/prezenční formou, ale také různými jinými formami vzdělávání včetně distančních.

11.2 OBORY VZDĚLÁNÍ

Systém oborů vzdělání se v České republice řídí nařízením vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání. Na úrovni vysokých škol je základní oborovou klasifikací Kmenová klasifikace oborů vzdělání, z níž se odvozují kódy studijních oborů a programů akreditovaných vysokým školám.

Oborová klasifikace České republiky v oblasti statistik vzdělávání neodpovídá ve všech kritériích oborové klasifikaci ISCED97, při vykazování údajů o studentech v oborové struktuře do zahraničí se používají převodníky. Pro vykazování nejvyššího dosaženého vzdělání ve statistických šetřeních se od roku 2008 používá klasifikace ISCED97 jako národní klasifikace.

V oblasti **nižšího sekundárního vzdělávání** na základních školách (ISCED 2A) existují pouze obory všeobecné. Vzdělávání v kategorii ISCED 2C je také pouze všeobecné.

V oblasti **vyššího sekundárního vzdělávání** se oborová struktura žáků značně liší podle toho, zda se jedná o obory skupiny ISCED 3C nebo ISCED 3A.

Žáci v **programech ISCED 3C** se vzdělávají téměř výhradně v programech odborného vzdělávání. Nejvíce zastoupenými obory jsou z pohledu národní klasifikace obory technické (51 %) a obory společenských věd, nauk a služeb (39 %).

Na vzdělávací úrovni ISCED 3A, tedy na úrovni, jejíž absolventi mají možnost přístupu k terciárnímu vzdělávání, je poměr žáků ve všeobecných oborech a oborech odborně zaměřených 36 k 64. Odborné vzdělávání na úrovni ISCED 3A je nejčastěji realizováno v oborech společenských věd, nauk a služeb (30 % žáků), další nejčastěji zastoupenou širší oborovou skupinou na této úrovni jsou technické obory (23%). Již méně početně zastoupenou skupinou oborů (4 %) jsou obory zdravotnické, dále obory zemědělsko-lesnické a veterinární (3 %), obory umělecké (2 %) a obory přírodních věd (1 % žáků).

V **postsekundárním neterciárním vzdělávání** mohou žáci studovat na středních školách jednak v programech všeobecného nebo odborného vzdělávání. Mohou také navštěvovat kurzy dalšího vzdělávání (v případě těchto programů není k dispozici oborová struktura, proto je do tohoto přehledu nezahrnujeme). Rozložení žáků v programech všeobecných a programech odborného vzdělávání je v poměru 1:9. Odborné studium je nejčastěji realizováno v oborech společenských věd, nauk a služeb (70 % žáků) a v technických oborech (20 %). Méně než 1 % žáků se vzdělává v oborech zemědělsko-lesnických a veterinárních a v oborech přírodních věd.

V terciárním vzdělávání úrovně 5B, všichni studenti studují v oborech odborně zaměřených. Nejvíce zastoupenou oborovou skupinou jsou společenské vědy, nauky a služby (58 % studentů) a obory zdravotnické (21 %), potom následují technické obory (12 %).

Na vysokých školách se realizuje **terciární vzdělávání typu ISCED 5A a 6**. Nejvíce studentů bakalářských a magisterských studijních programů (ISCED 5A) studuje v oborech ekonomických věd a nauk (26 %), v oborech technických (22 % studentů), v oborech humanitních a společenských věd a nauk (17 %) a v oborech pedagogiky, učitelství a sociální péče (13 %). V doktorských programech terciárního vzdělávání studenti navštěvují obory ve stejných oborových skupinách - pouze pořadí je jiné (za technickými obory následují přírodní vědy, humanitní a společenské vědy a nauky, medicína, zdravotnické obory a farmacie).

Oborové zastoupení žáků a studentů v jednotlivých skupinách oborů podle národní oborové klasifikace

	ISCED 2	ISCED 3C	ISCED 3A,3B	ISCED 4	ISCED 5B
1 PŘÍRODNÍ VĚDY A NAUKY	-	-	X	-	X
11 Matematické obory	-	-	-	-	-
12 Geologické obory	-	-	-	-	-
13 Geografické obory	-	-	-	-	-
14 Chemické obory	-	-	-	-	-
15 Biologické obory	-	-	-	-	-
16 Ekologie a ochrana životního prostředí	-	-	X	-	X
17 Fyzikální obory	-	-	-	-	-
18 Informatické obory	-	-	X	-	-
2, 3 TECHNICKÉ VĚDY A NAUKY	-	X	X	X	X
21 Hornictví, hutnictví a slévárství	-	X	X	X	-
23 Strojírenství, strojírenská výroba	-	X	X	X	X
26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika	-	X	X	X	X
28 Technická chemie, chemie silikátů	-	X	X	X	X
29 Potravinářství, potravinářská chemie	-	X	X	X	X
31 Textilní výroba a oděvnictví	-	X	X	X	X
32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů	-	X	X	-	-
33 Zpracování dřeva, výroba hudebních nástrojů	-	X	X	X	X
34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu	-	X	X	X	-
35 Architektura	-	-	-	-	-
36 Stavebnictví, geodézie, kartografie	-	X	X	X	X
37 Doprava a spoje	-	X	X	X	X
39 Speciální, interdisciplinární obory	-	X	X	X	X
4 ZEMĚDĚLSKO-LESNICKÉ A VETERINÁRNÍ	-	X	X	X	X

VĚDY A NAUKY					
41 Zemědělství a lesnictví	-	X	X	X	X
43 Veterinářství, veterinární prevence	-	-	X	-	-
5 ZDRAVOTNICTVÍ, LÉKAŘSKÉ A FARMACEUTICKÉ VĚDY A NAUKY	-	X	X	-	X
51 Lékařské vědy	-	-	-	-	-
52 Farmaceutické vědy	-	-	-	-	-
53 Zdravotnictví	-	X	X	-	X
6, 7 SPOLEČENSKÉ VĚDY NAUKY A SLUŽBY	X	X	X	X	X
61 Filozofie, teologie	-	-	-	-	X
62 Ekonomie	-	-	-	-	-
63 Ekonomika, administrativa	-	X	X	X	X
64 Podnikání v oborech, odvětví	-	-	X	X	X
65 Gastronomie, hotelnictví, turismus	-	X	X	X	X
66 Obchod	-	X	X	X	X
67 Sociální vědy	-	-	-	-	-
68 Právo, právní činnost	-	-	X	X	X
69 Osobní a provozní služby	-	X	X	X	-
71 Obory z oblasti historie	-	-	-	-	-
72 Publicistika, knihovnictví, informatika	-	-	X	-	X
73 Filologické vědy	-	-	-	-	-
74 Tělesná kultura, tělovýchova a sport	-	-	-	-	-
75 Pedagogika, učitelství, sociální péče	-	X	X	X	X
77 Obory z oblasti psychologie	-	-	-	-	-
78 Obecně odborná příprava	X	X	X	-	-
79 Obecná příprava	X	-	X	-	-
8 VĚDY A NAUKY O KULTUŘE A UMĚNÍ	-	X	X	X	X
81 Teorie a dějiny umění	-	-	-	-	-
82 Umění a užité umění	-	X	X	X	X
9 VOJENSKÉ VĚDY A NAUKY	-	-	-	-	X
91 Teorie vojenského umění	-	-	-	-	X
95 Vojenské zdravotnictví	-	-	-	-	-

Oborové zastoupení žáků a studentů v jednotlivých skupinách oborů podle klasifikace ISCED

		ISCED 2	ISCED 3C	ISCED 3A, 3B	ISCED 4	ISCED 5B
0	OBECNÉ PROGRAMY	x	x	x	x	-
1	PEDAGOGIKA	-	-	x	-	x
2	HUMANITNÍ VĚDY A NAUKY	-	x	x	x	x
3	SOCIÁLNÍ VĚDY, OBCHOD A PRÁVO	-	x	x	x	x
4	PŘÍRODNÍ VĚDY A NAUKY, MATEMATICKÉ OBORY, VÝPOČETNÍ TECHNIKA	-	x	x	x	x
5	STROJÍRENSTVÍ, VÝROBA A STAVEBNICTVÍ	-	x	x	x	x
6	ZEMĚDĚLSTVÍ A VETERINÁŘSTVÍ	-	x	x	x	x
7	ZDRAVOTNICTVÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE	-	x	x	x	x
8	SLUŽBY	-	x	x	x	x

Oborové zastoupení studentů vysokých škol v jednotlivých skupinách oborů podle národní oborové klasifikace a klasifikace ISCED

		ISCED 5A	ISCED 6
	PŘÍRODNÍ VĚDY A NAUKY	x	x
	TECHNICKÉ VĚDY A NAUKY	x	x
	ZEMĚDĚLSKO-LESNICKÉ A VETERINÁRNÍ VĚDY A NAUKY	x	x
	ZDRAVOTNICTVÍ, LÉKAŘSKÉ A FARMACEUTICKÉ VĚDY A NAUKY	x	x
	HUMANITNÍ A SPOLEČENSKÉ VĚDY A NAUKY	x	x
	EKONOMICKÉ VĚDY A NAUKY	x	x
	PRÁVNÍ VĚDY A NAUKY	x	x
	PEDAGOGIKA, UČITELSTVÍ, SOCIÁLNÍ PÉČE	x	x
	VĚDY A NAUKY O KULTUŘE A UMĚNÍ	x	x
	VOJENSKÉ VĚDY A NAUKY	x	x
ISCED97			
0	OBECNÉ PROGRAMY	-	-
1	PEDAGOGIKA	x	x
2	HUMANITNÍ VĚDY A NAUKY	x	x
3	SOCIÁLNÍ VĚDY, OBCHOD A PRÁVO	x	x
4	PŘÍRODNÍ VĚDY A NAUKY, MATEMATICKÉ OBORY, VÝPOČETNÍ TECHNIKA	x	x
5	STROJÍRENSTVÍ, VÝROBA A STAVEBNICTVÍ	x	x
6	ZEMĚDĚLSTVÍ A VETERINÁŘSTVÍ	x	x
7	ZDRAVOTNICTVÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE	x	x
8	SLUŽBY	x	x

11.3 VAZBY MEZI NÁRODNÍMI KVALIFIKACEMI A MEZINÁRODNÍMI KVALIFIKACEMI NEBO KLASIFIKACEMI

Základním legislativním rámcem pro zpracování Národní soustavy kvalifikací (NSK) je zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání). Tento zákon definuje NSK jako veřejně přístupný registr všech úplných a dílčích kvalifikací potvrzovaných, rozlišovaných a uznávaných na území České republiky. V současné době probíhají práce na NSK, vedením je pověřen Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV) v Praze.

Návrh NSK vychází z Evropské soustavy kvalifikací a zároveň respektuje stupně vzdělání definované školským zákonem (zákon č. 561/2004 Sb.) a kategorie vzdělání podle Klasifikace kmenových oborů vzdělání dosažené v daném oboru. Vzhledem k tomu, že existuje převodník národních programů vzdělávání a klasifikace ISCED97, bude v budoucnu možné vydefinovat vztahy mezi NSK a ISCED97.

ÚROVEŇ NSK	STUPEŇ VZDĚLÁNÍ / TYP VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁNÍ (DEFINOVANÉ ŠKOLSKÝM ZÁKONEM)	KÓD KATEGORIE DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ PODLE KLASIFIKACE KMENOVÝCH OBORŮ	ÚROVEŇ EQF	KATEGORIE ISCED97
Z	Základní vzdělání	C	1	ISCED 2
1	Střední vzdělání	D	2	ISCED 2C
2	Střední vzdělání s výučním listem	E	3	ISCED 3C
3		H	4	
4	Střední vzdělání s maturitní zkouškou	K, L, M	5	ISCED 3A, 4A
5	Vyšší odborné vzdělání	N	6	ISCED 5B
6	Vysokoškolské bakalářské vzdělání	R		ISCED 5A
7	Vysokoškolské magisterské vzdělání	T	7	
8	Vysokoškolské doktorské vzdělání	V	8	ISCED 6

12. AUTORSKÝ KOLEKTIV, PRAMENY, BIBLIOGRAFIE, ZKRATKY A ACRONYMA

12.1 AUTORSKÝ KOLEKTIV

Ing. Věra Czesaná, CSc., Národní vzdělávací fond - NOZV (kapitola 2.1, 3, 4.4, 4.5, 6.1, 6.2)

Ing. Věra Havlíčková, Národní vzdělávací fond - NOZV (kapitola 6.3, 8.1)

RNDr. Miroslav Kadlec, Národní ústav odborného vzdělávání (kapitola 8.2)

Mgr. Martina Kaňáková, Národní ústav odborného vzdělávání (kapitola 4.1, 4.2, 4.3, 5)

RNDr. Michaela Kleňhová, Ústav pro informace ve vzdělávání (kapitola 11)

Anna Konopásková, Národní ústav odborného vzdělávání (kapitola 1.5)

Ing. Zdeňka Matoušková, CSc., Národní vzdělávací fond - NOZV (kapitola 10)

Mgr. Irena Palánová, Národní ústav odborného vzdělávání (kapitola 2.2)

Doc. RNDr. Pavel Petrovič, CSc., Národní ústav odborného vzdělávání (kapitola 5)

Mgr. Zdeňka Šimová, Národní vzdělávací fond - NOZV (kapitoly 2.1, 3, 4.4, 4.5, 6.1, 6.2)

Mgr. Marek Velas, Národní ústav odborného vzdělávání (kapitola 9)

Mgr. Richard Veleta, Národní ústav odborného vzdělávání (kapitola 7)

Mgr. Hana Žáčková, Národní vzdělávací fond - NOZV (kapitoly 1.1, 1.2, 1.3, 1.4)

ODBORNÁ REDAKCE

Ing. Věra Czesaná, CSc.

Mgr. Zdeňka Šimová

Technická redakce:

Jana Kantorová

Překlad:

Hana Čechová, Bc.

Mgr. Alena Kadlecová

12.2 PRAMENY, ODKAZY A INTERNETOVÉ STRÁNKY

Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v jednotlivých letech. Praha: MPSV, 2000 - 2009. Dostupná na http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace.

Auta nás baví - on-line kampaň Sdružení automobilového průmyslu: <http://www.autanasbavi.cz/>.

Centrum pro integraci cizinců: www.cicpraha.org,

Cerge-EI Centrum pro ekonomický výzkum a doktorské studium - Národohospodářský ústav AV ČR: www.cerge.cuni.cz.

CSVŠ - Centrum pro studium vysokého školství: www.csvs.cz.

Czechinvest - agentura pro podporu podnikání a investic: www.czechinvest.cz.

Česká obchodní kancelář, s.r.o: Analýza budoucích potřeb kvalifikované práce v sektoru Energetika (OKEČ 40) v horizontu 2007-2011. Praha: NOZV-NVF, 2006, aktualizováno 2008.

ČSÚ - Český statistický úřad, www.czso.cz.

DAT - Databáze dalšího vzdělávání: www.dat.cz.

Databáze ÚIV, 2010.

EduCity - vzdělávací server: www.educity.cz.

EURES informační a poradenská síť - český internetový portál: <http://portal.mpsv.cz/eures>.

Eurostat: 2. a 3. průzkum o dalším odborném vzdělávání v podnicích (CVTS2 a CVTS3) [Eurostat: 2nd and 3rd continuing vocational training survey in enterprises (CVTS2 and CVTS3)], 1999 a 2005.

Databáze Eurostatu: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

Eurostat: Šetření pracovních sil EU [EU Labour Force Survey], 1998-2010.

Evropský sociální fond v České republice: www.esfcr.cz.

Implementační plán Strategie celoživotního učení. Praha: MŠMT, 2008. Dostupný na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr> (citováno 24. 9. 2010).

Informační portál Budoucnost profesí: www.czechfutureskills.eu.

Informační systém o pracovních podmínkách: Pravidelné roční šetření o mzdových a pracovních podmínkách. Praha: MPSV, 2009. Dostupné na internetu http://www.kolektivnismlouvy.cz/download/2009/ISPP_2009.pdf. (citováno 24. 9. 2010).

Informační centra mládeže: www.icm.cz.

Institut pedagogicko-psychologického poradenství: www.ippp.cz.

ISA - Informační systém o uplatnění absolventů na trhu práce: <http://www.infoabsolvent.cz>.

ISTP - Integrovaný systém typových pozic: www.istp.cz.

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 - 2010. Praha: Ministerstvo kultury, 2004. Dostupné na internetu www.mkcr.cz.

META - Sdružení pro příležitosti mladých migrantů: www.meta-os.cz.

Ministerstvo kultury: www.mkcr.cz.

Ministerstvo práce a sociálních věcí: www.mpsv.cz.

Ministerstvo průmyslu a obchodu: www.mpo.cz.

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy: www.msmt.cz.

NAEP - Národní agentura pro evropské programy, www.naep.cz.

Národní institut pro další vzdělávání (pedagogických pracovníků): www.nidv.cz.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice - Bílá kniha, Praha: MŠMT, 2001.

Národní ústav odborného vzdělávání: www.NÚOV.cz

Národní vzdělávací fond: www.nvf.cz.

Nařízení vlády č. 689/2004 Sb. o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání.

Národní centrum Europass Česká republika - Statistika, 2009.

Internetové stránky Národního centra Europass Česká republika: www.europass.cz.

NCDiV - Národní centrum distančního vzdělávání: http://www.csvs.cz/csvs_ncdiv.shtml.

NOZV, Bláha T. - Quickinsight: Budoucí potřeba kvalifikované práce v sektoru ICT služeb v horizontu 2008-2020. Praha: NOZV-NVF, 2008.

NOZV, Bláha T. - Quickinsight: Zaměstnanost a trh práce v ICT službách a zhodnocení potenciálu jejich rozvoje ve vybraných krajích ČR. Praha: Pilotní projekt „Institut trhu práce”, 2008.

NOZV, Česká obchodní kancelář, s.r.o.: Budoucí potřeba kvalifikované práce v elektrotechnickém průmyslu (OKEČ 30-33) v horizontu 2008-2020. Praha: NOZV-NVF, 2008.

NOZV, Česká obchodní kancelář, s.r.o.: Zaměstnanost a trh práce v elektrotechnickém průmyslu (OKEČ 30-33) a zhodnocení potenciálu jeho rozvoje ve vybraných krajích ČR. Praha: Pilotní projekt „Institut trhu práce”, 2008.

Internetové stránky projektů NSK: <http://www.nsk.NÚOV.cz/index.php?r=63>.

Internetové stránky NSK: <http://www.narodni-kvalifikace.cz/>.

NÚOV - Národní ústav odborného vzdělávání: www.NÚOV.cz.

NVF-NOZV - Národní vzdělávací fond, Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání: www.nvf.cz/observatory.

Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost 2007-2013. Praha: MPSV, 2007. Dostupné na internetu <http://www.esfcr.cz/07-13/oplzz/dokumenty-1> (citováno 24. 9. 2010).

Operační program Podnikání a inovace 2007-2013. Praha: MPO, 2007. Dostupné na internetu <http://www.mpo.cz/dokument77958.html> (citováno 24. 9. 2010).

Operační program Praha - Adaptabilita. Praha: Prague City Hall, 2007. Dostupné na internetu http://www.prahafondy.eu/userfiles/File/OPPA%20dokumenty/OPPA_EN_final.doc (citováno 24. 9. 2010).

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost 2007-2013. Praha: MŠMT, 2007. Dostupné na internetu http://www.msmt.cz/uploads/soubory/ESF/SG070924_EC_OP_a.PDF (citováno 24.9.2010).

Přehled univerzit třetího věku v ČR: <http://www.tretivek.cz/200510/seznam-univerzit-tretiho-veku/>.

Poradna pro uprchlíky: www.migrace.com.

Rejstřík škol a školských zařízení na stránkách MŠMT: <http://rejskol.msmt.cz>.

SkillsNet: http://www.cedefop.europa.eu/etv/Projects_Networks/Skillsnet/faq/faq_view.asp.

Statistická ročenka školství 2004/2005. Praha: ÚIV, 2005.

Statistická ročenka školství 2005/2006. Praha: ÚIV, 2006.

Statistická ročenka školství 2006/2007. Praha: ÚIV, 2007.

Statistická ročenka školství 2007/2008. Praha: ÚIV, 2008.

Statistická ročenka školství 2008/2009. Praha: ÚIV, 2009.

Statistická ročenka školství 2009/2010. Praha: ÚIV, 2010.

SVP - Středisko vzdělávací politiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy: www.strediskovzdelavacipolitiky.info.

Strategie celoživotního učení v ČR. Praha: MŠMT, 2007. Dostupné na internetu http://www.msmt.cz/uploads/Strategy_LLL_eng_final.pdf (citováno 24. 9. 2010).

TISSOT, Philippe. Terminology of vocational training policy : a multilingual glossary for an enlarged Europe [*Terminologie politiky odborného vzdělávání: vícejazyčný slovník pro rozšířenou Evropu*]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004.

ÚIV - Ústav pro informace ve vzdělávání: www.uiv.cz.

Dotazníky UOE.

Úřad vlády ČR, Braňka, J., Czesaná, V.: Analýza budoucích potřeb kvalifikované práce sektoru energetiky. Zahrnuto v: Zpráva Nezávislé odborné komise pro posouzení

energetických potřeb České republiky v dlouhodobém časovém horizontu. Praha: Úřad vlády ČR, 2008. Dostupné na internetu: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/nezavisla-energeticka-komise/aktuality/zpravanek081122.pdf>. (citováno 24. 9. 2010)

VÚPSV - Výzkumný ústav práce a sociálních věcí: www.vupsv.cz.

Vyhláška č. 519/2004 Sb., o rekvalifikaci uchazečů o zaměstnání a zájemců o zaměstnání a o rekvalifikaci zaměstnanců.

Vyhláška MŠMT č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři.

Vývojová ročenka školství 2002/03-2006/7 a 1995/06- 2004/05. Praha: ÚIV 2006, 2008.

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 179/2006 o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (Zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání).

Zákon č. 266/1994 Sb., o drahách.

Zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením.

Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků.

Zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územně samosprávných celků.

Zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon).

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Zákon č. 65/1965 Sb., ve znění pozdějších předpisů - zákoník práce.

Zákon č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách.

Zákon č. 95/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon).

12.3 ZKRATKY A AKRONYMA

APZ	AKTIVNÍ POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI
AIVD	Asociace institucí vzdělávání dospělých
AK	akreditační komise
BaMa	bakalář-magistr
Cedefop	Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy
CERC	Continuing Education Regional Centres (Krajská centra dalšího profesního vzdělávání)
CERGE-EI	Center for Economic Research and Graduate Education - Economics Institute (Centrum pro ekonomický výzkum a doktorské studium - Národohospodářský ústav)
CSVŠ	Centrum pro studium vysokého školství
CV	celoživotní vzdělávání (speciální vzdělávací kurzy poskytované vysokými školami)
CVET	continuing vocational education and training (další odborné vzdělávání a příprava)
CVT	continuing vocational training (další odborná příprava)
CVTS	Continuing Vocational Training Survey (Průzkum o dalším odborném vzdělávání v podnicích)
Kč	Česká koruna (česká měna)
ČMKOS	Českomoravská konfederace odborových svazů
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČŠI	Česká školní inspekce
DiV	distanční vzdělávání
DPV	další profesní vzdělávání
DV	další vzdělávání
ECVET	European Credit Transfer in Vocational Education and Training (Evropský systém přenosu kreditů v odborném vzdělávání a přípravě)
EQF	European Qualifications Framework (Evropská soustava kvalifikací)

ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
EU-15	Evropská unie před přijetím nových členských států v roce 2004 (před rozšířením čítala 15 států)
EU-25	Evropská unie po přijetí nových členských států v roce 2004 (po rozšíření čítala 25 států)
EU-27	Evropská unie po přijetí Rumunska a Bulharska v roce 2007 (čítala 27 států)
HDP	hrubý domácí produkt
IAP	Individuální akční plán
ICT	Information and Communication Technology (informační a komunikační technologie)
IFLM	Indicator of Future Labour Market Prospects (indikátor budoucích vyhlídek na trhu práce)
IFRP	Indicator of Future Recruitment Problems (indikátor budoucích vyhlídek při najímání)
ILO	International Labour Organization (Mezinárodní organizace práce)
IPPP	Institut pedagogicko-psychologického poradenství
ISA	Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce
ISCED	International Standard Classification of Education (Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání)
ISCO	International Standard Classification of Occupations (Mezinárodní standardní klasifikace zaměstnání)
ISTP	Integrovaný systém typových pozic
IT	informační technologie
IVET	initial vocational education and training (počáteční odborné vzdělávání a příprava)
CŽU	celoživotní učení
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OKEČ	Odvětвовá klasifikace ekonomických činností

NAEP	Národní agentura pro evropské vzdělávací programy
NATO	North-Atlantic Treaty Organisation (Severoatlantická aliance)
NCDiV	Národní centrum distančního vzdělávání
NISP	Národní informační středisko pro poradenství
NOZV	Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání
NSK	Národní soustava kvalifikací
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
NUTS	Nomenclature of Territorial Units for Statistics (Nomenklatura územních statistických jednotek)
NVF	Národní vzdělávací fond
OP RLZ	Operační program Rozvoj lidských zdrojů
PPS	purchasing power standard (standard kupní síly)
RHSD	Rada hospodářské a sociální dohody
RISA	Regionální informační systém o uplatnění absolventů na trhu práce
RVP	Rámcové vzdělávací programy (národní curricula)
SJŠ	státní jazykové školy
SME	small and medium-sized enterprises (malé a střední podniky)
SOŠ	střední odborné školy
SOU	střední odborná učiliště
SSZ	Správa služeb zaměstnanosti
SŠ	střední školy (tj. střední odborná učiliště, střední odborné školy a gymnázia)
SVČ	střediska volného času
SVP	Středisko vzdělávací politiky
ŠVP	Školní vzdělávací programy (školní curricula)
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UNIV	Projekt Uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení v sítích škol poskytujících vzdělávací služby pro dospělé
UOE	UNESCO-OECD-Eurostat statistics on education (UNESCO-OECD-Eurostat

	statistiky o vzdělávání)
ÚP	úřady práce
VET	vocational education and training (odborné vzdělávání a příprava)
VOŠ	vyšší odborné školy
VŠ	vysoké školy
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
ZUŠ	základní umělecké školy

TERMÍN: VŠEOBECNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávání, které je určeno především k tomu, aby vedlo účastníky k hlubšímu pochopení předmětu nebo skupiny předmětů, zejména, ale ne nutně, s cílem připravit účastníky na další (doplňkové) vzdělávání na stejné nebo vyšší úrovni. Po úspěšném absolvování těchto programů účastníci mohou, ale nemusí, získat na této úrovni kvalifikaci uznávanou na trhu práce. Obvykle tyto programy poskytují školy. Do této kategorie jsou řazeny všeobecně zaměřené programy, jež se neorientují na určitou odbornost.

Pramen: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), "International Standard Classification of Education - ISCED 1997", Paris, November 1997 [Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání - ISCED 1997, Paříž, listopad 1997]

TERMÍN: PŘEDPROFESNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávání, které má účastníky především seznámit se světem práce a připravit je pro vstup do programů odborného vzdělávání. Po úspěšném absolvování těchto vzdělávacích programů žáci ještě nezískají odbornou kvalifikaci uznávanou na trhu práce. Aby program mohl být zařazený do předprofesního vzdělávání, musí být nejméně z 25 % tvořen odbornou výukou.

Pramen: ISCED 1997

TERMÍN: ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávání, které má vést účastníky především k získání praktických dovedností, know-how a znalostí nutných pro výkon určitého povolání či profese nebo pro výkon povolání či profesí určité kategorie. Po úspěšném absolvování těchto programů účastníci získávají odbornou kvalifikaci uplatnitelnou na trhu práce a uznávanou příslušnými orgány v zemi, kde byla získána (např. Ministerstvo školství, svazy zaměstnavatelů, apod.).

Pramen: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), "International Standard Classification of Education - ISCED 1997", Paris, November 1997 [Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání - ISCED 1997, Paříž, listopad 1997]

TERMÍN: PRVNÍ STUPEŇ TERCIÁRNÍHO NEBO VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Zahrnuje programy terciárního vzdělávání: (a) akademického zaměření (typ A), které jsou z větší části teoretické; (b) profesního zaměření (typ B), které jsou obvykle kratší než programy typu A a připravují pro vstup na trh práce. Programy typu A umožňují přístup k pokročilému výzkumnému studiu a k povoláním s vysokými kvalifikačními požadavky. Programy typu B připravují studenty pro přímý nástup do určitého povolání. Pro vstup na úroveň ISCED 5 se obvykle vyžaduje úspěšné dokončení úrovně ISCED 3 nebo 4.

Poznámka: akademicky zaměřené programy úrovně 5 A nejsou obvykle zahrnované do oblasti VET.

Pramen: Terminology of vocational training policy, Cedefop [Terminologie politiky odborného vzdělávání, Cedefop]

TERMÍN: POSTSEKUNDÁRNÍ NETERCIÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Programy, které z mezinárodního hlediska leží na hranici mezi vyšší sekundární a terciární úrovní vzdělávání, přestože mohou být z národního pohledu považované za jednoznačně vyšší sekundární nebo terciární. Často nejsou výrazně pokročilejší než programy na úrovni ISCED 3 (vyšší sekundární), ale slouží k rozšíření znalostí absolventů nějakého programu na úrovni 3. Studenti jsou obvykle starší než studenti programů na úrovni 3. Programy úrovně ISCED 4 obvykle trvají 6 měsíců až 2 roky.

Pramen: ISCED 1997

TERMÍN: POČÁTEČNÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVA (IVET)

Počáteční odborné vzdělávání a příprava (IVET) je definováno jako vzdělávání obvykle následující po ukončení povinné školní docházky (i když může být zahájeno i dříve), které má pomoci získat potřebné znalosti, dovednosti a kompetence pro výkon povolání nebo skupiny povolání. Toto vzdělávání může probíhat čistě ve školním prostředí a/nebo na pracovišti. Zahrnuje také učňovskou přípravu.

Pramen: Glossary of the EknowVET database [Glosář databáze EknowVET]

TERMÍN: DALŠÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍPRAVA

Def. 1:

Další odborné vzdělávání a přípravu (CVET) lze širěji definovat jako profesní nebo odborný rozvoj uskutečňovaný prostřednictvím vzdělávání a odborné přípravy poté, co jedinec absolvuje počáteční vzdělávání a přípravu (IVET). K poskytování tohoto vzdělávání nebo účasti v něm mohou dát podnět orgány státní správy, sociální partneři, rezorty, podniky, jednotlivci, stejně jako celá řada dobrovolných nebo společenských organizací. Zahrnuje také praktický výcvik, který ve většině případů může být označován jako neformální vzdělávání nebo informální učení. Může vést k získání certifikátu.

Další odborné vzdělávání a příprava (CVET) se tak týká dalšího profesního, odborného nebo osobního rozvoje lidí. Může se uskutečňovat v určitém sektoru nebo odvětví a / nebo v určité organizaci či podniku.

Pramen: Glossary of the EknowVET database [Glosář databáze EknowVET]

Def. 2:

Vzdělávání nebo příprava následující po počátečním vzdělávání nebo přípravě - nebo po vstupu do světa práce, toto vzdělávání má pomoci jednotlivcům:

- zlepšit nebo doplnit jejich znalosti a/nebo dovednosti;
- získat nové dovednosti pro kariérní postup nebo rekvalifikaci;
- pokračovat v jejich osobním a profesním rozvoji

Pramen: Terminology of vocational training policy, Cedefop. [Terminologie politiky odborného vzdělávání, Cedefop.]

TERMÍN: ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY

Výuka podle školních vzdělávacích programů se realizuje (bud' částečně, nebo výlučně) ve vzdělávacích institucích. Patří mezi ně speciální výcviková střediska odborné přípravy řízená veřejnými nebo soukromými orgány nebo podniková výcviková střediska v případě, že jsou uznána za vzdělávací instituce. Tyto programy mohou mít také praktickou součást, tj. získávání praktických zkušeností na pracovišti.

Pramen: UOE data collection on education systems, Volume 1, Manual, Concepts, definitions and classifications. [Databáze UOE o vzdělávacích systémech, Díl 1, Manuál, Koncepce, definice a klasifikace.]

TERMÍN: ALTERNAČNÍ PROFESNÍ PŘÍPRAVA

Vzdělávání a příprava kombinující období, kdy je příprava realizovaná ve vzdělávací instituci, ve středisku odborné přípravy a na pracovišti. Alternační schéma může být na týdenní, měsíční nebo roční bázi. V závislosti na státu a platných podmínkách mohou být účastníci smluvně vázáni k zaměstnavateli a / nebo dostávat mzdu.

Poznámka: německý „duální systém“ je příkladem alternační přípravy.

Pramen: Terminology of European education and training policy, Cedefop, 2008. [Terminologie politiky odborného vzdělávání, Cedefop, 2008.]

TERMÍN: UČŇOVSTVÍ

Systematická, dlouhodobá příprava kombinující výuku ve škole nebo středisku odborné přípravy s praktickým výcvikem na pracovišti; učeň je smluvně vázán k určitému zaměstnavateli a dostává odměnu (mzdu nebo příspěvek). Zaměstnavatel se zavazuje poskytnout učni odbornou přípravu na konkrétní povolání.

Pramen: Terminology of vocational training policy, Cedefop. [Terminologie politiky odborného vzdělávání, Cedefop.]

(Upozornění: Tato definice nebyla vytvořena konkrétně pro účely sběru statistických údajů. V rámci Eurostatu se používá několik dalších definicí vzhledem k tomu, že nebylo dosaženo shody a neexistuje pouze jedna standardně aplikovaná.)

TERMÍN: KVALIFIKACE

Formální výsledek procesu hodnocení a validace, který je získán v okamžiku, kdy příslušný orgán stanoví, že vzdělávací výsledky jedince splňují požadovanou úroveň.

Pramen: EQF, 2006

TERMÍN: DOVEDNOSTI

Schopnost uplatnit znalosti a použít know-how při plnění úkolů a řešení problémů. Evropská soustava kvalifikací (EQF) popisuje dovednosti jako kognitivní (používání logického, intuitivního a kreativního myšlení) a praktické (zahrnující manuální zručnost a používání metod, materiálů, nástrojů a přístrojů).

Pramen: EQF, 2006

TERMÍN: KOMPETENCE

Prokázaná schopnost využívat znalosti, dovednosti a osobní, sociální a / nebo metodické způsobilosti při práci nebo studiu a v rámci profesního či osobního rozvoje. V kontextu Evropské soustavy kvalifikací (EQF) jsou kompetence popisovány ve smyslu odpovědnosti a samostatnosti.

Pramen: EQF, 2006